

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nihan ÖKSÜZ

MESLEK EĞİTİM KURSLARININ
İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ANTALYA ÖRNEĞİ

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nihan ÖKSÜZ

MESLEK EĞİTİM KURSLARININ
İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ANTALYA ÖRNEĞİ

Danışman
Prof. Dr. Sayım IŞIK

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nihan ÖKSÜZ'ün bu çalışması jürimiz tarafından İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

: Dr. Adil Korkmaz

Üye (Danışmanı)

: Prof. Dr. Sayim Isik

Üye

: Yrd. Doç. Dr. Mehmet MERİF

Tez Başlığı:

"Meslek Eğitim Kurslarının İstihdam Üzerindeki
Etkisi: Antalya Örneği."

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 13/08/2012

Mezuniyet Tarihi : 14/08/2012

Doç. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PASİF ve AKTİF İSTİHDAM POLİTİKALARI

1.1 Pasif İstihdam Politikalarının Temel Özellikleri.....	3
1.2 Aktif İstihdam Politikalarının Tarihsel Evrimi ve Temel Özellikler.....	4
1.3 Emek Piyasası Politikası (Müdahaleleri) Harcamaları ve Dağılımı.....	9
1.4 Aktif İstihdam Politikalarına Yapılan Harcamalar ve Politika Bileşenlerine Dağılım....	12
1.5 Aktif İstihdam Politikaları İstihdam Üzerindeki Etkisi.....	16
1.6 Aktif İstihdam Politikalarının Eleştirisi.....	18
1.7 Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalar.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE AKTİF İSTİHDAM POLİTİKALARI

2.1 Türkiye'de Dönemlerine Göre Aktif İstihdam Politikaları.....	25
2.2 Aktif İstihdam Politikalarında İŞKUR'un Rolü.....	27
2.2.1 İşgücü Yetiştirme Faliyetleri.....	30
2.3 Antalya İlinde İŞKUR'un AİP Faaliyetleri.....	32
2.4 Turizme Yönelik Meslekler.....	36
2.4.1 Aşçılık.....	39

2.4.2 Servis Elemanlığı (Garsonluk).....	40
2.4.3 Kat Görevliliği.....	40
2.4.4 Resepsiyonistlik.....	41
2.5 İşkur'un Antalya'da Turizme Yönelik Düzenlediği Meslek Eğitim Kursları.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İŞKUR'UN TURİZME YÖNELİK MESLEK EĞİTİM KURSLARININ ETKİ ANALİZİ

3.1 Materyal.....	45
3.2 Yöntem	50
3.3 Betimsel Bulgular.....	52
3.4 İstihdam Edilebilirlik ve Ücretlerin Modellenmesi.....	78
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA.....	91
EK -1 2005-2010 Yıllarında Antalya'da İŞKUR'a başvuran ve Yerleşen Erkeklerin Yaş ve Eğitime Göre Dağılımı.....	95
EK -2 2005-2010 Yıllarında Antalya'da İŞKUR'a başvuran ve Yerleşen Kadınların Yaş ve Eğitime Göre Dağılımı.....	97
EK -3 Araştırma Grubu Anket Formu.....	99
EK -4 Kontrol Grubu Anket Formu.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	103

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Aktif İstihdam Programlarında Politika Türüne Göre Amaç ve Araçlar	8
Tablo 1.2 Avrupa Birliği'nde Emek Piyasası Politikaları'nın Harcama Dağılımı (% , 1990-2009).....	10
Tablo 1.3 OECD Ülkelerinde Aktif İstihdam Politikalarına Yapılan Harcamalar 1985-2009 (GSYİH'nın % Olarak).....	12
Tablo 1.4 Avrupa Birliği'nde Aktif İstihdam Politika Bileşenlerine Yapılan Harcamaların Dağılımı (Yüzde, 2008 Yılı).....	15
Tablo 2.1 Türkiye'de uygulanan Aktif İstihdam Politikaları 1993-2011	24
Tablo 2.2 2007-2010 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Verilen Aktif İşgücü Programlarına Yapılan Harcama ve Yararlanan Kişi Sayısı	29
Tablo 2.3 Antalya'nın İlçelere Göre Gelişmişlik Sıralaması	33
Tablo 2.4 Antalya Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Kayıtlı İşgücü ve Kayıtlı İşsizler	33
Tablo 2.5 Yıllara Göre İŞKUR'a yapılan Başvuru, Yerleştirme ve İşverene Takdimler	34
Tablo 2.6. Yıllara Göre Antalya'da Oteller ve Lokantalarda Çalışanlar ve İŞKUR Tarafından İşe Yerleştirilenler	35
Tablo 2.7 Yıllara Göre Antalya'da Oteller Ve Lokantalarda İşe Alınan Ve İşten Ayrılanlar ..	36
Tablo 2.8 Turizme Yönelik Mesleklerde Kadın ve Erkek Çalışan Sayısı (2011)	38
Tablo 2.9 Turizme Yönelik Mesleklerde Teminde Güçlük Çekme Nedenleri.....	38
Tablo 2.10 Antalya'da İŞKUR'un 2008-2012 yılları arasında Turizm ile İlgili Açtığı Kursların Sayısal Dağılımı	42
Tablo 2.11 Antalya'da İŞKUR'un Açtığı Turizme Yönelik Kursların Türüne Göre Kursiyer, Mezun Kursiyer, İstihdam Edilen Kursiyer ve Ayrılmış Kursiyer Dağılımı	43
Tablo 2.12 Antalya'da İŞKUR'un Turizme Yönelik 2009'da Düzenlediği Kurslara Katılan Tüm Kursiyerlerin Dağılımı	43
Tablo 2.13 Antalya'da İŞKUR'un Turizme Yönelik 2010'da Düzenlediği Kurslara Katılan Tüm Kursiyerlerin Dağılımı	44
Tablo 3.1 Araştırma Grubu Toplam Örneklem Büyüklüğünün Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı	46
Tablo 3.2 Kontrol Grubu Toplam Örneklem Büyüklüğünün Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı	48
Tablo 3.3 Araştırma ve Kontrol Grubunun Ankete Katılma Oranları	49

Tablo 3.4 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (1).....	52
Tablo 3.5 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (2).....	53
Tablo 3.6 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (3).....	54
Tablo 3.7 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (4).....	56
Tablo 3.8 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (5).....	58
Tablo 3.9 Araştırma ve Kontrol Grubunda Çeşitli Özelliklere Göre Ortalamalar	60
Tablo 3.10 Araştırma ve Kontrol Grubunda Çeşitli Özelliklere Göre Ortalamalar (2).....	63
Tablo 3.11 Araştırma Grubu Çeşitli Özelliklere Göre Çalışma İstatistikleri (Ay Bazında Ortalamalar).....	67
Tablo 3.12 Kontrol Grubu Çeşitli Özelliklere Göre Çalışma İstatistikleri (Ay Bazında Ortalamalar).....	68
Tablo 3.13 Araştırma Grubu Bazı Özelliklere Göre Ücret, Gelir ve Harcamalarla İlgili İstatistikler	70
Tablo 3.14 Kontrol Grubu Bazı Özelliklere Göre Ücret, Gelir ve Harcamalarla İlgili İstatistikler	71
Tablo 3.15 İstihdam için Logit Model Analiz Sonuçları.....	79
Tablo 3.16 İstihdam için Logit Model Analiz Sonuçları (2)	80
Tablo 3.17 Bağımlı Değişkenin Şu Andaki İstihdam ve 2009 Sonrası Olması Durumunda Logit Model Analiz Sonuçları	81
Tablo 3.18 Model İçin Değişen Varyans Testi Sonuçları	82
Tablo 3.19 Ücretlere İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	83
Tablo 3.20 Araştırma ve Kontrol Grubu Logit Regresyon Analizi	84
Tablo 3.21 Araştırma ve Kontrol Grubu için Değişen Varyans Testi	85
Tablo 3.22 Araştırma ve Kontrol Grubu Regresyon Analizi.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Aktif ve Pasif İstihdam Politikalarına Yapılan Harcamalar, 1998-2008.....	11
Şekil 1.2 OECD Ülkelerinde Türleri İtibariyle Aktif İstihdam Politika Bileşenlerine	14
Şekil 1.3 Aktif İstihdam Politikalarının İstihdam Üzerindeki Etkisi.....	17
Şekil 3.1 Araştırma ve Kontrol Grubundaki İşsizlerin İş Arama Kanalları	57
Şekil 3.2 Araştırma ve Kontrol Grubunda İhtiyaç Olunan Yardımların Dağılımı	73
Şekil 3.3 Araştırma ve Kontrol Grubunda Yardıma İhtiyaç Duyma Nedenlerinin Dağılımı ...	74
Şekil 3.4 Araştırma ve Kontrol Grubunun Yoksul Kalma ya da Hissetme Nedeni	74
Şekil 3.5 Araştırma Grubu Meslek Eğitim Kurslarıyla İlgili Değerlendirme Sonuçları	75
Şekil 3.6 Kontrol Grubunda Meslek Eğitim Kurslarıyla İlgili Değerlendirme Sonuçları	76
Şekil 3.7 Kontrol Grubunda İŞKUR İle İlgili Değerlendirme Sonuçlarını	77

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABİS	:	Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi
AİP	:	Aktif İstihdam Piyasası
ALM	:	Aktif İstihdam Piyasası
ALMP	:	Aktif İstihdam Piyasası Politikaları
Bknz	:	Bakınız
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
EPP	:	Emek Piyasası Politikaları
EU	:	European Union
GSYİH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İİMEK	:	İl İstihdam Meslek Kurulu
ILO	:	International Labour Organization
KHK	:	Kanun Hükmünde Kararname
KOSGEB	:	Küçük ve Orta Ölçekte İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Vakfı
MEK	:	Meslek Eğitim Kursları
OECD	:	The Organisation for Economic Co-operation and Development
RG	:	Resmi Gazete
TOBB	:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
WB	:	Dünya Bankası

ÖZET

İşsizlik sorunu hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkeler için en büyük problemlerden birisidir. Ülkelerin kalkınması ve büyümesinde istihdam politikalarının önemli bir rolü vardır. Bu politikalarla işsizlik sorununa çözümler aranmaktadır. Büyük Buhran döneminden beri işsizlik için çeşitli önlemler alınmaya çalışılmıştır. İstihdam politikaları aktif ve pasif istihdam politikaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Pasif politikalar 1970'li yıllardan sonra işsizliği önlemek konusunda yeterli olamamışlardır. Bu nedenle birçok ülke aktif istihdam politikalarına yönelmiştir. Türkiye'de aktif istihdam politikaları büyük ölçüde AB ve OECD hibeleriyle 1990'lı yıllardan itibaren uygulanmaya başlamıştır. Türkiye'de aktif istihdam politika programlarının uygulanmasında İŞKUR en aktif kurum olarak başı çekmektedir.

Aktif istihdam politikalarında uygulanan programlar çok çeşitli ve kapsamlı olmaktadır. Ancak uygulanmakta olan bu programların sosyal refaha katkısı tam olarak ölçülememektedir. Bu katkıyı ölçmek, programlar için yapılan yatırım ve harcamaların daha etkin bir biçimde kullanılmasını arttıracaktır.

Bu programlar içerisinde mesleki eğitimin önemi büyüktür ve Türkiye'de hemen hemen tüm mesleklerde eğitim verilmektedir. Meslek eğitim programlarına katılım her geçen gün artmakla birlikte, devlet tarafından gerek kamu spotları gerek diğer duyurular yoluyla meslek eğitimine ilgi arttırılmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın amacı, Antalya ilinde turizme yönelik uygulanmış olan meslek eğitim kurslarının etkinliğini değerlendirmektir. Bu kapsamda çalışmada pasif ve aktif politikaların temel özellikleri tanımlanmıştır. Ayrıca emek piyasası müdahaleleri incelenmiştir. Bu çalışmada, Antalya'da meslek eğitim kursuna katılmış ve katılmamış bireylerle bir anket uygulanmıştır. Anket sonuçları betimsel olarak sunulmuştur. Buna ek olarak, istihdam edilebilirlik ve ücretlerle ilgili ekonometrik bir analiz yapılmıştır.

SUMMARY

Unemployment is one of the major problems for both the developed and developing countries. Employment policies have an important role in the development and growth of countries. These policies sought solutions to the problem of unemployment. Since the Great Depression, several measures for unemployment have tried to be taken. The employment policies divide into two as passive and active employment policies. Passive policies could not be sufficient to stem unemployment after the 1970s. Therefore, many countries have headed to active employment policies. In Turkey, the active employment policies have began to be implemented largely with the EU and the OECD grants since the 1990s. İSKUR, being the most active institution, is the leading for implementation of the active employment policy programs in Turkey.

Implemented programs within the scope of active employment policies are very diverse and comprehensive. However, the contribution of these programs that are being applied to the social welfare can not be measured exactly. Measuring this contribution will give rise the more effectively usage of the investment and expenditure made for the programs.

Vocational education has an important role in these programs and training in almost all the professions is provided in Turkey. Participation to vocational education programs increasing with each passing day along with trying to increase interest in vocational training through either public spotlight or other announcements by the government. The aim of the study is to evaluate the effectiveness of vocational education courses that have been applied to tourism in the province of Antalya. In this context, basic features of passive and active policies were determined in this study. Also the labor market interventions have been investigated. In this study, a survey has been conducted to individuals who have participated in and not participated in vocational training course in Antalya. The survey results have been presented as descriptively. In addition, econometric analyses have been applied involving employability and wages.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince bana bilgi ve deneyimlerini tüm özverisiyle aktaran, çalışma disiplini ve bilime verdiği önemle ufkumu açan, tez dönemimde, hem tezimin araştırılma hem de uygulama aşamasında maddi ve manevi desteği ile motivasyonumu üst düzeyde tutmamı sağlayan, öğrencisi olmaktan onur duyduğum danışmanım Sayın Prof. Dr. Sayım IŞIK'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Tezimle ilgili verileri elde etmemde bana yardımcı ve yol gösterici olan hocam Sayın Prof. Dr. A. Ali KOÇ'a çok teşekkür ederim. Tezimin uygulama kısmında çok değerli katkıları olan, teknik bilgisine sürekli başvurduğum Sayın Yard. Doç. Dr. Mehmet MERT'e şükranlarımı sunarım. Tezimin incelenmesinde ve değerlendirilmesinde yorumlarını esirgemeyen hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Adil KORKMAZ'a teşekkür ederim.

Verilerime erişim aşamasında, fikirlerini aldığım bana her türlü yardımı yapan ve sabrı gösteren, başta Sayın Emine Dilek ÇAKMAK, Sayın Fatih ÇELİK, Sayın Orhan ŞENCAN ve Sayın İlke GÜLÇELİK olmak üzere tüm değerli İŞKUR personeline sonsuz teşekkür ederim.

Tezimin çeşitli aşamalarında desteklerini, yardımlarını ve iyi niyetlerini gördüğüm, Sayın Arş. Gör. Emre Karaman'a, İktisat Anabilim Dalı'nın değerli hocalarına, Sosyal Bilimler Enstitüsüne, yüksek lisans arkadaşlarıma ve ankete katılan tüm turizm işçilerine teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, tüm yaşamım boyunca üzerimde emekleri büyük olan, beni hep cesaretlendiren, her ihtiyacım olduğunda yanımda hissettiğim anne ve babama, anlayışı ve yardımlarıyla büyük desteğini gördüğüm eşime teşekkürü borç bilirim.

GİRİŞ

İşsizlik bireyleri doğrudan etkileyen makro ekonomik bir problemdir. İşsizlik, gelir azlığı nedeniyle bir taraftan yoksulluğa sebep olurken, diğer taraftan bireyler üzerinde olumsuz psikolojik etkileriyle sosyal dışlanmaya neden olmaktadır. Bu yönüyle işsizlik, ekonomik sonuçlarının yanı sıra toplumsal bir sorun olmaktadır.

İşsizlik sorunu 1980'li ve 1990'lı yıllardan itibaren sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de görülmeye başlanmış, günümüzde ise oldukça politik bir konu haline gelmiştir. İşsizliği önlemek için uygulanan politikaların farklılaşması nedeniyle emek piyasasında aktif ve pasif istihdam politikaları değişik dönemlerde politika aracı olarak kullanılmıştır. Devlet yardımına bağımlılığı arttırması eleştirisi ve rasyonel bireycilik yaklaşımı nedeniyle pasif politika uygulamaları yerini, 1990'lı yıllardan beri uluslararası kuruluşlarca desteklenen aktif politika uygulamalarına vermeye başlamıştır. Aktif istihdam politikaları, pasif istihdam politikalarından farklı olarak istihdam edilebilirliği, iş bulma kapasitesini ve mesleki becerileri arttırmaya yönelik uygulanan programlar bütününden oluşmaktadır. Türkiye'de 1990'lı yıllardan beri Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Avrupa Birliği (AB) destekli uygulanan aktif politikalar, genç ve kadınlar başta olmak üzere tüm işsizleri kapsamaktadır. Aktif politikaların uygulamasında İŞKUR önemli aracı kurum haline gelmiştir.

Bu çalışma, emek piyasasında var olan aktif istihdam politikalarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışmanın birinci bölümünde, aktif istihdam piyasası politikaları ile pasif istihdam politikalarının ayrımı yapılarak, aktif politikaların tarihsel evrimi anlatılacaktır. Ayrıca emek piyasası müdahaleleri ve harcamaları ile birlikte aktif istihdam program bileşenleri ve harcamalarına da yer verilecektir.

İkinci Bölüm'de aktif istihdam politikalarının Türkiye'deki gelişim aşamaları irdelenecek ve bu kapsamda Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'nun programların uygulanmasında rolü ele alınacaktır. Ek olarak İŞKUR'un Antalya ilinde uyguladığı aktif istihdam politika programlarına (AİPP) yer verilip, turizme yönelik meslek eğitim kursları incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Antalya İŞKUR il müdürlüğünden alınan verilerle, yapılan anket çalışmasının sonuçları betimsel olarak aktarılıp, istihdam ve ücretlerle ilgili ekonometrik bir uygulama ile meslek eğitim kurslarının etkisi ölçülmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PASİF ve AKTİF İSTİHDAM POLİTİKALARI

İşsizlik genel olarak ikiye ayrılmaktadır. İlki, yapısal işsizlik ve ikincisi ise konjonktürel işsizliktir. Konjonktürel işsizlik büyük ölçüde toplam talep ile ilgilidir. Toplam talebin zayıf olduğu durumlarda konjonktürel işsizlik ortaya çıkar ve ücretler baskılanmaya başlar (Nie ve Struby, 2011, s.35). İşsizliğin yapısal unsuru ise büyük ölçüde emek piyasasındaki eşleşme potansiyel problemiyle ilgilidir. Eşleşme problemi, yaratılan işin özellikleri ile işsizlerin yetenekleri arasında farklılıkla, işsizler ile yeni işlerin konum arasındaki farklılıklara dayanmaktadır. İşsizliğin yapısal ve konjonktürel özellikleri bu soruna yönelik politikalarında farklılaşmasına neden olmaktadır (Nie ve Struby, 2011, s.35) İşsizliğe yönelik bu politika farklılaşması nedeniyle emek piyasası yazınında aktif ve pasif istihdam politikalarının birbirinden ayrılmaktadır.

İşsizliğin konjonktürel özellikleri göstermesi *pasif istihdam politikalarıyla* ilgilidir. Konjonktürel işsizlik meselesi büyük ölçüde toplam taleple ilgili olması ve geçici özellikler taşıması nedeniyle bu dönemlerde işsizlerin finansal olarak desteklenmesini içirmektedir. Emek piyasası yazınında aktif ve pasif istihdam politikaları birbirinden ayrılmaktadır. Pasif istihdam politikaları, temel olarak işsizlik ve/veya iş arama dönemlerinde ilgili kişilere gelir ikame etmeyi amaçlamaktadır (Meager, 2009, s.3, Nie ve Struby, 2011, s.35 ve Hieda, 2011, s.4). Pasif istihdam politikaları, işsizlik sigortası, yardımı ve erken emeklilik gibi önlemleri kapsamaktadır. Bu tür politikalar, genel olarak işsizlere iş bulma konusunda doğrudan yardım etmeyen programlar olmaması nedeniyle *pasif istihdam politikaları* olarak adlandırılmaktadır.

Aktif istihdam politikaları ise pasif istihdam politikalarından farklı olarak işsizlerin istihdam edilebilirliğini arttırmayı amaçlamaktadır (Nie ve Struby, 2011, s.36). Bu politikalar büyük ölçüde işsizlerin iş bulmaya yönelik kapasitelerini arttırmaya yönelik politika önlemlerini içermektedir. Bu politikalar; işsizler mesleki eğitimi, iş araştırma yardımları, iş yaratma önlemleri, işsizlerin girişimciliğini artıracak destekler, işverenlere yönelik istihdam teşvikleri gibi önlemleri kapsamaktadır (Meager, 2009, s.3 ve Nie ve Struby, 2011, s.36). Daha öncede ifade edildiği gibi bu tür aktif istihdam politikaları yapısal işsizlik problemini çözmeye yönelik önlemler olarak benimsenmektedir. Bu yönüyle aktif istihdam politikaları, sosyal politika yapmanın önemli bir alanı olarak tanımlanmaktadır (Bonoli, 2010, s.6)

İşsizlikte mücadelede pasif ve aktif istihdam politikaları değişik dönemlerde politika aracı olarak kullanılmaktadır. Özellikle 1990'lardan günümüze aktif istihdam politikaları uygulanmakta ve bu politikalar uluslararası kurumlar (Dünya Bankası, IMF, İLO gibi) ve OECD ülkeleri tarafından desteklenmektedir (Bonoli, 2010, s.6 ve Hieda, 2011, s.1). Son dönemlerde aktif istihdam politikalarının ön plana çıkmasında hem refah devletinin sağladığı sosyal yardımlara olan bağımlılığın eleştirisi hem de rasyonel bireye dayalı neo-liberal politikalar etkili olmuştur. Bu yaklaşımlar, aktif istihdam politikalarına ayrılan fonların büyüklüğünü de etkilemiştir (Bonoli, 2010, s.6).

Her ne kadar ülkeler arasında farklılık kaydetse de aktif istihdam politikalarına ayrılan fonların gayri safi yurtiçi hâsılaya oranı yükselmeye başlamıştır. Diğer yandan pasif istihdam politikalarından aktif istihdam piyasalarına geçişte bu tür politikaların, yüksek işsizlikle mücadele etmede başarılı olduğu da sorgulanmaktadır. Çünkü bu tür desteklerin amacı geçici ya da süreli olarak işsizlere ve ailelerine finansal yardımı kapsamaktadır.

1.1 Pasif İstihdam Politikalarının Temel Özellikleri

Pasif istihdam politikaları, temel olarak *işsizlik yardımları* ve *erken emeklilik programlarından* oluşmaktadır. İşsizlik yardımının temel dayanağı, işsiz kalan ya da gönülsüz işsizliği azaltmaya çalışan işsizlere gelir desteği sağlamaktır. İşsizlik yardımları da ikiye ayrılmaktadır (Nie ve Struby, 2011, s.37). İlki, *işsizlik sigortasıdır*. İşsizlik sigortasının ödenmesi için belli bir süre çalışma ve belli kriterler dikkate alınmaktadır. İkincisi ise *işsizlik desteğidir*. İşsizlik desteğinde, işsizlik sigortası almak için gerekli kriterleri karşılamayan veya maksimum işsizlik sigortası süresini aşan işsizlere yapılan ödemeleri kapsamaktadır.

Diğer yandan *erken emeklilik programları* ise çalışmaya koşullarının dışında kalmış ve yeni iş bulma imkânı olmayan emeklilik yaşına yakın işçilere yapılan yardımlardır. Bu programlar, çalışanlara normal emeklilik yaşına gelinceye kadar yardım yapan programlardır. Ayrıca pasif istihdam politikaları, işverenlerin faaliyetlerini aksaması veya değişmesi durumunda çalışana yapılan gelir desteklerini de kapsamaktadır. İşsizlik yardımları ve erken emeklilik programlarıyla karşılaştırılınca bu tür politikalar oldukça sınırlı ölçüde uygulanmaktadır (Nie ve Struby, 2011, s.37). OECD ülkeleri ortalamasının oransal dağılımında, 2004-2008 döneminde, pasif istihdam politikalarının bu üç unsuru olan işsizlik desteği % 85, erken emeklilik programları % 13,4 ve diğerleri % 2 düzeyde olmaktadır.

Pasif istihdam politikalarının birçok yararı vardır. İlki, gelir kaynakları sınırlı olan işsizlere mali destek sağlaması nedeniyle ekonominin istikrar sağlanmasına katkı yaptığı

düşünülebilir. Yani bu tür destekler ve yardımlar, ekonominin konjonktürel dalgalanma dönemlerinde otomatik istikrarlandırıcı olarak hareket etmektedir. İkinci olarak, işsizlik sigortası işsizlerin pazarlık gücünü arttırmaktadır. Dolayısıyla işsizler ile işverenler arasındaki eşleşme probleminin çözümüne katkı sağlamaktadır. Üçüncüsü, bu tür yardım programları işsizlerin verimliliğini ve istihdama katılımını yükseltir (Nie ve Struby, 2011, s.38).

Pasif istihdam politikasının avantajları yanında dezavantajları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki, özellikle cömert işsizlik yardımları, işsizlerin etkin olarak iş arama çabalarını olumsuz etkileyebilir ve bundan dolayı da işsizlik dönemlerini uzatabilir. Uzun işsizlik dönemleri ise, işsizlerin istihdama dönme kabiliyetini azaltarak (histeri), iş bulma yetenekleri üzerinde kalıcı etkiler bırakabilir (Nie ve Struby, 2011, s.39). Bu olumsuzluğun ortaya çıkması da bir ölçüde ekonominin durumuyla ilişkilidir. Ekonominin canlı olduğu ve talebin güçlü olduğu durumlarda bu olumsuz sonuçlar ortaya çıkmayabilir.

1.2 Aktif İstihdam Politikalarının Tarihsel Evrimi ve Temel Özellikler

II. Dünya Savaşı öncesinde emek piyasaları ile ilgili çok sayıda iş yaratma ve meslek eğitim programları mevcut olmasına rağmen bu politikalara aktif istihdam politikaları denilmemektedir. İsveçli iki iktisatçı Gösta Rehn ve Rudolph Meidner 1948 yılında, “tam istihdam amacını gerçekleştirirken enflasyonu kontrol altında tutan sosyal demokrat bir strateji” olarak ilk kez aktif istihdam politikalarını tanımlamışlardır (Biçerli, 2005, s.3).

OECD'nin İsveç'te uygulanan bu programları 1960'larda yayınlaması ile birlikte aktif istihdam politikaları ayrı bir politika olarak kabul edilmiştir. OECD ülkeleri arasında bu politikaları özendirmek amacıyla 1961 yılında “İşgücü ve Sosyal Sorunlar Komitesi” oluşturulmuştur (Biçerli, 2005, s.3).

Aktif istihdam piyasaların (AİP) gelişimi üç döneme ayırmak mümkündür (Bonoli, 2010, s. 14) . Bu dönemler, 1950-1970 dönemi, 1970-1990 dönemi ve 1995'den günümüze kadarki dönemdir. Birinci dönem, hızlı ekonomik büyümeyle birlikte emek piyasasında oluşan kıtlık nedeniyle çalışanların becerilerini ve yeteneklerini arttırmaya yönelik geliştirdikleri aktif istihdam politikalarının uygulandığı dönemdir. Bu politikaların temel amacı çalışanların beşeri sermayesinin geliştirmeyi hedeflemekteydi.

İkinci dönem 1973-74'deki petrol şokunu izleyen ve yüksek işsizliğin ortaya çıktığı zor dönemleri kapsamaktadır. Bu dönemde çok sayıda ülke meslekleştirmeyi arttıracak şekilde aktif istihdam politikaları izlenmiştir. Üçüncü dönemde ise aktif istihdam politikaları,

işsizlerin emek piyasasına yeniden girişini cesaretlendirmeyi ve kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. (Bu noktada Bonoli, 2010 makalesinde yukarıdaki üç bölümü (the postwar years, facing the employment crisis ve ALMPs since the mid-1990s: “activation turn” 15-22 sayfalar arasında açıklamaktadır. Yani Aktif İstihdam Politikalarının Evrimi.)

Geçmişte devletler, Keynesyen makroekonomik politikalar (toplam talebi etkileyen politikalar) uygulayarak ve işsizlere yönelik finansal yardımlar yaparak işsizlikle mücadele ederken, bugün vatandaşlarının istihdam edilebilirliğini arttırmak ve onları değişen ekonomik koşulların yol açtığı emek piyasası ile entegre etmek zorunda kalmaktadır (Hieda, 2011, s.1).

Bu noktada istihdam edilebilirlik çok daha genel anlamda aile reisleri yanında, uzun dönem işsiz gençleri, sosyal haklardan yoksun alt grupları, yalnız kadınlar gibi geniş bir grubu kapsamaktadır.

Aktif istihdam politikalarının pasif istihdam politikalarından temel olarak farkı, büyük ölçüde istihdam edilebilirliğe ve emek piyasasına katılımı destekleyen politikalar olmasıdır. Bu yönüyle aktif istihdam politikaları, uzun süredir gelişmiş ülkelerin gündemindedir.

Aktif istihdam politikaları, ana-akım iktisadi yaklaşımın geliştirdiği bir politika aracıdır. Bu tür politikalar, özellikle endüstrileşme sonrası ve onun sosyal-ekonomik sonuçlarının ortaya çıkardığı sosyal risklerle ilişkilidir (Hieda, 2011, s.4). Sanayiden hizmetler sektörünün geçiş ve böylece küresel dünyanın değişen ekonomik ve sosyal yapısıyla birlikte kadınların işgücüne kitlesel katılımını, erkek/kadın rollerinin hızla değişimi, çocuklu yalnız kadınların varlığındaki ve yoksulluğundaki artışı, yoksul ve eğitimsiz çalışanlar arasında uzun süreli işsizliğin varlığı ve artan yoksulluk toplumda yeni sosyal riskler doğurmuştur. Bu tür sosyal risklerin yol açtığı sorunlara karşı ana-akım iktisadın önerdiği politika çerçevesi, aktif istihdam politikasına dayanmaktadır. Bu politika çeşitli kamu programları olan aktif istihdam politikası kapsamaktadır. Bu yönüyle de aktif istihdam politikaları, ana-akım iktisadın sosyal politika yaklaşımı olarak tanımlamak mümkündür.

Aktif istihdam politikalar farklı hareket noktalarına dayanmakta ve farklı biçimler almaktadır (Bonoli, 2010, s.10). Bu bağlamda aktif istihdam politikalarını, *standart eşleşmeye dayalı yaklaşım* ve *aktifleştirme (yerleştirme hizmetleri)* olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bazı ülkelerde değişen iktisadi koşullar dikkate alınarak, yaygın mesleki eğitim kurslarını finanse ederek emek piyasasında *emek arzı ile talebinin eşleşmesine* dayanırken; bazı ülkelerde güçlü çalıştırma teşvikleri, süreli yardım etme, yardımları azaltma ve yaptırım kullanma ile yerleştirme hizmetlerini birleştirmektedir. Sonuçta aktif istihdam politikaları,

sosyal politikanın bir parçasıdır. Emek yazınında bazı akademisyenler ise *aktifleştirme politikasını* (aktif istihdam programlarını); beşeri sermayeyi arttırmayı amaçlayan ve insanları sosyal yardımdan istihdama yönlendirecek şekilde negatif teşvikleri kullanmayı amaçlayan programlar olarak ayrılmaktadır (Bonoli, 2010, s.10).

Aktif istihdam politikaların görece önemleri de zaman içinde ülkeden ülkeye göre de değişme göstermektedir. Emek piyasası yazınında aktif istihdam politikalarını sınıflandırmaya yönelik çok çeşitli yaklaşımlar vardır. En basit şekliyle aktif istihdam politikalarını arz yanlı ve talep yanlı olarak sınıflandırmak mümkündür (Meager, 2009, s.3).

Arz yanlı aktif istihdam politikaları şunlardır: *Mesleki kurslar, iş araştırma yardımları, yaptırım ve teşvikler ile yardımlar.*

Meslek Kursları: Temel amaç, mesleki kurslar yoluyla işsizlerin ya da işini kaybetme riski bulunanların temel mesleki ya da genel becerilerini attırarak, onların istihdam edilebilirliğini ve iş bulma şanslarını arttırmaktır. İşsizlere ya da işini kaybetme riski olanlara belli becerilerin kazandırılması, onların yeni istihdam koşullarına yönelimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Meslek kursları bu yönüyle de formel eğitim sisteminden yeterince yararlanmayanlara yeni bir şans sunmaktadır. Bu mesleki programlar, özellikle İskandinav ülkeleri, İngilizce konuşan ülkeler ve Kıta Avrupası ülkelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Bonoli, 2010, s.12). Ayrıca bu tür programlar, aktif istihdam politikalarına yönelik harcamaların çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Nie ve Struby, 2011, s.39).

İş Araştırma Yardımları: İş arayanlarla işverenlerin etkin bir şekilde iletişim kurmalarını ve eşleşmelerini kolaylaştıran programlardır. Bu tür programlar, mevcut işlere ya da meslek edinmeye yönlendirme, enformasyon ve iş aracılığı faaliyetleri, danışmanlık-rehberlik faaliyetleriyle, iş araştırma ya da değiştirme maliyetlerini karşımaya yönelik finansal destekleri kapsamaktadır. Aslında bu tür hizmetler, kamu istihdam ofislerinin standart iş eşleşmesi programlarıdır.

Destekler: İşsizlerin kendi işlerini kurmak ve kendi kendilerini istihdam etmek için onların teşvik edildiği ve desteklendiği programlardır. Bu programlar girişimciliği teşvik etmek için yapılan başlangıç destekleridir. 2000’li yıllarda başta Almanya’da olmak üzere birçok ülkede uygulanmıştır.

Desteklenmiş İstihdam: Çalışma kapasitesi azalmış işçileri istihdam etmek ve onların desteksiz çalışmaya hareket etmeye yöneltmek için işçilerin yeniden mesleki rehabilitasyonu ya da mesleki eğitimi için verilen destekleri içermektedir.

Yaptırım ve Teşvikler: Çalışmaksızın iş arayanları aktif hale getirmek için uygulanan ceza ve ödül sistemine dayanmaktadır. Amaç iş aramada etkinliği arttırmaktır. Bu programlara katılmama durumunda verilen yardımın geri alınacağı tehdidi karşısında aktif istihdam programını zorunlu olarak katılmayı öngörmektedir. Bu programlara katılmanın ödülü ise finansal teşviklerin verilmesidir. Örneğin işsiz biri, iş teklifini kabul ettiğinde parasal ödül verilmektedir.

Talep yanlı aktif istihdam politikaları, istihdam teşvikleri ve iş yaratma programlarıdır (Nie ve Struby, 2011, s.39, Meager, 2009, s.3, Kluve, 2010, s.905 ve Bonoli, 2010, s.11-12) .

İstihdam Teşvikleri: İşsizlikten, çalışmaya geçişi kolaylaştıran geçici ödemelerdir. İstihdam teşvikleri, bir iş bulmak için bireylere ödenen hedeflenmiş teşvikler kadar özellikle belli hedef grupları olmak üzere yeni işler için işsizleri kiralayan işverenlere verilen teşviklerdir. İstihdam teşvikleri, yeniden yapılanma döneminde istihdamın sürdürülmesi için işverenlere yapılan ödemeleri de kapsamaktadır.

Doğrudan İş Yaratma Programları: İster kamu isterse kar amacı gütmeyen sektörlerde çalışmayan kişilere iş fırsatları sağlamayı hedefleyen geleneksel “iş yap” programlarıdır. Bu tür programlar esas olarak geçici, piyasası olmayan işler yaratan programlardır. Bu tür işler, genel olarak, bu tür işlerin dışında başka işlere yerleştirilmesi zor olan uzun dönem işsizler ya da grupları hedefleyen işlerdir. ‘Genç insanlar için işler’ bu tür işlere örnek verilebilir.

Arz yanlı ve talep yanlı aktif istihdam politikaların göreceli önemleri de zaman içinde ülkeden ülkeye göre de değişme göstermektedir. Örneğin, Birleşik Krallık’ta son dönemlerde arz yanlı politikalar önem kazanmaya başlamıştır. Aktif istihdam politikalarıyla başka şekillerde de sınıflandırılabilir. Bonoli (2010, s.10-11)’nin yaptığı sınıflandırmaya göre ise dört farklı aktif istihdam programı vardır. Bu program teşvik edici destekler, istihdam yardımları, meslekleştirme ve beşeri sermaye yatırımı olarak Tablo 1.1.’de gösterilmektedir.

Teşvik Edici Destekler temel olarak, insanlar için pozitif ve negatif çalışma teşviklerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Temelde yardım alıcıların çalışma güdülerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu politikanın araçları ise çalışma yardımlarında vergi indirim,

yararlanıcılar üzerinde süre sınırlaması, yardımların azaltılması, koşullu yardımlar, yaptırımlardan oluşmaktadır.

İstihdam yardımları ise istihdama yönelik engelleri kaldırmak ve emek piyasasına (yeniden) girişleri kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Politika araçları ise, yerleştirme hizmetleri, iş yardımları, danışmanlık ve iş araştırma programlarından oluşmaktadır. Meslekleştirme ise işsiz insanları mesleklendirmek, işsizlik dönemlerinde insan sermayesindeki aşınmaları sınırlandırmayı amaçlamaktadır.

Tablo 1.1 Aktif İstihdam Programlarında Politika Türüne Göre Amaç ve Araçlar

Politika Türü	Amaçlar	Araçlar
Teşvik Edici Destekler	İnsanlar için pozitif ve negatif çalışma teşviklerini güçlendirmek	-çalışma yardımlarında vergi indirim -yararlanıcılar üzerinde süre sınırlaması -yardımların azaltılması -koşullu yardımlar -yaptırımlar
İstihdam Yardımları	İstihdama yönelik engelleri kaldırmak ve emek piyasasına (yenide) girişleri kolaylaştırmak	-yerleştirme hizmetleri -iş yardımları -danışmanlık -iş araştırma programları
Meslekleştirme	İşsiz insanları mesleklendirmek, işsizlik dönemlerinde insan sermayesindeki aşınmaları sınırlandırmak	-kamu sektöründe iş yaratma programları -istihdamla ilişkili olmayan eğitim programları
Beşeri Sermaye Yatırımı	İşsizlere beceri kazandırarak iş bulma şansını arttırmak	-Temel Eğitim -Mesleki Eğitim

Kaynak: Bonoli 2010, s.11

Bu programlar temelde emek piyasasına yeni girişleri geliştirmeden ziyade işsiz insanları faal tutmayı hedeflemekte ve bu yolla insanların beşeri sermayelerinin azalmasını engellemektedir. Meslekleştirme politikasının araçları ise, kamu sektöründe iş yaratma programları ve istihdamla ilişkili olmayan eğitim programlarıdır. Meslekleştirme politikası, 1980'ler ve 1990'lının başında Kıta Avrupası Ülkelerinde yaygın olarak kullanılan aktif istihdam politikası aracıdır.

Beşeri sermaye yatırımı ise işsizlere beceri kazandırarak iş bulma şansını arttırmayı amaçlamaktadır. Politika araçları temel eğitim ve mesleki eğitimidir. Sonuçta aktif istihdam politikaları farklı şekillerde sınıflandırılrsa da özünde aynı amaca hizmet ettiği görülmektedir.

Her ne kadar genel olarak emek piyasası politikası aktif ve pasif olarak ayrılrsa da daha genel olarak emek piyasası politikalarının (müdahaleler yani harcamaları) Eurostat'ın veri tabanının sınıflandırmasına göre üçe ayrılmaktadır. *Emek piyasası hizmetleri* (sınıflandırma 1), *Emek piyasası politikası önlemleri (yani aktif istihdam politikası, sınıflandırma 2-7)*, *Emek piyasası politikası destekleri (yani pasif istihdam politikaları, sınıflandırma 8-9)*.

Emek piyasası politika hizmetleri; kamu istihdam hizmetlerinin diğer tüm harcamalarıyla birlikte iş arayanlar için kamunun fonladığı hizmetlerin maliyetini kapsamaktadır. Burada yapılan müdahalenin özü esas itibariyle işgücü katılımcıların temel faaliyetinin iş araştırmayla ilişkili olması ve katılımcıların genel olarak emek piyasası statüsünü değiştirmemesidir.

Emek piyasası politikası önlemleri aktif müdahale olarak adlandırılmakta ve mesleki eğitim, iş rotasyonu ve iş paylaşımı, istihdam teşvikleri, desteklenmiş istihdam, doğrudan iş yaratma ve başlangıç teşviklerinden oluşmaktadır. Emek piyasası politikası destekleri ise pasif müdahale olarak adlandırılmakta ve çalışmayanlara gelir desteklerinden oluşmaktadır.

Aktif istihdam politikaları, teorik olarak ekonomideki genişleme ve daralmalardan bağımsız olarak istihdam edilebilirliği ve işsizliği amaçlamasının karşın uygulamada bu politikaların etkinliği ekonomik konjoktüre bağlı olarak değişme gösterebilmektedir (Nie ve Struby, 2011, s.40-41). Bu değişmelerin ortaya çıkmasının nedeni mesleki eğitim ve iş arama yardımları gibi aktif istihdam politikalarının önemli bir kısmını temsil eden işveren ile işsizler arasındaki eşleşmenin kalitesini ve etkinliğini geliştirmesi amaçlamasıdır. Dolayısıyla emek talebi zayıf ve iş sayısı az ise, aktif istihdam politikaları görece olarak daha az etkin olacaktır.

1.3 Emek Piyasası Politikası (Müdahaleleri) Harcamaları ve Dağılımı

Daha önce açıkladığımız gibi Eurostat'ın veri tabanının sınıflandırmasına göre Avrupa Birliği de emek piyasası politikaları (müdahaleler yani harcamaları) üç kısma ayrılmaktadır. İlki, *emek piyasası hizmetleri* (sınıflandırma 1), ikincisi, *emek piyasası politikası önlemleri (aktif istihdam politikası, sınıflandırma 2-7)* ve üçüncüsü, *emek piyasası politikası destekleri (pasif istihdam politikaları, sınıflandırma 8-9)* Bu sınıflandırmanın esas alınması durumunda, Avrupa Birliği'nde emek piyasası politikalarına (EPP) yapılan harcamaların dağılımı Tablo 1.2'deki gibidir. AB'de emek piyasası politikalarına yapılan harcamaların GSYİH'ye oranı

1990-2009 döneminde % 2'den % 2,2'e yükselerek ılımlı bir artış göstermiştir. Bu dönemin geneline baktığımızda 1990'lı yıllarda EPP harcamaları artış gösterirken 2000'li yıllardan küresel krize kadar geçen sürede düşme eğilimi göstermiş ve kriz sonrasında yeniden yükselme eğimine girmiştir.

AB'de emek piyasası politikalarına yapılan harcamaların dağılımına baktığımızda en büyük harcama kalemi pasif istihdam politikalarıdır. Pasif istihdam politikalarına yapılan harcamalar 1990'larda ortalama % 65 düzeyinde iken 2000'li yıllarda küresel kriz öncesine kadar sürekli düşmeye başlayarak yaklaşık % 57 oranında gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise kriz koşullarında artan işsizlikle birlikte yeniden yükselerek % 64 düzeyine ulaşmıştır. Emek piyasası politikalarına yapılan ikinci önemli harcama kalemi ise aktif istihdam politikalarıdır. Aktif istihdam politikalarına yapılan harcamalar 1990-2009 dönemine dalgalı bir seyir izlemekle birlikte yaklaşık ortalama % 30 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2000-2009 döneminde ise 1990'lara göre artış göstermesine karşın, beklenildiği gibi küresel kriz koşullarında azalma göstererek % 26 seviyesine düşmüştür.

Tablo 1.2 Avrupa Birliği'nde Emek Piyasası Politikaları'nın Harcama Dağılımı (% , 1990-2009)

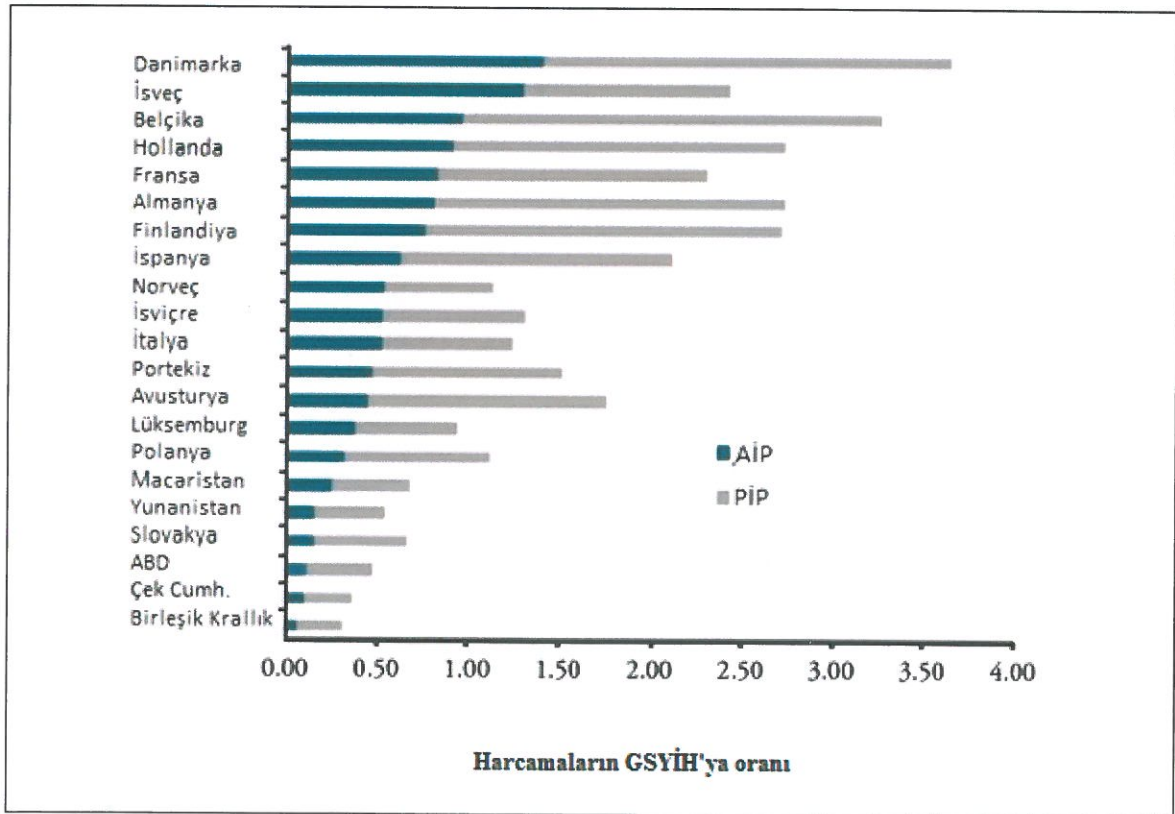
HARCAMA TÜRLERİ	1990	1992	1993	2000	2008	2009
Aktif İstihdam Politikaları	29	30	26	34	30	26
Mesleki Eğitim	15	14	13	14	11	11
İş Rotasyonu ve İş Paylaşımı	-	-	-	-	-	-
İstihdam Teşvikleri	4	4	4	7	7	6
Desteklenmiş İstihdam	5	4	3	4	5	4
Doğrudan İş Yaratma	4	7	6	8	4	3
Başlangıç Teşvikleri	1	1	-	1	3	2
Pasif İstihdam Politikaları	64	64	68	57	58	64
Çalışmayanlara Gelir Desteği	56	54	58	53	54	60
Erken Emeklilik	8	10	10	4	4	4
Emek Piyasası Hizmetleri	8	6	6	9	12	11
EPP harcamalarının GSYİH'ye oranı	2	2,8	3	2,1	1,6	2,2

Kaynak: Eurostat, 2012a

Dikkat edilirse aynı dönemde pasif istihdam politikaların harcama payları artış göstermiştir. Yani aktif istihdam politikalarına yapılan harcamalar azalırken, pasif istihdam politikalarına yapılan harcamalar artmaktadır. Dolayısıyla pasif ve aktif istihdam politikaların birbirlerine ikame olduğunu söylemek mümkündür. EPP'nin üçüncü unsuru olan emek piyasası hizmetlerine yapılan harcamalar ise 1990'lı yıllarda azalmakla birlikte 2000'li yıllarda artış göstererek % 10'un üzerine çıkmıştır.

OECD ülkelerinde emek piyasası politikasını oluşturan aktif ve pasif istihdam politikalarına yapılan harcamaların GSYİH'ye oranının zaman itibariyle dağılımı ise aşağıdaki Şekil 1.1 'de gösterilmektedir. Grafikte ilk görülen çarpıcı bilgi, 1998-2008 döneminde bu harcamaların 21 OECD ülkeleri arasında büyük ölçüde farklılık gösterdiği (Nie ve Struby, 2011, s.41-42). Bu ülkelerde aktif ve pasif istihdam politikalarına yapılan harcamaların GSYİH'ye oranı, % 4 ile en yüksek olan Danimarka'dan, bu oranın % 0,25 ile en düşük olduğu Birleşik Krallığa kadar uzanan bir yelpazede değişim göstermektedir.

Bu politikalara en fazla harcama yapan OECD ülkeleri, sırasıyla Danimarka, Belçika, Almanya, Finlandiya, Hollanda, Fransa, İsveç, İspanya ve Avusturya gibi ülkelerdir. Bu ülkelerin ortak özellikle gelişmiş sanayi ülkeleri olmalarıdır. Aktif ve pasif istihdam politikalarına daha az harcama yapan ülkeleri ise Lüksemburg, Macaristan, Yunanistan, Slovakya, ABD, Çek Cumhuriyeti, Birleşik Krallık gibi ülkelerdir. Dikkat edilirse bu gruptaki ülkeler emek piyasasına daha az müdahale eden ABD, Birleşik Krallık gibi Anglosakson ülkeler haricinde görece gelişmekte olan ülkeler olmaktadır.

Şekil 1.1 Aktif ve Pasif İstihdam Politikalarına Yapılan Harcamalar, 1998-2008, Kaynak:Eurostat, 2012b

1.4 Aktif İstihdam Politikalarına Yapılan Harcamalar ve Politika Bileşenlerine Dağılımı

Ülkelerin aktif istihdam politikalarına (AİP) verdikleri önem bu politikalara yönelik yapılan harcamaların GSYİH'ye oranıyla ilişkilidir. Tablo 1.3' de, 1995-2009 döneminde OECD ülkelerinde aktif istihdam politikalarına yapılan harcamaların GSYİH'ye oranı verilmektedir. Bu oran OECD ülkeleri arasında farklılık göstermektedir.

Tablo.1.3 OECD Ülkelerinde Aktif İstihdam Politikalarına Yapılan Harcamalar, 1985-2009 (GSYİH'nın % Olarak)

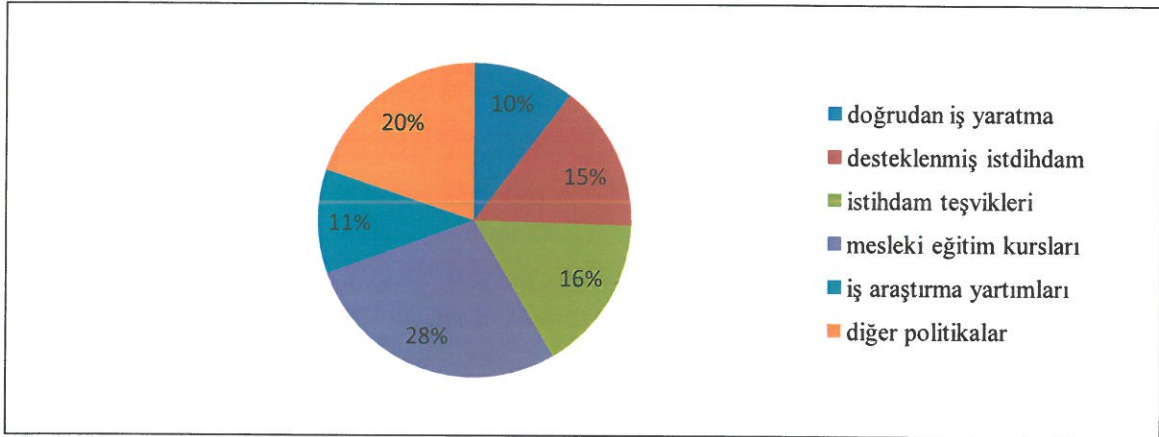
ÜLKELER	1985	1990	1995	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Avustralya	0,4	0,2	0,7	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Avusturya	0,3	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,9
Belçika	1,2	1,1	1,2	1	1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4
Kanada	0,6	0,5	0,6	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Çek Cumhuriyeti			0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
Danimarka		1,0	1,7	1,9	1,7	1,6	1,5	1,3	1,3	1,6
Estonya					0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Finlandiya	0,7	0,8	1,4	0,8	1	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
Fransa	0,6	0,7	1,2	1,1	1	0,9	0,9	0,9	0,8	1
Almanya	0,6	0,8	1,2	1,3	1,1	0,9	0,9	0,7	0,8	1
Macaristan			0,4	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5
İrlanda	1	1	1,4	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9
İsrail						0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
İtalya					0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Japonya		0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5
Kore				0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4
Lüksemburg	1,4	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5
Meksika				0	0	0	0	0	0	0
Hollanda	1,3	1,3	1,4	1,6	1,4	1,3	1,2	1,1	1,1	1,2
Yeni Zelanda	0,9	0,9	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4		
Norveç	0,6	0,9	1,3	0,7	0,8	0,7	0,6	0,6		
Polonya		0,1	0,4	0,2	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	1,3
Portekiz	0,2	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	0,8
Slovakya			0,8	0,4	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2
Slovenya					0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
İspanya	0,3	0,8	0,4	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
İsveç	2	1,7	2,4	1,6	1,2	1,3	1,3	1,1	1	1,1
İsviçre	0,2	0,2	0,5	0,6	0,8	0,7	0,7	0,6		
Birleşik Krallık	0,7	0,6	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
ABD	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
OECD-Toplam	0,66	0,66	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6

Kaynak: OECD, 2012a ve OECD, 2012b

Örneğin İskandinav ülkelerinde 1985-1990 döneminde yaklaşık % 2'nin üzerindeyken 2000'li yıllarla birlikte düşmeye başlamış ve % 1 oranında istikrarlı bir seyir izlemektedir. Ortadoğu ülkelerinde ise aktif istihdam politikaların GSYİH'ye oranı yaklaşık olarak % 0,7 düzeyindedir. Doğu Avrupa ülkelerinde ise son dönemlerde hafif bir yükseliş olsa da görece olarak düşük düzeydedir (GSYİH'nin % 0,3'ü). Almanya, Avustralya, İrlanda, Danimarka, Hollanda, Fransa gibi gelişmiş ülkeleri ise diğer ülkelerden farklı olarak aktif istihdam politikalarına yapılan harcamaların GSYİH'ye oranı hem yüksek hem de istikrarlıdır.

Anglosakson olarak nitelendirilen Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik devletlerinde ise AİP'ye yapılan harcamaların GSYİH'ye oranı ise ortalama % 2-3 oranındadır. Avrupa Birliği'nde AİP harcamalarının GSYİH'ye oranı ise 1990-2009 döneminde istikrarlı bir seyir izleyerek yaklaşık % 2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu gösterge itibariyle Anglosakson bu ülkeler, diğer gelişmiş sanayi ülkelerinden farklılaşmaktadır. 1985-2009 döneminde genel olarak OECD ülkelerinin ortalamasına baktığımızda ise 1985-1995 döneminde % 0.66'dan % 0,8'e yükselirken, 2000-2009 döneminde sürekli azalma göstermiştir. Dolayısıyla OECD ülkeleri arasında aktif emek piyasasına yapılan harcamaların GSYH'ye oranı zaman içinde farklılaşmakla birlikte genel olarak ortalama trend düşme eğiliminde olmuştur. Buradan çıkan sonuç; AİP harcamalarının gelişimi dikkate alındığında son yirmi yılda önemli değişimler olduğunu göstermektedir. Türkiye'de ise 2008-2010 Haziran döneminde aktif işgücü piyasasına yapılan harcamaların (eğitim, teknik eğitim ve stajyerlik gibi) GSYH'ye oranı, %0,17 olacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'de özellikle küresel kriz sonrasında İŞKUR tarafından aktif istihdam politikalarına yapılan harcamalarda artış göstermiştir (Yeldan, 2010, s. 21-22).

Aktif istihdam politikalarının bileşenlerine (unsurlarına, türlerine) yapılan harcamalar ise aşağıdaki Şekil 1.2.' de gösterilmektedir. OECD ülkelerinde aktif istihdam politikalarına yapılan harcamaların türlerine ve önem sırasına göre yüzde dağılımı şöyledir: % 27,9 mesleki eğitim kursları, % 19,8 başlangıç destekleri (diğer politikalar), % 16,1 istihdam destekleri, % 15,1 desteklenmiş istihdam, % 10,7 iş arama yardımları ve % 10,4 doğrudan iş yaratmadır.

Şekil 1.2 OECD Ülkelerinde Türleri İtibariyle Aktif İstihdam Politika Bileşenlerine Yapılan Harcamaların Dağılımı (2004-2008)

Kaynak: OECD, 2012b ve Nie ve Struby,2011, s.40

Dolayısıyla meslek eğitim kursları, başlangıç destekleri ile istihdam destekleri aktif istihdam politikasının önemli bir kısmını içermektedir. Bu rakamlar OECD ülkelerinin ortalamasını göstermektedir. Diğer yandan Avrupa Birliği ülkelerinde aktif istihdam politika türlerinin dağılımı 2008 itibariyle aşağıdaki Tablo 1.4.'de gösterilmektedir.

Avrupa Birliği (27 ülke) ortalamasına göre aktif istihdam politikası bileşenleri içinde en önemli harcama kalemi, % 39 ile mesleki eğitim kurslarıdır. Bu harcama kalemlini % 24 ile istihdam teşvikleri, % 16 ile desteklenmiş istihdam, % 13,4 ise doğrudan iş yaratma programları ve % 7,2 ile başlangıç teşvikleri izlemektedir. Bu aktif istihdam politikası harcamalarının dağılımı AB ortalamasını göstermekle birlikte ülkeler arasında harcamaların dağılımı açısından büyük farklılıklar göstermektedir.

Örneğin Almanya, Estonya, İrlanda, Yunanistan, İtalya, Avusturya, Portekiz, Finlandiya, Norveç gibi ülkelerde mesleki eğitime yapılan harcamalar AB ortalamasının çok üzerinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla diğer harcama kalemlerine bu ülkeler daha az harcama yapmıştır. Benzer şekilde Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, İspanya, Lüksemburg, Hollanda, Romanya, Slovakya, İsveç gibi ülkeler ise mesleki eğitime yapılan harcamalar açısından AB ortalamasının çok altında kalmıştır. Bu ülkelerde ise meslek eğitimi kursları dışındaki harcama kalemlerine daha fazla harcama yapılmıştır. Aktif istihdam politikalarının bileşenlere yapılan harcamalardaki farklılaşma ülkelerin gelişme düzeyleriyle de ilişkilidir. AB'de gelişmiş ülkeler, genel olarak meslek kurslarına daha fazla önem verirken, AB'ne yeni üye olmuş ülkeler ise meslek kursları dışındaki kalemlere daha fazla harcama yapmaktadır.

Tablo 1.4 Avrupa Birliği'nde Aktif İstihdam Politika Bileşenlerine Yapılan Harcamaların Dağılımı (Yüzde, 2008 Yılı)

ÜLKELER	Mesleki Eğitim	İş Rotasyonu ve İş Paylaşımı	İstihdam Teşvikleri	Desteklenmiş İstihdam	Doğrudan İş Yaratma	Başlangıç Teşvikleri
AB-27	39,0	-	24,0	16,1	13,4	7,2
Belçika	14,6	-	42,0	11,4	31,7	0,4
Bulgaristan	13,4	-	16,5	2,2	66,0	1,9
Çek Cumhuriyeti	7,0	-	12,7	64,7	12,1	2,5
Danimarka	23,7	-	13,8	62,5	-	-
Almanya	54,8	-	14,3	6,1	12,1	12,7
Estonya	86,8	-	1,9	0,4	-	10,9
İrlanda	48,3	-	7,6	1,6	42,3	-
Yunanistan	62,5	-	25,5	0,1	6,2	5,7
İspanya	28,1	1,6	35,6	4,6	12,4	17,7
Fransa	42,2	-	16,7	11,4	24,5	5,2
İtalya	49,1	0,7	41,6	-	1,9	6,7
Kıbrıs	29,8	-	52,3	12,7	-	5,2
Letonya	36,2	0,8	32,8	0,5	23,5	7,0
Litvanya	30,4	-	52,4	4,2	10,9	1,4
Lüksemburg	11,9	-	75,1	2,7	10,2	0,1
Macaristan	31,1	-	45,2	-	21,6	3,1
Malta	41,3	-	52,5	-	2,7	3,5
Hollanda	14,0	-	20,5	66,5	-	-
Avusturya	71,5	-	10,9	7,9	6,2	1,0
Polonya	26,2	-	12,3	44,2	4,7	12,6
Portekiz	58,1	-	29,9	6,7	4,8	0,4
Romanya	14,9	-	59,8	-	24,1	1,3
Slovenya	27,2	-	6,7	-	46,4	19,7
Slovakya	7,1	-	10,1	10,9	35,3	36,6
Finlandiya	53,6	8,8	11,4	12,8	10,5	2,9
İsveç	10,6	-	57,3	30,0	-	2,0
Birleşik Krallık	34,8	-	26,2	26,7	12,3	-
Norveç	49,8	-	5,9	33,7	9,9	0,7

Kaynak: (Eurostat, 2012b)

OECD ve AB ülkelerini uyguladıkları aktif istihdam politikalarının bileşenleri açısından da karşılaştırmak mümkündür. Aktif istihdam politikası harcamaları içinde meslek eğitim kurslarına yapılan harcamalar OECD ülkelerinde ortalama olarak % 30 iken AB ülkelerinde % 39'dur. Bu gösterge AB ülkelerinin meslek edindirme kurslarına oransal olarak daha fazla harcama yaptığını göstermektedir. İstihdam teşviklerini karşılaştırdığımızda ise OECD ülkelerinde ortalama % 16 iken, AB ülkelerinde % 24 düzeyindedir. Yani AB ülkeleri, OECD ülkelerine göre oransal olarak istihdam teşvikleri daha fazladır. Desteklenmiş istihdama yönelik harcamalar ise iki grup ülkede de aynıdır (% 15-16). Doğrudan iş yaratma programlarına yapılan harcamalar da benzer özellikler göstermektedir: OECD'de ortalama %

10,4 ve AB'de ortalama % 13.4 seviyesindedir. Başlangıç desteklerinde ise OECD ortalaması % 20 iken AB ortalaması % 7 düzeyindedir. Dolayısıyla OECD ülkeleri, başlangıç destekleri açısından AB ülkelerinden farklılaşmaktadır.

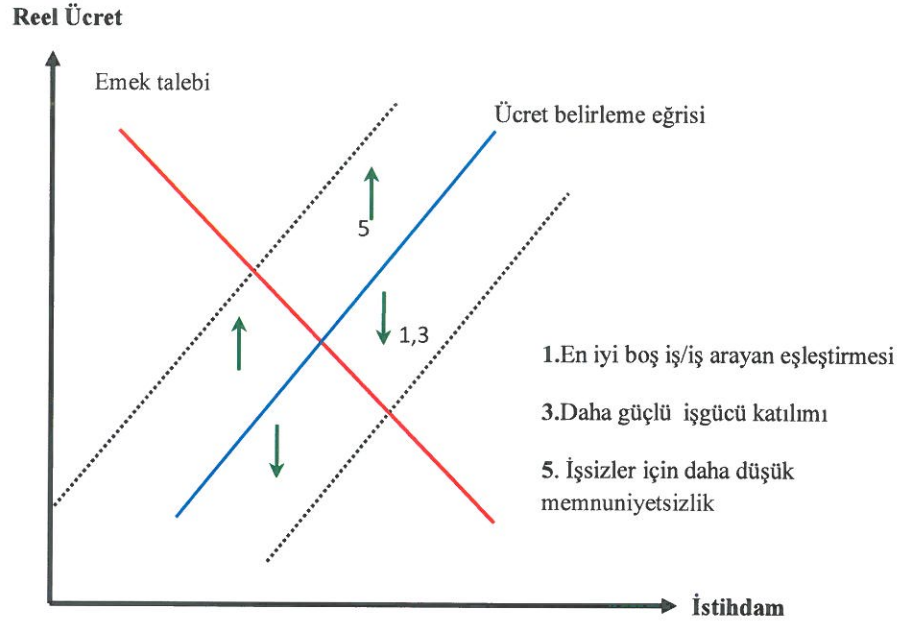
1.5 Aktif İstihdam Politikaları İstihdam Üzerindeki Etkisi

Aktif istihdam politikalarının istihdam üzerindeki etkisi beş kanaldan ortaya çıkmaktadır (Esteveo, 2003, s.4-5). Şekil 1.3.'de emek talebi ve arzı modeli yardımıyla bu kanallar açıklanacaktır. Bu kanallardan ilki, bu politikalar iş arayanların becerilerini etkileyerek (örnek meslek eğitim kursları) ve daha etkin iş aramalarını sağlayarak (örnek istihdam büroları) açık işler ile işsizler arasında daha etkin eşleşme yaratabilir. Açık işler ile işsizlerin daha etkin eşleşmeleri, ücretler üzerindeki aşağı doğru baskıları azaltacaktır. Yani emek arz eğrisini (wage-setting curve) aşağı doğru kaymasını engelleyecektir. Diğer yandan emek talebini sağa doğru kaydıracaktır. Açık işlerin işverenlere maliyeti nedeniyle, emek talebi artacaktır. Aktif istihdam politikaları, emek arzı ve talebinin kaymasının reel ücretler üzerindeki nihai etkisi belirsiz olmakla birlikte istihdamı arttıracaktır.

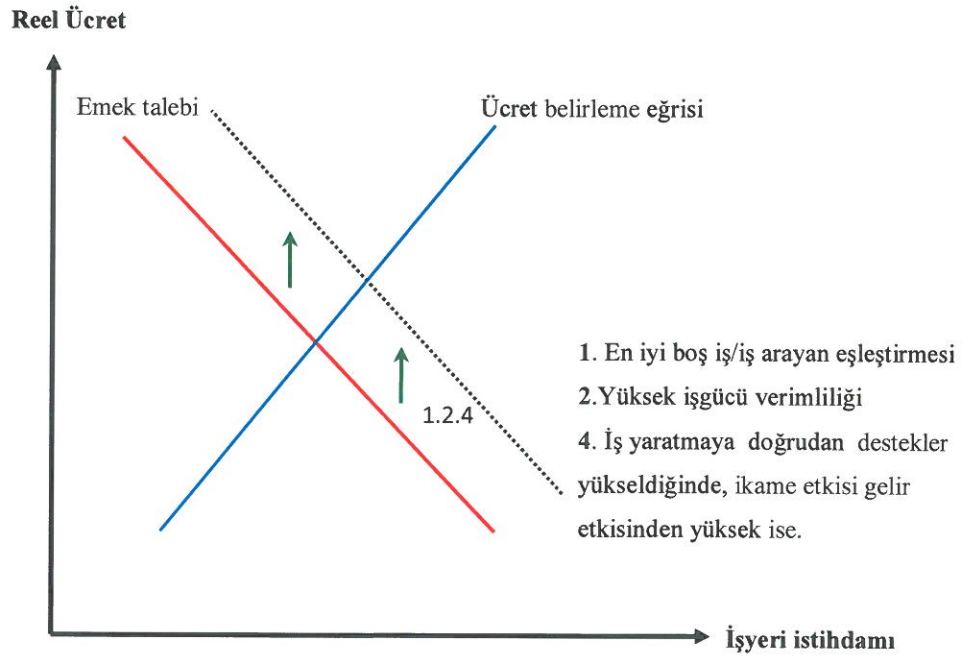
Aktif istihdam piyasalarının istihdam üzerindeki ikinci kanalı, işgücünün verimliliği üzerindeki etkisidir. Mesleki eğitim programları, iş yaratmaya doğrudan destekler gibi politikalar nedeniyle işgücünün verimliliği artabilir. Verimlilikteki artış, dışsal etkisiyle bu tür programlara katılmayan işsizlerin verimini de etkileyecektir. Sonuçta, verimlilik artışı emek talebini yukarı doğru kaydıracak ve sonuçta istihdam ile ücretler yükselecektir. Üçüncü kanal, işsizlerin işgücünü katılımlarını sağlamasıdır. Aktif istihdam politikaları, uzun dönem pasif işsizlik dönemlerinde bile işsiz kişilerin işgücüne katılımlarını sürdürmelerini sağlayabilir. İşsiz kişilerin işgücü piyasasında etkin olarak tutulması güçlü rekabete yol açacak ve emek arz eğrisini aşağı doğru kaydıracaktır. Sonuçta istihdam artacak ve ücretler düşecektir.

Dördüncü kanal, iş yaratma programlarının beklenmedik etkilere neden olmasıdır. Düşük beceriye sahip istihdama yapılan doğrudan destekler (desteklenmeyen istihdama ikame olarak) gibi iş yaratma programlarını uygulanması beklenmedik etkiler yaratabilir. Yani aktif istihdam piyasalarını etkinliğini olumsuz etkileyebilir. Bununla birlikte genel olarak emek maliyetlerindeki azalmadan dolayı ortaya çıkan gelir etkisi, emek talebini artıracak büyüklükte olabilecektir. Bu ise ücretleri yükseltecek ve istihdamı arttıracaktır.

Ücret Belirleme Etkileri

Emek Talebine Etkileri

Şekil 1.3 Aktif İstihdam Politikalarının İstihdam Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Estevao, 2003, s.4-5

Aktif istihdam piyasalarının istihdam üzerindeki beşinci kanalı, işsizlerin memnuniyetsizliklerinin azaltılmasıyla ilişkilidir. Aktif istihdam politikaları, işsizlere meslek eğitimi vererek, gelir sağlayarak ve işgücü becerilerini sürdürme umudu vererek, işsizlerin memnuniyetsizliklerini azaltabilecektir. Aktif istihdam politikaları sonucunda çalışanlar daha yüksek ücret talep edeceklerdir.

Aktif istihdam politikalarını istihdam üzerindeki bu olumlu etkilere karşın dikkatli olunması gereken hususların olduğu da açıktır. Aktif istihdam politikalarının maliyetlerinin büyüklüğünü de dikkate almak gerekmektedir. Bu tür programların uygulanmasında faydaları yanında ekonominin genel dengesi açısından maliyetlerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir

1.6 Aktif İstihdam Politikalarının Eleştirisi

Son yirmi yıldır, aktif istihdam politikaları üzerinde artan bir ilgi söz konusudur. Uluslararası örgütler, kaynakların pasif tedbirlerden aktif tedbirlere doğru kaydırılması yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca bu politikaların diğer vergi ve sosyal sigorta sistemleri ile olan karşılıklı ilişkisinin ve etkileşimlerinin de mutlaka hesaba katılmasını önermektedirler (İŞKUR, 2011c, s.30). İşsizliğin en yüksek olduğu kriz dönemlerine ilişkin olarak, ikinci büyük durgunluk olarak anılan 2007-2009 küresel krizi, farklı kategorilerdeki politika ve tedbirlerin birbirlerinden bağımsız ve tek hedef gözeterek tasarlanması halinde ya etkisiz kaldıkları ya da beklenmeyen etkiler doğurduklarını göstermiştir. İstihdam politikalarının tasarlanmasında makro ve mikro ekonomik politikalar göz önüne alınmadığında kalıcı ve sürdürülebilir çözümler üretilememektedir. Her sosyal politikanın bir ekonomik maliyeti ve her ekonomi politikasının da bir sosyal izdüşümü vardır. Bunların birbirleri ile olan bağlantıları, birbirlerini hangi noktada olumlu hangi noktada olumsuz etkiledikleri anlaşılmadıkça, işsizlik ve istihdam sorununu aşmak mümkün olmamaktadır (ILO, 2010, s.6-7).

Aktif istihdam politikalarının bir eleştirisi olarak işsizliği önlemede sihirli bir araç olarak görülmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu politikaların olumlu sonuçlarının olması öncelikle yeni işlerin yaratılmasına bağlıdır. Yapısal olarak yeterli seviyede uygun istihdam yaratmayan bir ekonomide aktif politikalara ağırlık verilmesi işsizliği azaltmayacaktır. Aktif istihdam politikaları düzenli ve sürekli istihdam yaratan programlar değildir. Bu nedenle programların başarısı düzenli ve sürekli istihdam miktarına bağımlı olmaktadır (Kapar, 2006, s.363). Aktif iş gücü politikaları iş gücü arzı ile işgücü talebini uyumlaştırma, işsizleri geçici

bir süre istihdam etme, iş arama becerilerini geliştirme çerçevesinde yürütülmektedir. İstihdama ilişkin politikaların etkin olabilmesi sadece emek üzerinden yapılan müdahalelerle gerçekleştirilemez, aynı zamanda istihdam yaratıcı faaliyetlerin geliştirilmesi gerekir. Bu noktada 1996-2006 yılları arasında dünya ekonomisi yıllık yüzde 4,1 oranında büyürken, işsizlik sadece 0,2 oranında azalmıştır. İşsizlik ve piyasa üzerine yapılan çalışmalar, geliştirilen politikalar çoğunlukla bireylerin haklarına ve sorumluluklarına vurgu yapmaktadır. Ekonomide var olan toplam işlerin aynı zamanda politik ve kurumsal faktörlere bağlı olduğu unutulmaktadır (Şener, 2010, s.8).

Programlar, işverene ya da işsize sunulan istihdam ve ücret destekleri nedeniyle işletmelerde normal koşullarda çalışanların işten çıkarılmasına ve bunların yerine devlet tarafından sağlanan ücret ve istihdam desteğine bağlı iş arayanların geçici olarak istihdam edilmesine yol açabilmektedir. Bu tür desteklerin kapsamından çıkan çalışanın işine son verilerek yerine program tarafından desteklen başka bir işsiz işe alınabilmektedir. Ücret ve istihdam destekleri programa katılanlara uzun süreli ve düzenli bir iş ilişkisi sağlayamadığı gibi, düzenli istihdamı da azaltma potansiyeli taşımaktadır (Kapar, 2006, s. 364-365). Bu olumsuz etkiye ikame etkisi denilmekte ve sübvansiyon programlarında daha çok ortaya çıkmaktadır (Biçerli, 2005, s.6-7). İş gücü arzına odaklı ve sübvansiyon edilmiş istihdam politikaları Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde teşviklerden yararlanmak için işverenlerin var olan işçinin işine son verip yerine eğitim programına katılanı alması desteğin devamı için programların gereksiz bir biçimde tekrarlanması nedeniyle eleştirilmektedir (Şener, 2010, s.8)

Daha önce yaşanan küresel krizler, kriz sonrası dönemlerde ekonomik canlanma ile istihdamdaki canlanma arasında ciddi zaman farklılıkları olduğunu göstermiştir. İstihdam düzeyinin kriz öncesi duruma gelmesi ortalama 5 ila 8 yıl sürmektedir. Ayrıca sosyal dengelerin kurulması, ekonomik ve finansal dengelerin kurulmasından daha uzun sürmektedir. Krizin istihdam üzerindeki bu etkilerinden kurtulup , kaliteli büyüme ile istihdamın sağlanması için önerilen politikalardan biri de aktif istihdam politikalarıdır. (ILO,2010, s. 7). İstihdam politikalarının zaman uyumu düşünüldüğünde, aktif politika harcamalarının makroekonomik etkileri pasif politika harcamalarının etkilerinden farklıdır. İşsizlik sigortası ve yardımları aracılığıyla yapılan harcamalar işsizlik seviyesinin yükselmesiyle beraber kendiliğinden artmaya başlar ve bu harcamalar makroekonomik döngüde toplam talep yoluyla istikrar sağlayıcı olmaktadır. Bu etkiyle istihdamın daralması yavaşlar ve artan işsizliğin sonuçları sınırlanır. Ancak aktif programların etkileri geç uyum sağlayan niteliktedir. Aktif politika harcamaları işsizliğin artmasından çok sonra artma

eğilimindedir. Bu nedenle makroekonomik döngüde istikrar sağlama işlevi sınırlıdır (Kapar, 2006, s.366).

Aktif politikaların bireysel anlamda da maliyetleri bulunmaktadır. Aktif programlar uygulanmadığında bölgeyi terk edebilecek olan işçiler programa katıldıkları için işsizliğin fazla oldu bölgelerde kalabilmektedir. Kilitlenme etkisi denilen bu etki, işsizlik sürelerinin uzamasına ve buna bağlı bir şekilde gelir kaybına neden olabilmektedir (Biçerli, 2005, s. 6). Ayrıca aktif istihdam politikalarının olumsuz etkilerinden biri de etkinlik kaybı etkisidir. Hedeflenen gruplar aktif programlara katılmasalar dahi istihdam edilebilecek durumda olduklarında ortaya çıkmaktadır. Yani, programın yokluğunda dahi istihdam edilebilecek olanlara ayrıca harcama yapmak kaynakların gereksiz bir biçimde kullanılması anlamına gelmektedir (Biçerli, 2005, s.6).

Aktif programlar disiplin edici özelliklerinin yanı sıra, işsizlerin düşük ücret düzeyinde çalışmasına neden olmakta ve işsizlerin işten beklentilerinin azalmasına yol açmaktadır. Aktif politikalar ve işsizlik ödemelerindeki yaşanan bu değişimler, iş arayanlar arasında rekabeti yoğunlaştırmakta ve işverenler karşısında çalışanların ve işsizlerin pazarlık gücünü azaltmaktadır (Kapar, 2006, s. 367). Aktif istihdam politikaları ile hedeflenen kitlelerin istihdamı desteklerle ucuz hale getirildiğinde, işverenler rekabet avantajı elde etmekte ve bu da işten çıkarılma etkisi olarak aktif istihdam politikalarının olumsuz bir etkisini ortaya çıkartmaktadır (Biçerli, 2005, s.6-7).

1.7 Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalar

Perry ve Maloney (2007, s.22-25)'in Yeni Zelanda için 1 Ocak 1988 - 31Aralık 1997 dönemi için “difference-in-differences matching” yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmada meslek edindirme kurslarının kısa dönemde etkili olmadıklarını ileri sürmektedir. Bununla birlikte meslek kurslarının özellikle niteliksiz işsizler için uzun dönemde yararlı oldukları ileri sürülmektedir. Aktif istihdam politikalarının kısa dönem işsizlik yerine uzun dönem işsizlik üzerinde daha etkin olmasının olası nedeni, bu tür programların uzun süre işsiz kalmış ve becerilerini kaybetmiş insanlara beceri kazandırmış olmasıdır. Bu ise bu tür işsizlerin istihdam beklentileri üzerinde daha büyük etki yapmaktadır.

Rodríguez-Planas ve Jacob (2010, s.80)'in Romanya için 1998-2002 dönemi için “the propensity score and matching” yöntemi kullanarak uygulanan aktif istihdam politikaları için şu bulguları elde etmişlerdir: Meslek edindirme kurslarının ücretler üzerindeki etkileri daha

büyük bulunmuştur. Mesleki kurslara katılanlar, katılmayanlara göre daha yüksek ücret almaktadır. Kurslara katılanlar katılmayanlara göre yaklaşık % 60 daha fazla aylık kazanç elde etmektedir. Araştırmaya göre bu kurslar, istihdam edilme olasılığını arttırırken, işsiz kalma süresini de düşürmüştür. Ayrıca mesleki eğitim kursları, işsizlik sigortasından yararlanmayı da azaltmaktadır. Sonuçta Romanya’da mesleki eğitim kursları katılımcıların ekonomik durumlarını katılmayanlara göre iyileştirdiği görülmektedir.

Card, Pablo, Ibarra’n Regalia, Rosas-Shady ve Soares (2010, s.281-297)’in Dominik Cumhuriyeti’nde 2004 yılının başında uygulanan mesleki eğitim kurslarının istihdam ve ücretler üzerindeki etkinliği üzerindeki çalışmasında (“difference-in-differences matching” yöntemini kullanarak) ampirik bulgular elde edilmiştir. Ampirik bulgulara göre mesleki kursların, bu kurslara katılmayanlarla karşılaştırıldığında istihdam üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Diğer yandan istihdam edilme koşuluna bağlı olarak bu kurslara devam edenler, bu kurslarda katılmayanlara göre az da olsa daha yüksek aylık ücret elde etmektedir. Sonuçta bu çalışmaya göre mesleki edindirme kurslarının bu kurslara katılımcılarının emek piyasası beklentileri açısından, beklenenin aksine görece olarak ılımlı etkilere sahiptir.

Sianesi (2008, s.370-399)’in İsveç’de işsizliğin yüksek olduğu 1994-1999 yılında uygulanan istihdama yönelik altı programı propensity score and matching yöntemiyle ampirik olarak incelemiştir. İçerisinde mesleki eğitiminde bulunduğu altı programın yer aldığı çalışmasının ampirik bulgulara göre ele alınan bütün programlar kısa vadede olumsuz bir etkiye sahip bulunmaktadır. Bu programlardan herhangi birine katılanların, iş arama çalışmaları azalmakta ve bu programlar ilk olarak katılımcıları hareketsiz hale getirmektedir. Her durumda 15 ila 25 puan istihdamda olma şanslarını azalmaktadır. Orta ve uzun dönem etkileri her bir programa göre değişiklik göstermektedir. Meslek kursları katılımcıların iş bulmaları uzun dönemde çok küçük bir pozitif etkiye sahiptir.

Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi Değerlendirmesi İspanya (2002, s.1-48) final raporunda İspanya’nın 1997’den 2001 yılına kadarki dönemi incelenmiştir. İspanya’nın Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi (ABİS) sonrası dönemi için genel istihdam değerleri verilmiş, çalışmada logit model kullanılarak yapılmış ekonometrik bir analize de yer verilmiştir. Ampirik çalışma cinsiyet eşitsizliğinin incelenmesi ile ilgilidir. 1999-2001 yılları arasında istihdam edilenler, işsizler ve inaktif durumda olan üç gruba uygulanan analiz sonucunda iş piyasası dışında kalmada (inaktif olma) kadınların oranı erkeklerden daha

fazladır, eğitim seviyesi arttıkça piyasa dışında kalma olasılığı azalmaktadır. İstihdam edilme olasılıklarına bakıldığında erkeklerin olasılığı daha fazladır.

Reelika ve Andres (2003, s.113-140) Estonya Aktif İşgücü Programlarının Değerlendirilmesi isimli çalışmalarında 2000-2002 dönemini kapsayan verilerle, linear regresyon ve propensity score matching yöntemiyle ALMP'nin iş bulmaya ve emek kazancına etkisini ölçmek için amprik bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucu olarak ALMP katılımcıları katılmayanlara oranla daha fazla olasılıkla istihdam edilmişlerdir. Meslek eğitiminin net ücretler üzerinde anlamlı etkisi bulunmamaktadır.

Varçın (2004, s.1-172) İstihdam ve İşgücü Piyasası Politikaları isimli eserinde, Cross Country Study of Active Labor Programs kapsamında, 1995 yılına ait, altı ilde İŞKUR'un eğitim kurslarıyla ilgili multivariate ve covariate yöntemleriyle amprik bir çalışmaya yer verilmiştir. Amprik bulgulara göre erkeklerin kadınlara, gençlerin yaşlılara göre ve eğitimlilerin daha az eğitimlilere göre daha fazla istihdam edildiği görülmüştür. Kendi işini kurma konusunda uzun dönem işsizler ücret karşılığı istihdam edilmede negatif etkiye sahipken, kendi işlerini kurmada pozitif bir etkiye sahip oldukları belirtilmiştir. Eğitim programı tamamlandıktan iki yıl sonra bile kursiyerlerin % 63 ile önemli bir oranda istihdam edildiği belirtilmiştir. Araştırma kapsamındaki programlar kendi işini kurmaya yönelik olmadığı halde % 6 oranıyla programa katılan kursiyerlerin kendi işlerini kurdukları görülmüştür. Eğitim programlarına katılan kursiyerlerin 1996 yılında % 85 oranla istihdam edildikleri, yaklaşık % 15'inin 1997 yılında işlerini kaybettikleri belirtilmiştir. Katılımcıların elde ettikleri gelirler ilden ile farklılık göstermiştir. Ayrıca bu çalışmada, AİP'nin etkisi gelir açısından pozitif bulunmuş ve kursa katılanların gelirlerinde katılmayanlara göre bir artış saptanmıştır.

Diriöz (2012, s.1-216), Türkiye için İŞKUR'un düzenlemiş olduğu 2003-2006 yılları arasındaki, kadınlara yönelik, erkeklere yönelik, engelli kadın ve erkeklere yönelik, küçük ölçekli dört programı lojistik regresyon kullanılarak amprik olarak incelemiştir. Amprik çalışmanın sonucunda, işgücü eğitim programlarının iş bulmada olumlu ama istatistiksel olarak anlamsız sonuçları olduğu bulunmuştur. Programın etkileri engelli olmayanlar üzerinde, engelli olanlara göre daha olumludur. Deney grubundakilerin iş bulma olasılığı % 47,9 ve kontrol grubundakilerin iş bulma olasılığı % 37,9 olarak hesaplanmıştır. İş bulma olasılığının 25-34 yaş aralığında, deney grubu için % 58,8 ve kontrol grubu için % 57,8 olduğu belirtilmiştir. Modelde hem genel ortalama hem de alt gruplar (yaş, eğitim ve engellilik) itibariyle AİP değişkeninin katsayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Yukarıdaki ampirik çalışmalar genel olarak aktif istihdam programlarının istihdam edilebilirlik ve ücretler üzerindeki etkisi üzerinedir ve bu etkiler genel olarak pozitiftir. Bazı çalışmalarda programların kısa ve uzun dönemde istihdam edilebilirliğe etkileri incelenmiş, AİP'nin kısa dönemde etkili olmadığı belirtilmiştir. Bazı çalışmalar ise bu politikaların istihdam edilebilirlikte etkili olmadığını göstermektedir. Genel olarak çalışmalarda AİP'nin, ücretler üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE AKTİF İSTİHDAM POLİTİKALARI

Türkiye’de aktif istihdam politikaları, İş ve İşçi Bulma Kurumu’nun Reorganizasyonu ile Türkiye’de İstihdam ve Eğitim projesi gibi yeniliklerle beraber 1990’lı yıllardan itibaren önem kazanmaya başlamıştır (İŞKUR, 2011, s.20). Bu süreçte hem politikalar açısından hem de finansal destekler konusunda Dünya Bankası ve Avrupa Birliği etkin bir rol oynamıştır. Türkiye’de uygulanan aktif istihdam politikaları Tablo 2.1.’de gösterilmektedir.

Tablo 2.1 Türkiye’de uygulanan Aktif İstihdam Politikaları 1993-2011

Yıl	Politika	Politika uyum sağlama
1993	Dünya Bankası tarafından uygulanan eğitim ve istihdam projesi	Mesleki eğitim vasıtasıyla insanların etkinleştirilmesi
2002	Dünya Bankası tarafından desteklenen Özelleştirme Sosyal Destek Projesi	Özelleştirme sonrasında işten çıkarılan insanların etkinleştirilmesi
2003	Esnek çalışma biçimi, yani part-time, sabit süreli çalışma İş Kanunu tarafından tanımlandı.	Esneklik
2003	AB tarafından desteklenen Aktif İşgücü Piyasası Stratejisi Projesi (İŞKUR)	Etkinleştirme
2006	AB tarafından desteklenen Aktif İstihdam Tedbirleri ve Yerel Düzeyde Türkiye İş Kurumu'na Destek Projesi	Genç ve kadınların etkinleştirilmesi
2008	Sosyal sigorta işveren katkısına % 5 prim indirimi	Esneklik / işverenlerin maliyet azaltılması
2008	Kadın ve gençlerin sosyal sigorta primlerinde işveren payının azaltılması	Esneklik / işverenlerin maliyet azaltılması
2009	ILO tarafından desteklenen Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısı ile Aktif İşgücü Piyasası Politikaları	Kadınların etkinleştirilmesi
2010	AB tarafından desteklenen Genç İstihdamının Teşvik Edilmesi Projesi	Gençlerin etkinleştirilmesi
2010	AB tarafından desteklenen Kadın İstihdamının Teşvik Edilmesi Projesi	Kadınların etkinleştirilmesi
2011	Torba Kanun tasarıları: Esnek çalışma biçimleri (evde çalışma ve telefonla çalışma) ortaya konuldu	Esneklik
2011	Torba Kanun: Eğitimler finansal tahsisler arttı	Etkinleştirme

Kaynak: (Güray, 2012, s.96)

İşgücü piyasası politikaları incelendiğinde, esneklik ve aktivasyon politikalarının Türkiye'de başa baş gittiği görülmektedir. Bir yandan, esnek çalışma türleri ve istihdam sübvansiyonlarıyla işveren üzerindeki yük azaltılmış, diğer taraftan eğitim ve AİPP'nin diğer unsurlarıyla bütçe ve kapsam arttırılmıştır. Ayrıca kadın ve genç işsizler üzerine yoğunlaşma görülmektedir (Güray, 2012, s.95).

2.1 Türkiye'de Dönemlerine Göre Aktif İstihdam Politikaları

Türkiye'de aktif istihdam politikaları, diğer OECD ülkelerinde olduğu gibi güçlü bir yapıya sahip olmadığından belli bir birikime sahip olunamamıştır (Varçın, 2004, s.100). Türkiye'de işsizlik problemi ülke gündemine özellikle 1970'lerden itibaren girmeye başlamıştır. Bu bağlamda, 1968-1972 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda istihdam kalkınmanın dışında bağımsız bir amaç olarak ele alınmıştır. Bu kalkınma planındaki bir dizi önleme rağmen, bu dönemde işsizlik % 4,8'den % 6,3'e ulaşmış, açık işsiz sayısı 1 milyon 600 bin kişi olmuştur (Biçerli, 2004, s.272).

İşsizlik sorununun giderek büyümesi Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işsizlikle mücadelenin temel amaçları arasında yer almaya başlamıştır. Bu planın istihdamla ilgili bölümünde çeşitli ilkeler ve tedbirler ortaya konulmuştur. Kişilerin yetiştirildikleri meslek ve alanlarda istihdamın esas alınması ve İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun (İİBK) iş arayanları en kısa dönemler içinde yüksek verim sağlayabilecekleri işlere yönlendirmeleri belirtilmiştir. İşgücünün nicelik ve niteliği hakkında güvenilir bilgileri toplayan ve değerlendiren bir sistemin kurulması gibi ilkeler de kabul edilmiştir (DPT, 1972, s.664).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) işsizliğin çözülmesi için altyapı, imar ve bayındırlık çalışmalarına hız verilmesi ve yatırımların emek fazlasının olduğu bölgelere doğru yönelmesi hedeflenmiştir. Tarımdaki gizli işsizliğin kırsal alanlarda uygulanacak emek yoğun özel kalkınma projeleri ile azaltılması ve İİBK'nin işgücü piyasasının bütününde örgütsel bir yapıya kavuşturulması öngörülmüştür (Biçerli, 2004, s.75).

1980'lerde yaşanan neo liberal politikalarla birlikte özelleştirmeler başlamıştır. Bu özelleştirmeler nedeniyle kamu iktisadi teşekküllerinde işten çıkartılan işçilere yönelik sosyal programlar yaratılmıştır. Bu sosyal programlar hem aktif hem pasif politikaların bir karışımıdır. Uygulanan işgücü uyum programı da aktif istihdam politikalarının bir parçasıdır (Dertli, 2007, s.121).

Pasif politika 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu'nun 21. Maddesindeki iş kaybı tazminatıdır. Aktif politikalar ise Hazine Müsteşarlığının koordinatörlüğünde Türkiye İş Kurumu, KOSGEB ve TOBB ile birlikte yürütülmüştür (Varçın, 2004, s.114-115).

1985 – 1989 yılları arasında Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanmıştır. Gençlerin istihdam edilebilir hale getirilmesine olanak sağlayan nitelikte beceri eğitimlerine yardımcı olan işverene vergi iadesi uygulanacağı belirtilmiştir (Uşen, 2007, s.83). 1990'lı yıllarda yaşanan Körfez Krizi gibi dış etkilerle beraber TCMB'nın uyguladığı para politikaları gibi sebeplerle yaşanan krizler iş gücü piyasasını olumsuz yönde etkilemiştir. Ekim 1990 ile Ekim 1991 arasında işsiz sayısındaki artış 160 bin kadar olmuştur. 1995'e kadar işsiz sayısı 1,6 milyon altına inmemiş, reel ücretler artmamıştır (Kazgan,2002, s.5). 1990- 1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yaygın eğitime vurgu yapılmıştır. Bu planda; *“Yaygın eğitimde öncelik istihdama yönelik beceri eğitiminde olacaktır. İş ve İşçi Bulma Kurumu ile işbirliği yapılarak beceri ve meslek kazandırıcı eğitimin kapsamı ve imkânları genişletilecek, bu konuda kamu ve özel istihdam kuruluşlarının hizmet vermeleri teşvik edilecektir.”* denilerek meslek eğitimine dikkat çekilmiştir (DPT, 1989, s.296).

Aktif istihdam politikaları kapsamında 1998 yılında, ülkenin görece geri kalmış bölgelerinde istihdama destek olan programlar devreye sokulmuştur. 1999 yılında, Ağustos ve Kasım aylarında meydana gelen depremlerden etkilenen yöreler için geçici çalışma programları başlatılmıştır. 2001 yılındaki ekonomik krizin ardından hükümet daha kapsamlı önlemler benimsemiştir (Tunalı, 2003, s. 96).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) *Mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim ile ekonominin insan gücü ihtiyaçları arasındaki uyumun geliştirilmesi gereği devam etmektedir* denilmektedir. Mesleki teknik eğitimin, örgün ve yaygın eğitim sistemi içinde esnek, dinamik ve iş hayatı ile sıkı ilişki içinde geliştirilmesi hedeflenmiştir. Mesleki ve teknik eğitimin daha etkin ve verimli olabilmesi için çalışma hayatı ile işlevsel işbirliğine imkan verecek yeni kurumlaşma modellerinin geliştirilmesi öngörülmüştür (DPT, 1999, s.89-90).

Aktif istihdam politikaları, 2003 yılında İŞKUR yasasının yürürlüğe girmesiyle birlikte daha belirgin bir şekil almaya başlamıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi (2007-2013)'nin AB müktesebatı ile uyumlu bir rekabet hukuku ve politikasının istihdamı olumlu etkileyeceği vurgulanmıştır (DPT, 2008, s.73). Bu strateji ekonomik ve sosyal gelişme endeksi içerisinde istihdamın arttırılmasına yönelik tedbirlere yer vermiştir. Bu tedbirler; işgücü piyasasının geliştirilmesi, eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılması ve ilk defa

bir kalkınma planında adı geçen aktif işgücü politikalarının geliştirilmesidir (DPT, 2006, s.4). Ayrıca aktif işgücü politikalarının ne olduğu da tanımlanmıştır (DPT, 2006, s.39).

Plan dönemi hedef ve tahminlerinde; *Gerek İşgücü piyasasında gerçekleştirilen reformların gerekse yürütülen aktif işgücü politikalarının etkisiyle, büyümenin istihdama yansımaları ve plan döneminde yıllık ortalama yüzde 2,7 oranında istihdam artışı sağlanması beklenmektedir* denilmiştir (DPT, 2006, s.54) . Son olarak işsizlerin, dezavantajlı kesimin ve tarım sektöründen açığa çıkacak işgücünün nitelik ve beceri düzeylerinin aktif istihdam politikaları ile geliştirileceği ve bu tür programlara kaynak aktarımının arttırılacağı belirtilmektedir. İş bulma hizmetlerinin daha fazla kişiye sunulması sağlanacak ve bu hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Aktif işgücü politikalarının, başta girişimcilik ve istihdam garantili programlar, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile işletmelerde eğitim seminerleri olmak üzere işgücü yetiştirme ve mesleki eğitim kursları yoluyla yaygınlaştırılacağı ve mikro ölçekli projelere mali destek sağlanacağı ifade edilmiştir (DPT, 2006, s.85) .

2.2 Aktif İstihdam Politikalarında İŞKUR'un Rolü

Türkiye'de istihdam politikaları için yapılan yasal düzenlemeler I. Dünya Savaşı sonralarına rastlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından 29 Ekim 1919'da Milletler Cemiyetinin Milletlerarası Çalışma Teşkilatı Genel Konferansına üye ülkeler davet edilmiştir. Konferans gündeminin ikinci maddesi olan "işsizliği önleme ve onun sonuçlarına bir çare bulma araçlarına müteallik" kapsamında *II. Nolu ILO sözleşmesi* kabul edilmiştir (ILO, 2009). Türkiye 1932 yılında Milletler Cemiyetine üye olmuş ve üyeliğin sonucu olarak Çalışma Teşkilatı'nın da üyesi sayılmıştır. Üyeliğin getirdiği sorumluluklar bağlamında 1934 yılında bir kanun tasarısı düzenlenmiş ve 1936 yılında kanunlaşarak 3008 sayılı iş kanunu oluşmuş ve bu kanunla iş ve işçi bulma ilk kez kamu hizmeti olarak tanımlanmıştır. Bu yasanın yapıldığı dönemdeki alt yapı yetersizlikleri ve kırılğan iktisadi dengeler nedeniyle İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulamamıştır. Yaklaşık 10 sene sonra, İş ve İşçi Bulma Kurumu 4337 Sayılı kanunla fiilen ve resmen kurulmuştur (İŞKUR , 2011a, s.6).

Daha sonra San Fransisco'da düzenlenen 17 Haziran 1948 tarihli ILO'nun toplantısında gündemin 4. Maddesi kabul edilmiştir. Bu maddeye göre 1949 yılında "*İş ve İşçi Bulma Servisi Kurulması Hakkındaki 88 Sayılı Sözleşme*" ile İŞKUR'un temelleri atılmıştır (İŞKUR, 2011a, s.24). Bu kurum 2000 yılında İŞKUR'un kurulmasına dek, 54 yıl boyunca emek

piyasaasının düzenlenmesi ile ilgili resmi tek kurum olarak faaliyet göstermiştir (Selek Öz, 2008, s.21) .

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun merkez kuruluşu 6 şube ve 2 büro ile çalışmaya başlamıştır. Bu sayılar 1960 yılında şube sayısı 31 ve büro sayısı 37 olarak artmıştır (İŞKUR, 2011a, s.6) . Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında, İstihdam politikası olarak işgücü fazlasının işgücü kıtlığı çeken Batı Avrupa ülkelerine ihracı öngörülmüştür (DPT, 1962, s.456). Bu gelişmelere paralel olarak İŞKUR, Almanya başta olmak üzere yurt dışına işi gönderme faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Bu süreç 1973'e kadar devam ederek toplamda bu dönemde 790.289 işçi kurum vasıtasıyla çeşitli ülkelere gönderilmiştir (İŞKUR, 2011a, s.6).

1990'lı yıllarda özellikle yüksek vasıflı işgücü için hem arz, hem de talep yönünden işe yerleştirmede aracılık görevini tam anlamıyla yerine getiremeyen kurum, yalnızca düşük vasıf ve eğitilmiş işçilerin iş bulmak için son çare olarak başvurdukları bir yer olarak görülmeye başlanmıştır. Bu arada, yasal olmamakla birlikte çok sayıda özel kuruluş gayri resmi olarak istihdam piyasasının düzenlenmesinde aracılık fonksiyonu üstlenmeye başlamıştır (Alper, 2003). Bu gelişmelerle birlikte 24.8.2000 tarihli 617 sayılı KHK ile (RG.4.10.2000, 24190 M), "Türkiye İş Kurumu" (kısa adı İŞKUR) kurulmuş, 4837 sayılı Kanunla (RG. 25.1.1946, 6215) kurulmuş olan "İş ve İşçi Bulma Kurumu"nun varlığına son verilmiştir (Okur, 2002). Ancak çeşitli hukuksal prosedürler nedeniyle 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu yasası 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

Aktif istihdam politikalarının uygulanmasında İŞKUR'un büyük bir rolü vardır. 1993-2000 yılları arasında uygulanan aktif istihdam programlarının finansmanının büyük bir bölümü Dünya Bankası kredileri ile sağlanmıştır (Dertli, 2007, s.121). Avrupa Birliği, 2002 yılında İŞKUR'un modern bir yapıya kavuşması ve aktif istihdam piyasası politikalarının hayata geçirilmesi için, Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi çerçevesinde, 40 milyon Euro'luk bir kaynak aktarmıştır (Uşen, 2007, s.8). Aktif İstihdam Tedbirleri Projesi 1 (AİPP-1), Avrupa İstihdam Stratejisi'ne uygun istihdam tedbirleri almak için İŞKUR'a teknik yardım sağlayarak kurum kapasitesini arttırmak amacıyla 2003 – 2006 yılları arasında uygulanmış bir programdır. Programın bütçesi, 10 milyon avro kurumsal yapılanma, 8 milyon avro İŞKUR ofislerinin modernizasyonu ve 32 milyon avrosu aktif istihdam tedbirlerinden oluşmak üzere toplamda 50 milyon avrodur. Bu programda 245 proje fon almaya hak kazanmıştır (TBMM, 2009).

2008-2010 yılları arasında uygulanan Aktif İstihdam Tedbirleri Projesi 2 (AİPP-2) tamamlanmıştır. Proje ile İŞKUR'un yerel düzeyde daha etkin istihdam hizmeti sunmasını sağlamak ve aktif istihdam tedbirleri içeren hibe planını uygulamasını desteklemek amaçlanmıştır. AİPP-2 kapsamında kadınlar ve gençlere yönelik düzenlenen kurslar aracılığıyla 10.693 kişiye istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla çeşitli alanlarda mesleki eğitimler verilmiş ve proje sayesinde 2.329 kişinin istihdam edilmesi sağlanmıştır (DPT, 2010, s.196)

Tablo 2.2'de 2007 - 2010 yılları arasında İŞKUR tarafından aktif işgücü programlarına yapılan harcamalar ve yararlanan kişi sayıları görülmektedir. En çok harcamanın yapıldığı yıl 2009 yılıdır ve 2010 yılı verisi sayılmazsa diğer yıllar toplamında % 75 orana sahiptir. Yine aynı şekilde en çok yararlanan kişi sayısı da, 2010'un ilk yarısı verilerine göre 213.852 kişi ile en fazladır.

Tablo 2.2 2007–2010 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Verilen Aktif İşgücü Programlarına Yapılan Harcama ve Yararlanan Kişi Sayısı

Yıllar	2007		2008		2009		2010(*)	
	Program sayısı	Katılımcı Sayısı	Program sayısı	Katılımcı Sayısı	Program sayısı	Katılımcı Sayısı	Program sayısı	Katılımcı Sayısı
Kurslar					7.931	167.1	5.5	149.372
İstihdam Garantili					942	21.608	1.293	28.986
TYÇP					1.627	45.467	1.585	32.386
Staj					555	1.285	1.215	2.828
Toplam	1.325	32.691	1.888	32.206	10.113	213.852	8.300	184.586
Harcama (TL)	29.671.865		35.601.907		306.366.045		280.089.274	

* 31 Ağustos 2010 tarihi itibarıyla

Kaynak: DPT, 2010, s.195 ve ILO, 2010, s.26

2.2.1 İşgücü Yetiştirme Faliyetleri

İŞKUR aktif istihdam politikaları kapsamında pek çok çalışma yapmaktadır. Bunlar işsizlerin türlerine göre değişim göstermektedir. İŞKUR tarafından işsizlere yönelik uygulanan programlar şunlardır:

- İşgücü Yetiştirme Kursları (İstihdam Garantili ve Genel)
- Engellilere, Hükümlü/Eski Hükümlülere Yönelik Kurslar
- Toplum Yararına Çalışma Programları
- İşbaşı Eğitim Programları
- Girişimcilik
- Çalışanların Mesleki Eğitimi

Aktif istihdam politikaları kapsamında İşgücü yetiştirme kursları, Toplum Yararına çalışma Programı, Girişimcilik kursları ve Staj programları başı çekmektedir. İş gücü yetiştirme kursları meslek edindirme, meslek değiştirme ve meslek geliştirme eğitimleri olarak tarif edilmektedir. Toplum yararına çalışma programı işsizlerin iş disiplini kazanmaları, belirli bir süreyle gelir elde etmeleri ve kamu yararına bir hizmette bulunmaları amacıyla yürütülmektedir. İşsizlerin kendi işlerini kurmaları ve eğitim sonrası KOSGEB imkânlarından faydalanmaları için verilen girişimcilik kursları da aktif istihdam politikalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ülke genelinde istatistiklere bakıldığında İşgücü yetiştirme kursları (meslek eğitim kursları) bunların içerisinde en büyük paya sahip olan aktif istihdam politikası aracıdır.

2.2.2 Meslek Eğitim Kursları

Türkiye’de işsizliğin önemli nedenlerinden biri mesleksizliktir. Teknolojinin ve üretim tekniklerinin her geçen gün değişmesi nitelikli iş gücüne olan ihtiyacı arttırmaktadır. İşgücünün nitelik kazanması ise Yaşam Boyu Öğrenme Stratejisi ile mesleki eğitimden geçmektedir. Bu bağlamda İŞKUR, 1988’den bu yana meslek eğitim kursları (MEK) düzenlemektedir (İŞKUR, 2011a, s.19). 1993- 2000 yılları arasında daha fazla kişiye ulaşmaya başlayan meslek edindirme kursları 2000 yılından sonra artan kaynak ve dış finansman yoluyla yaygınlaşmıştır. Türkiye’de 2009 yılında işgücü kursları kapsamında toplam 5174 kurs açılmış, 108.630 kursiyerin katılımı sağlanmıştır. 2010 yılında açılan 4.675 kursta da 97.490 kursiyer eğitim almıştır (İŞKUR, 2011a, s.37-38).

İŞKUR'un düzenleyeceği MEK'in hizmet alımına kadar izlediği bir dizi işlem bulunmaktadır. Öncelikle emek piyasasının ihtiyaç duyduğu ihtiyaç analizleri İl İstihdam Meslek Kurulu (İİMEK) ve İŞKUR tarafından yapılarak, eğitim verilecek meslekler tespit edilmektedir. Ardından İŞKUR İl Müdürlükleri tarafından yıllık işgücü eğitim planının hazırlanıp İİMEK kuruluna sunulmaktadır. İİMEK'nin onayladığı yıllık İşgücü eğitim planında yer alan mesleklere ilişkin yaklaşık maliyetler belirlenmektedir. Bu işlemden sonra eğitim verilecek meslek dallarında İŞKUR il müdürlükleri veya şubelerince hizmet alımı için ilan yapılmaktadır ve teklifler değerlendirilmektedir.

İŞKUR, eğitim hizmet alım ihalelerinde kurum ve kuruluşlardan teknik ve mali değerlendirmeler istemektedir. Teknik değerlendirmelerde, eğitim mekanının havalandırma, ısıtma ve soğutması, sınıfta öğrenci başına düşen alan, projeksiyon ve akıllı tahtanın olup olmadığı gibi eğitim yapılacak mekanın fiziksel şartları ile ilgili konular MEB tarafından tespit edilmektedir. Son iki yıllık kurum hizmet alımlarındaki mezun kursiyerlerinin gerçekleşen istihdam oranı ve süresi, istihdam taahhüt oranı, insan kaynakları ile ilgili bilgiler, eğitici kadrosunun tecrübesi gibi konular ise İŞKUR'un alanına girmektedir. Mali değerlendirmede ise kursiyer başı ders saat maliyeti (kurs için gerekli olan temrin malzemesi, eğitici, iş danışmanlığı, kurs yeri ve mesleki iyileştirme giderleri, yüklenici kâr giderlerinin kursiyer/katılımcı sayısına bölünmesi ile elde edilir) esas alınmaktadır.

Kurslardan hizmet alımı 4734 sayılı yasa 22/1 bendi hükmü uyarınca "doğrudan temin usulü" şeklindedir. İş gücü yetiştirme kurslarında yükleniciye kişi başı hizmet bedeli, kursiyere kursiyer zaruri gideri ile iş kazası ve meslek hastalığı sigorta prim gideri ödenmektedir. İstihdam garantili kurslarda (iş yerleri için) kursiyerlerin en az %50'si istihdam edilmek zorundadır. Örneğin 3 aylık bir kurs için, işyerince düzenlenen kursiyerlerden % 50'si, sınav tarihinden itibaren 1 ay içerisinde en az düzenlenen kurs süresi kadar (3 ay), 6 ay içerisinde istihdam edilmek zorundadır.

Formel eğitim kurumları tarafından düzenlenmesi halinde kursiyerlerin en az % 20'si, sınav tarihinden itibaren altı ay içerisinde 3 aydan az olmamak koşulu ile en az düzenlenen kurs süresi kadar yüklenici veya yükleniciler tarafından istihdam edilmek zorundadır. Kursta başlayan sayısı, kursun başlangıcından toplam kurs süresinin 1/10'una tekabül eden sürenin dolduğu süreye kadar kesinleşmiş olan kursiyer sayısıdır. İstihdam taahhüdü belirtilen 1/10'luk sürenin bittiği tarih esas alınarak belirlenen kursiyer sayısı üzerinden hesaplanır (Örneğin 60 günlük bir kursta 6 ncı günün sonundaki kursiyer sayısı başlayan sayısı olarak

değerlendirilir).

İşgücü yetiştirme kursları ihtiyaç duyulan tüm mesleklerde uygulanabilmektedir. Azami olarak 6 ay süreyle en az 5 en fazla 8 saat olmak üzere haftalık 40 saattir. Kurslardan yararlanabilmek için kuruma kayıtlı işsiz olmak, aynı meslekte daha önce hiç, farklı meslekte son 24 ay içinde kurslara katılmamış olunması gerekmektedir. Kursiyerler, İŞKUR tarafından verilen kurs ilanına (ilanda yaş aralığı, eğitim durumu ve cinsiyet gibi bazı koşullar vardır) başvurduktan sonra mülakata alınmakta ve kurs alması onaylandıktan sonra bir taahhütname imzalamaktadır. Mülakatlarda kursiyer seçimleri yüklenici firma tarafından yapılmakta, İŞKUR'un bu aşamada bir müdahalesi bulunmamaktadır.

Mesleki Eğitim Kanunu (3308 sayılı) gereğince uygulamalı eğitim sırasında işletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler asgari ücretin %30'undan az olmamak üzere ücret alır. Hastalık, iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı sigorta edilir. Primler devlet tarafından ödenir. Eğitim süresince muayene ve tedavi masrafları, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır. Ayrıca, işletmenin diğer sosyal yardımlarından yararlanır (İŞKUR, 2012b).

2.3 Antalya İlinde İŞKUR'un AİP Faaliyetleri

Antalya, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre 2003'te 10.sıradadır (Toksöz 2011, s.7). DPT'nin 2004'de yayımladığı ilçelerin sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyine göre ise tablo'da gösterildiği şekildedir (DPT, 2004, s.233). Antalya'nın Merkez ilçesi Tablo 2.3'de görüleceği gibi gelişmişlik sıralamasında birinci derecede ve dördüncü derecede gelişmişlik grubunda da sadece bir ilçeye sahiptir. İl ekonomisinde ve istihdamda hizmetler sektörü ve tarım sektörü ağırlıklı paya sahiptir. Küresel düzeyde gelişmiş ülkelerde yaşanan ve imalat sanayinin payının giderek azalıp hizmetler sektörünün ön plana çıktığı gelişmelere paralel olarak Türkiye'de üç büyük metropol kentte olduğu gibi Antalya'da da hizmetler sektörü en ön sıradadır. Bunda turizm ve bağlantılı hizmetler belirleyicidir (Toksöz, 2001, s.7). Bu belirleyicilik istihdam konusunda da kendisini göstermektedir. İlin istihdamda en çok bağımlı olduğu sektör turizmdir.

Tablo 2.3 Antalya'nın İlçelere Göre Gelişmişlik Sıralaması

İlçe	872 ilçe içinde gelişmişlik sırası	Gelişmişlik grubu	Gelişmişlik endeksi
Merkez	6	1	3.99069
Kemer	16	2	2.79398
Alanya	40	2	1.93190
Manavgat	65	2	1.45821
Serik	156	2	0.68450
Finike	218	3	0.34021
Kumluca	250	3	0.20565
İbradı	275	3	0.13099
Kale	278	3	0.12003
Elmalı	303	3	0.06088
Kaş	321	3	0.03027
Korkuteli	322	3	0.01904
Gazipaşa	337	3	-0.0241
Akseki	457	3	-0.23745
Gündoğmuş	634	4	-0.56617

Kaynak: DPT, 2004, sf. 233

İŞKUR istatistik yıllıklarından elde edilen verilere göre Antalya ilinde 2005-2010 yıllarında cinsiyetlere göre İŞKUR'a kayıtlı işgücü ve kayıtlı işsizlerin rakamları Tablo 2.4'de gösterilmektedir. Kayıtlı İş gücü rakamlarına bakıldığında 2007 yılında hem erkeklerde hem kadınlarda bir azalma varken 2008 yılında neredeyse % 50'lik bir artış meydana gelmiştir. Bu yıllar arasında kayıtlı iş gücünün en fazla olduğu dönem 40.966 kişiyle 2009 yılıdır. Kayıtlı işsizlik rakamlarına bakıldığında 2007 yılında bir önceki yıla göre 4089 kişilik bir azalma olmakla beraber 2008 yılında bir önceki yıla göre 6518 kişilik bir artış yaşanarak en fazla kayıtlı işsizliğin olduğu yıl 2009'dur. Bunun nedeni küresel krizin Türkiye'ye yansımastır.

Tablo 2.4 Antalya Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Kayıtlı İşgücü ve Kayıtlı İşsizler

Yıllar	Kayıtlı işgücü			Kayıtlı işsizler		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2005	12000	5033	17033	11377	4791	16168
2006	14841	5161	20002	13694	4884	18578
2007	11218	4953	16171	9892	4587	14479
2008	17214	7226	24440	14578	6419	20997
2009	28070	12896	40966	24037	11411	35448
2010	23292	10396	33688	18958	8875	27833

(İŞKUR, 2012a)

İŞKUR istatistik yıllıklarından elde edilen verilere göre Antalya ilinde 2005-2010 yıllarında işsizlerin cinsiyetlerine göre yıl içinde yaptığı başvurular, yıl içinde alınan açık iş ve yıl içinde işverene yapılan takdim ile yıl içinde işe yerleştirme rakamları Tablo 2.5.'de gösterilmiştir.

Yıllara göre yapılan başvurulara karşılık yıl içerisinde işe yerleştirme oranları karşılaştırıldığında en fazla yerleştirmenin yapıldığı yıl 2010 (% 25.68)'dur. En az yerleştirmenin yapıldığı yıl 2008 (% 6.67)'dir. Bunun nedeni Türkiye'deki kriz koşullarıdır. İŞKUR'a başvuran toplam erkeklerin sayısı 2005-2010 yıllarında artmıştır. Buna karşılık işe yerleştirmeler zamana göre azalmaktadır. İşe başvuran erkeklerin yaş grubu dağılımı incelendiğinde 2008 yılında 25-29 yaş grubu en yüksek rakama ulaşmıştır. Aynı yılda aynı yaş grubu işe yerleştirilmelerinde bir önceki yıla göre yaklaşık %11 oranında bir azalma oluşmuştur.

Tablo 2.5 Yıllara Göre İŞKUR'a yapılan Başvuru, Yerleştirme ve İşverene Takdimler

Yıllar	Yıl içinde yapılan başvurular			Yıl içinde alınan açık iş	Yıl içinde işverene yapılan takdim			Yıl içinde işe yerleştirme		
	Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2005	7102	3046	10148	6027	5518	1058	6576	1383	287	1670
2006	6444	2765	9209	4516	5790	1292	7082	1413	334	1747
2007	10197	4415	14612	8204	8635	1983	10618	2383	691	3074
2008	27760	10173	37933	9193	9528	2057	11585	1943	588	2531
2009	24913	15000	39913	11235	11026	2844	13870	4260	1976	6236
2010	19942	11079	31021	24167	15986	4185	20171	6035	1933	7968

(İŞKUR, 2012a)

İşe yerleştirilen erkeklerden yaş grubu 25-29 arasında olanlar en fazla 2010 yılında görülmektedir. İŞKUR'a başvuran erkeklerin eğitim seviyelerine göre gösterilen rakamlarda 2010 yılında en yüksek başvuru eğitimi seviyesi ilköğretimdir. Lisansüstü eğitim seviyesinde en yüksek başvuru sayısı 2008 yılında gerçekleşmiştir. 2010 yılında ilköğretim düzeyinde eğitime sahip erkek işsizlerin yaklaşık % 30'u işe yerleştirilmiştir. Aynı yıl başvuran lisans düzeyinde eğitime sahiplerin yaklaşık % 9'u işe yerleştirilmiştir. Beş yıllık dönem içerisinde en yüksek başvuru 2009 yılında, 11.741 kişi ile ortaöğretim eğitim seviyesindedir (Bknz: Ek 1).

Başvuran toplam kadınların sayısı 2005-2010 yıllarında genel olarak artmıştır. Buna karşılık işe yerleştirmeler zamana göre azalmaktadır. Kuruma başvuran kadınların yaş grubu

dağılımı incelendiğinde 2009 yılında 25-29 yaş grubu en yüksek rakama ulaşmıştır. Aynı yılda aynı yaş grubu işe yerleştirilmelerinde başvurunun yaklaşık % 12'si kadardır. Bu dağılıma göre 2010 yılında işe yerleştirilen kadınların yaş grubu 30-34 arasında olanlar en fazladır.

İŞKUR'a başvuran kadınların eğitim seviyelerine göre dağılım incelendiğinde 2010 yılında en yüksek başvuru ilköğretim seviyesinde olmuştur. Erkeklerde olduğu gibi kadınlarda da en yüksek lisansüstü eğitim seviyesinden başvuru yapılan yıl 2008'dir. İlköğretim seviyesinde 2010 yılında başvuru yapan kadınların yaklaşık % 24'ü işe yerleştirilmiştir. Aynı yıl başvuru yapan kadın lisans mezunlarının yaklaşık % 4'ü işe yerleştirilmiştir. Beş yıllık dönem içerisinde en yüksek başvuru yılı 2009 olup eğitim seviyesi ilköğretimdir (Bknz: Ek 2).

Antalya'da sektörler bazında en fazla hareketliliğin olduğu otel ve lokanta çalışanları grubudur. Turizm sektörünün yapısı dolayısıyla turizm çalışanları sezonluk çalışmaktadırlar. Bu süre 6 ya da 8 aylık dönemleri kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Antalya'da otel ve lokanta işçilerinin istihdamı önemli bir yer tutmaktadır. Tablo 2.6.'da görüldüğü gibi tüm yıllara oranla 2009 yılı otel ve lokantalarda çalışanların toplam yüzdesinin en az olduğu yıldır. İŞKUR tarafından işe yerleştirilen toplam sayı aynı yıl % 55.04 oranındadır.

Tablo 2.6 Antalya'da Oteller ve Lokantalarda Çalışanlar ve İŞKUR Tarafından İşe Yerleştirilenler (2008-2010)

Yıllar	Çalışanlar				İŞKUR Tarafından İşe Yerleştirilenler			
	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Yüzde	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Yüzde
2008	49.986	14.417	64.403	42.25%	855	224	1.079	42.63%
2009	32.909	8.414	41.323	29.08%	2.637	795	3.432	55.04%
2010	33.838	9.102	42.940	30.07%	4.550	1.359	5.909	74.16%

Kaynak: (İŞKUR, 2012a)

Tablo 2.7'de görüleceği gibi otel ve lokantalar tarafından işe alınanlar, toplamda 139.113 kişiyle, 2010 yılında en fazla sayıdadır. Buna karşılık işten ayrılanlar 2010 yılında 134.559 kişidir. İşten ayrılanlar, tüm yılların toplamına oranla en fazla 2008 yılındadır. İşe alınan kadınlar 2008 yılında 28.425 kişiye karşı aynı yıl işten ayrılan kadınların sayısı 27.334'dür. Genel olarak kadınların, verilen üç yıl boyunca işe alınmaları erkeklere oranla oldukça azdır.

Tablo 2.7 Antalya’da Oteller Ve Lokantalarda İşe Alınan Ve İşten Ayrılanlar (2008-2010)

Yıllar	İşe Alınanlar				İşten Ayrılanlar			
	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Yüzde	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Yüzde
2008	99004	28425	127429	39.48%	96875	27334	124209	50.04%
2009	92733	27987	120720	42.94%	88901	26986	115887	44.09%
2010	106506	32607	139113	46.59%	103284	31275	134559	48.22%

Kaynak: (İŞKUR, 2012a)

2.4 Turizme Yönelik Meslekler

Antalya’da İŞKUR tarafından turizm sektörünü de kapsayan işgücü analizleri yanında 2011 yılında Antalya Pilot Ortak Programı kapsamında (turizm sektörünün de dahil olduğu) uygulama çalışmaları yapılmıştır. Bu bölümde bu çalışmalara kısa değinip, İŞKUR’un turizme yönelik meslekler ele alınacaktır.

Antalya’da işsizlikle ilgili olarak, Birleşmiş Milletler Ortak Programı “Herkes İçin İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması”, Antalya İli İşgücü Piyasası Analizi 2011 yılında İLO ve İŞKUR ortaklığı ile yapılmıştır. Çalışmaya adını da veren, sürdürülebilir ekonomik büyüme potansiyeli taşıyan ve özellikle gençler için “insana yakışır iş” fırsatları sunacak öncelikli sektörlerin bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda ilin ilk iki katma değeri yüksek sektöründen biri olarak tanımlanan turizm ve dolayısıyla bu sektörle bağlantılı sağlık hizmetleri turizmi, yaşlı bakımı ve sağlığı turizmi ve alternatif turizm, büyümede öncelikli sektörler olarak belirtilmiştir. Turizmle bağlantılı bu hizmet alt dallarının desteklenmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Sağlık turizminin önündeki engel, nitelik ve nicelik bakımından sağlık personeli ihtiyacının karşılanamayacak olması olarak belirtilmiştir. Bu tıbbi personel eğitiminin İŞKUR’un kapsamında olamayacağı da eklenmiştir. Ancak özellikle yaşlı bakımı ve sağlığı turizmi için gerekli olan turizm elemanlarının eğitiminin İŞKUR tarafından yapılabileceği dolayısıyla kadınların istihdamı için önemli imkânlar sunabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca turistik faaliyetlerle bağlantılı görülen temizlik, çevre düzenleme ve yolcu taşıma hizmetlerinin varlığına değinilmiştir (Toksöz, 2011, s.35). Bu nedenle turizm faaliyetlerinin 12 ay boyunca devam ettirilebilmesinin turizme bağlı sektörlerin gelişimiyle mümkün olunacağı ifade edilmiştir (Toksöz, 2011, s.32).

Bu çalışmada işgücü arz ve talebi arasındaki ilişki bakımından, ekonomik faaliyetlerin mevsimlik özelliklerinin dengesiz nakit akışı ve vasıflı personelin elde tutulamaması sorununa neden olduğu, deneyim birikiminin engellendiği belirtilmiştir. Antalya’da işgücünün eğitim düzeyinin çok düşük olduğu ancak işgücüne vasıf kazandıracak eğitim faaliyetleri kadar işgücünün geçici değil tam zamanlı, sürekli ve güvenceli istihdamını sağlayan ekonomik faaliyet alanlarının geliştirilmesi de önemli bulunmuştur. İŞKUR’un da katılımcısı olduğu bu analizde, iş çevrelerinin de düşüncelerine yer verilerek, sektörlerin iktisadi gelişim öncelikleri üzerine ucuz işgücü avantajlarını takdir ettikleri ancak istihdamın ve çalışanların vasıflarının nasıl iyileştirilebileceğine dair çok fazla görüş bildirmedikleri söylenmektedir. İş çevrelerinin, bölgedeki çalışma ortamının gelişmesinde fiziki alt yapının iyileştirilmesini ele alınması gereken en önemli konu olarak görmesine karşın işgücünün beceri düzeyinin artırılmasını en sonda görmesi çarpıcı bulunmuştur. Bu duruma yönelik olarak, geçici istihdamın çalışanlar üzerindeki etkilerine değinilerek, *“İş çevrelerinin üst düzey yöneticilerin teminindeki sıkıntılara ilişkin sorunlarını sıklıkla dile getirdiklerini ancak, üst düzey yöneticilerin altında çeşitli kademelerdeki personel açısından da yılın yarısında istihdam edilip geri kalan yarısını iş ve gelir olmadan geçirmenin ciddi bir sıkıntı kaynağı olduğu ifade edilmiştir”* (Toksöz, 2011, s.32 - 33).

Antalya turizm sektörüne yönelik diğer çalışmalar, büyük ölçüde İŞKUR tarafından işgücü piyasası ihtiyaç analizine yönelik İşgücü Piyasası Araştırmalarıdır. 2007 yılından itibaren İŞKUR tarafından işgücü piyasası ihtiyaç analizine yönelik İşgücü Piyasası Araştırması yapılmaya başlanmıştır. İşgücü Piyasası Araştırması, işverenlerin günümüzde ve önümüzdeki dönemlerde hangi sektörlerde, hangi mesleklerde ve ne kadar elemana ihtiyaç duyduğunun ve hangi mesleklerde eleman temininde güçlük çektiklerinin tespit edilmesine yardımcı olmaktadır (DPT, 2010, s.196). Tablo 2.8’de görüldüğü gibi 2011 yılında turizmle ilgili meslekler içerisinde turizm ve otel işletmeciliği ve elemanı dışında kalan mesleklerde erkeklerin en fazla olduğu garsonluk, kadınların ise kat görevlisi mesleğidir. Kadınlarda bu sayısı garsonluk ve aşçılık mesleği takip ederken erkeklerde ise aşçılık ve kat görevlisi garsonluktan sonra en çok çalışılan meslek grubudur. Bu istihdam edilen kişi sayıları, 10 ve daha fazla işçi istihdam eden yerlerde yoğunlaşmaktadır.

Tablo 2.8 Turizme Yönelik Mesleklerde Kadın ve Erkek Çalışan Sayısı (2011)

Meslek	Erkek	Kadın	Toplam
Aşçı	1.282	224	1.506
Bulaşıkçı (Steward)	499	70	569
Çamaşırhane Elemanı (Yıkama)	324	183	507
Garson (Servis Elemanı)	1.750	341	2.091
Kat Görevlisi-Temizlik	846	1.259	2.105
Meydancı-Otel	756	99	855
Resepsiyonist	319	152	471
Transfer Elemanı-Turizm	556	223	779
Turizm ve Otel İşletmeciliği Meslek Elemanı	6.053	1.698	7.751
Turizm ve Otelcilik Elemanı	21.232	5.990	27.222
Toplam	33.617	10.239	43.856

Kaynak: (İŞKUR 2011,s.5-6)

Turizme yönelik bu mesleklerde toplamda en fazla temininde güçlük çekilenler sırasıyla Turizm Ve Otelcilik Elemanı, Garson (Servis Elemanı), Meydancı-Otel ve Kat Görevlisi-Temizlik mesleklerindedir (İŞKUR, 2011b, s.18) . Tablo 2.9'da gösterildiği gibi teminde güçlük çekilme nedenlerinde gerekli mesleki beceriye sahip eleman bulunamaması aşçılık, aşçı yardımcılığı ve barmenlikte % 100 neden olarak gösterilmiştir.

Tablo 2.9 Turizme Yönelik Mesleklerde Teminde Güçlük Çekme Nedenleri

Meslekler	Gerekli mesleki beceriye sahip eleman bulunmaması	Yeterli iş tecrübesine sahip eleman bulunamaması	Bu meslekte eleman bulunmaması	Önerilen Ücretin az bulunması	Çalışma ortam ve koşullarının beğenilmemesi
Aşçı	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%
Aşçı Yardımcısı	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%
Barmen	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Bulaşıkçı (Steward)	22,2%	33,3%	66,7%	11,1%	11,1%
Garson (Servis Elemanı)	66,7%	55,6%	44,4%	11,1%	0,0%
Kat Görevlisi-Temizlik	80,0%	60,0%	40,0%	0,0%	0,0%
Komi (Garson Yardımcısı)	80,0%	40,0%	20,0%	20,0%	0,0%
Meydancı	50,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%
Resepsiyonist	80,0%	50,0%	30,0%	10,0%	0,0%
Turizm ve Otelcilik Elemanı	37,5%	50,0%	25,0%	37,5%	12,5%

Kaynak: (İŞKUR 2011b:19)

Bulaşıkçılık için meslekte eleman bulunmaması temininde güçlük çekme nedeni olarak % 67,7'dir, ayrıca çalışma ortam ve koşullarının beğenilmemesi bu meslek dalı için % 11,1 oranındadır. Komilik mesleği önerilen ücretleri % 20 oranda yetersiz bulması nedeniyle temininde güçlük çekilen bir meslektir. Turizmin sektöründe meslek grupları hem çalışma saatleri hem eğitim süresi ve niteliği hem de ücretler konusunda çok farklılık göstermektedir.

Sektörde en fazla çalışanı olan dört mesleğin, meslek rehberine göre tanımları, meslek unvanını almak için mezun olmaları gereken okullar ya da kurslar hemen hemen birbirine çok yakın olmasına rağmen, çalışma alanları, kurs süreleri, ücretleri birbirinden farklılık göstermektedir.

Turizm işletmelerinde uygulanacak ücret düzeyi, genel olarak işgücü arz ve talep düzeyleri, tarafların pazarlık gücü, devletin ücretlere yaptığı müdahaleler, işgörenlerin niteliği, verimliliği gibi faktörler tarafından belirlenir. Uygulamada görülen ücret sistemleri, zamana göre ücret, parça başına veya işin miktarına bağlı (akort) ücret, primler, ikramiyeler, yüzdeye göre ödenen ücret ve bahşiş, komisyon ücreti ve kardan pay alma şeklindedir (Cıtil, 2004, s.6-8)

2.4.1 Aşçılık

Aşçılık mesleğini icra edenler günlük olarak hazırlanması gereken yiyecekleri, belli bir plan içinde bilgi ve becerisini kullanarak, temizlik kurallarına uygun olarak servise hazır hale getiren kişidir. İşler genellikle gündüz yapılır ancak listelerin hazırlanması ve planlamaların yapılması gece çalışmayı gerektirebilir. Aşçıların çalışabilecekleri yerler; okul mutfağı, hastane mutfakları, fabrika mutfağı, ordu mutfağı, işyeri mutfağı, yemek fabrikaları mutfağı, otel mutfağı, restaurant mutfağı, gemi mutfağı, uçak mutfağı, tren mutfağı, otobüs mutfağıdır. Antalya'da genellikle otel ve restaurant mutfaklarında çalışmaktadırlar.

Aşçılık mesleğinde çırak olabilmek için en az ilköğretim mezunu olmak, 14 yaşını doldurmuş olmak, uygun sağlık durumuna sahip olmak, eğitim görmek istediği meslekte bir işyeri sahibi ile çıraklık sözleşmesi imzalamak gereklidir (İŞKUR, 2012b).

Meslek liselerinde meslek eğitimini görmek için ilköğretim okulu mezunu olmak ve meslek liselerine giriş şartlarını taşımak gerekmektedir. Turizm Bakanlığına bağlı Turizm Eğitim Merkezlerinde eğitime 16–22 yaşlar arasında en az ilköğretim okulu mezunu olanlar, yazılı sınav ve mülakatla kabul edilirler ve eğitim ücretsizdir. Özel turizm meslek kurslarında eğitime 16–25 yaş arasındaki en az ilkokul mezunu olanlar alınır ve eğitim ücretlidir. Büyük illerde ve turizmciliğin gelişmiş olduğu yörelerde az sayıda olsa da özel kurs bulmak mümkündür. Türkiye İş Kurumunun İşgücü Yetiştirme Kurslarına en az ilkokul mezunu olanlar alınır. Eğitim ücretsizdir. Turizm elemanına ihtiyaç olduğu tespit edilen illerde kurs açılmaktadır (İŞKUR, 2012b).

2.4.2 Servis Elemanlığı (Garsonluk)

Servis Elemanları (Garson) yiyecek ve içecek servisi yapılan mekânlarda görev yaparlar. Servis Elemanları çalışırken birinci derecede insanlarla ilişki halindedir. Çalışma zamanı genellikle vardiya usulü olup, kişi haftanın bir günü izinlidir

Mesleğin eğitimi meslek liseleri, teknik liseler, Anadolu meslek liseleri, Anadolu teknik liseleri ile mesleki eğitim merkezlerinin yiyecek içecek hizmetleri alanı servis elemanlığı (garson) dalında ve pratik kız sanat okulları ile kız teknik olgunlaşma enstitülerinde verilmektedir. Ayrıca, Turizm Bakanlığı'na bağlı turizm eğitim merkezlerinde (TUREM), özel turizm meslek kurslarında, İŞKUR'un işgücü yetiştirme kurslarında ve mesleki eğitim merkezlerinde verilmektedir. Turizm Bakanlığına bağlı turizm eğitim merkezleri (TUREM); Arapsuyu/Antalya, Kemer/Antalya, Burdur, Balçova/İzmir, Selçuk/İzmir, Çeşme/İzmir, Ürgüp/Nevşehir, Vakfıkebir/Trabzon, Kastamonu ve Burdur'da bulunmaktadır. Eğitimin süresi Turizm Bakanlığı'na bağlı turizm eğitim merkezlerinde 7 ay, özel turizm meslek kurslarında 5-6 ay, İŞKUR'un işgücü yetiştirme kurslarında en fazla 6 ay, Mesleki eğitim merkezlerinde ise 2 yıl sürelidir.

Meslek liselerinde, uygulanmakta olan çeşitli sınavlara girilerek eğitim alınabilmektedir. TUREM kurslarına katılabilmek için en az ilkokul mezunu olmak, 21 yaşından gün almamak ve evli olmamak gerekmektedir. İŞKUR'un İşgücü Yetiştirme Kurslarına en az ilkokul mezunu olanlar alınmaktadır ve eğitim ücretsizdir (İŞKUR, 2012b).

2.4.3 Kat Görevliliği

Kat görevlisi zaman zaman ön büro elemanları, bakım onarım elemanlarıyla irtibat halindedir. Çalıştığı yerin büyüklüğüne göre; vardiya usulü çalışabilir. Hafta sonu çalışma söz konusudur.

Meslek eğitimi alabilme şartları diğer mesleklerde olduğu gibi eğitim veren kurum/kuruluşa göre farklılık göstermektedir. Turizm eğitim merkezlerinde ortaokul mezunu, 21 yaşından gün almamış kimseler yazılı ve sözlü mülakatla kabul edilmektedir. Özel turizm meslek kurslarına en az ilkokul mezunu 16-25 yaş arası kişiler alınmaktadır. İŞKUR'un İşgücü Yetiştirme Kurslarına ; 15 yaşından gün almış olmak şartıyla en az ilkokul mezunu kişiler alınmaktadır.

Eğitim süresi liselerde 4 yıl, TUREM’de 7 ay ve İŞKUR kurslarında ise en fazla 6 aydır. Turizm eğitim merkezlerinde; öğrencilere öğle yemekleri ücretsiz verilmektedir. Ayrıca parasız yatılı kalma imkânı vardır. Yatılı öğrencilerin sabah, öğle ve akşam yemekleri de ücretsizdir. Uygulamalı eğitim süresinde çok olmamakla birlikte ücret almaktadırlar. Ancak iŐletme için ücret ödeme zorunluluğu yoktur. İŞKUR Kurslarında; eğitim ücretsizdir (İŞKUR, 2012b).

2.4.4 Resepsyonistlik

Resepsyonistler otel veya motellerin giriş bölümlerinde daima göz önünde görev yapmaktadırlar. MüŐterilere hizmetin çok değişik alanlarda verilmesi, koordineli çalışmayı zorunlu kılmaktadır. MüŐterilerle, otel personeliyle, seyahat acenteleriyle etkileşimde bulunmaktadırlar. Hafta sonu yaz tatillerinde ve mevsimlik çalıŐabilirler. Çalışma saatleri genellikle vardiya usulüdüdür, kişi haftanın 1 günü izinlidir. Mesleğin eğitimi meslek liseleri, teknik liseler, Anadolu meslek liseleri ve Anadolu teknik liselerinin konaklama ve seyahat hizmetleri alanı altında ön büro dalında verilmektedir. Çeşitli illerde bulunan mesleki eğitim merkezlerinde, Turizm Bakanlığı’na bağlı turizm eğitim merkezlerinde (TUREM) resepsiyonistlik eğitimi verilmektedir. Ayrıca İŞKUR’un çmıŐ olduğu işgücü yetiştirme kursları da vardır.

Eğitimin süresi meslek liselerinde 4 yıl, mesleki eğitim merkezlerinde 2 yıl, turizm eğitim merkezlerinde (TUREM) 7 ay, Türkiye İŞ Kurumu işgücü yetiştirme kurslarında en fazla 6 ay eğitim yapılmaktadır (İŞKUR, 2012b).

2.5 İŞkur’un Antalya’da Turizme Yönelik Düzenlediği Meslek Eğitim Kursları

Eğitim veren kurumların, yaş sınırlaması, eğitim sınırlaması ve diğer sınırlamaları göz önüne alındığında, İŞKUR’un meslek eğitim kursları dışında kalanların çok büyük bir kitleye hitap etmediği görülmektedir. İŞKUR’un meslek eğitim kursları bu açıdan önemlidir. Antalya İŞKUR il müdürlüğu ve Alanya ilçe müdürlüğu Ocak 2008- Mayıs 2012 tarihleri arasında istihdam garantili işgücü yetiştirme kursu, genel işgücü geliştirme kursu, engellilere ve eski hükümlülere yönelik işgücü geliştirme kursu olan dört farklı kısımda toplam 221 tane kurs açmıŐtır. Bu kurslar bilgisayar programcılığından gaz altı kaynaklığına kadar çok çeşitli mesleklere hitap etmektedir.

Bu kurslarda 112 tanesi aşçılık, aşçı yardımcılığı, garsonluk, kat hizmetleri, komilik, resepsiyonistlik, rezervasyon ve transfer elemanı gibi turizmle doğrudan ilgili mesleklere yöneliktir. Turizme yönelik bu kurslardan 92 tanesi ise istihdam garantili olarak önemli bir yer tutmaktadır. Turizme yönelik açılan kurslar aşçılık, garsonluk, kat hizmetleri, komilik, resepsiyonistlik, aşçı yardımcılığı, bar servis elemanlığı, transfer elemanlığı, çamaşırhane elemanlığı, bulaşıkçılık, rezervasyon elemanlığı, servis garsonluğu gibi meslek dallarındadır. Tablo 2.10'da görüldüğü gibi mesleklere göre kurslarda en fazla açılan kurs garsonluk mesleği ile ilgilidir.

Tablo 2.10 Antalya'da İŞKUR'un 2008-2011 yılları arasında Turizm ile İlgili Açtığı Kursların Sayısal Dağılımı

Kurs Türü*	İstihdam Garantili	Genel	2008	2009	2010	2011
Garson	22	4	0	10	2	14
Aşçı Yardımcısı	18	2	0	3	3	14
Kat Görevlisi	14	2	0	14	1	1
Aşçı	10	2	0	9	1	2
Resepsiyonist	5	2	0	5	1	1
Komi	8	0	1	1	3	3
Bar Servis Elemanı	4	0	0	1	3	2
Oda Görevlisi	5	0	0	0	0	5
Transfer Elemanı	0	5	0	0	0	5
Servis Garsonu	3	1	0	4	0	0
Diğer	5	0	2	2	0	1
Toplam	94	18	3	49	16	46

* Sayılar kursların başlama tarihlerine göre hesaplanmıştır. 2011 yılında başlayıp, 2012 Nisan ayına kadar devam eden 30 kurs vardır.

Bunu aşçı yardımcılığı, kat görevliliği ve aşçılık takip etmektedir. Yıllara göre dağılıma baktığımızda en fazla kurs açılan yıl 2009 yılıdır ve 2008 yılında sadece 3 kurs açılmıştır. Ocak 2008- Mayıs 2012 arasında turizme yönelik kurslarında dağılımı Tablo 2.11'de gösterilmektedir. Sözü edilen yıllarda toplam 4965 kursiyerin kayıt yaptırdığı meslek eğitim kurslarından 2808 mezun verilmiş ve bu mezunlardan 915'i istihdam edilmiş ve 1056 kişi kurslardan ayrılmıştır. Ayrılma oranının en fazla olduğu meslek kursu garsonluktur. Genel toplamda kadın kursiyer sayısı erkeklere oranla daha azdır. Ancak buna karşın mezun olma durumunda kadınların sayısı daha fazladır.

Tablo 2.11 Antalya'da İŞKUR'un Açtığı Turizme Yönelik Kursların Türüne Göre Kursiyer, Mezun Kursiyer, İstihdam Edilen Kursiyer ve Ayrılmış Kursiyelerin Dağılımı (2008-2012)

KURS TÜRÜ	KURSİYER			MEZUN			İSTİHDAM			AYRILMIŞ		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Garson	1.070	237	1.223	484	95	556	187	24	192	250	52	295
Aşçı Yard.	618	427	1.045	337	213	550	97	59	156	141	113	254
Kat Görevlisi	182	307	489	131	249	380	42	96	138	36	43	79
Aşçı	718	151	869	455	94	549	164	38	202	88	21	109
Resepsiyonist	94	113	207	65	90	155	22	19	41	18	15	33
Komi	219	84	303	10	56	158	37	22	59	51	17	68
Bar Servis E.	168	36	204	96	25	121	67	10	77	67	11	78
Oda Gör.	69	105	174	30	51	81	0	0	0	31	24	55
Trans.E.	163	218	381	95	141	236	22	19	41	49	39	88
Servis Gar.	174	39	213	141	33	174	11	4	15	29	6	35
Diğer	64	41	105	52	32	84	25	10	35	6	3	9
TOPLAM	3.442	1.007	4.965	1.893	938	2.808	652	282	91	737	326	1.056

İŞKUR'un düzenlemiş olduğu kurslara katılan kursiyerlerin dağılımı Tablo 2.12'de görüldüğü gibidir. Antalya'da, 2009 yılında İŞKUR'un turizme yönelik kurslarına toplam 1506 kişi başvuruda bulunmuştur. Başvuruda bulunanlarda 1173 kursiyer mezun edilmiştir. Bu mezunların cinsiyetlere göre sayısı 394'ü kadın 779'u erkektir. Bu mezunların neredeyse % 50'si istihdam edilmiştir. İstihdamı kabul etmeyen toplam 52 kişi bulunmaktadır. Erkeklerin istihdam edilme oranı kadınlara oranla daha fazladır. Bu kurslara katılan ancak devamsızlıktan kalan toplam 98 kişi vardır ve devamsızlıktan kalan erkeklerin oranı daha fazladır.

Tablo 2.12 Antalya'da İŞKUR'un Turizme Yönelik 2009'da Düzenlediği Kurslara Katılan Tüm Kursiyerlerin Dağılımı

Devam Durumu	Kadın	Erkek	Toplam
Çıkarılmış	46	122	168
Başarısız	14	53	67
Devamsızlıktan Kalan	27	71	98
Mezun	394	779	1173
Toplam Katılan	481	1025	1506
İstihdam Edilmiş	169	436	605
İstihdamı Kabul Etmemiş	24	28	52
İstihdam Edilmemiş	201	315	516
Toplam Mezun	394	779	1173

Düzenlenmiş olan 2010 yılı turizmle ilgili meslek kurslarına katılanların durumu Tablo 2.13'de gösterilmiştir. Toplam 1213 kişi başvuruda bulunmuştur. Verilen mezun sayısı ise 940 kişidir. 2009 yılında olduğu gibi bu yılda da erkek katılımcılar neredeyse % 50 oranında kadın katılımcılardan fazladır. Ancak istihdam oranlarına bakıldığında bu yıldaki istihdam oranı bir önceki yıla göre azalmış ve yaklaşık % 34 oranındadır. Başarı ve devamsızlık oranı fazla olan grup bir önceki yılda olduğu gibi erkeklerdir. 2010 yılında istihdamı kabul etmeyen kişi sayısında da bir önceki yıla göre bir artış bulunmaktadır. İstihdam edilme oranı erkeklerde kadınlara oranla daha fazladır.

Tablo 2.13 Antalya'da İŞKUR'un Turizme Yönelik 2010'da Düzenlediği Kurslara Katılan Tüm Kursiyerlerin Dağılımı

Devam Durumu	Kadın	Erkek	Toplam
Çıkarılmış	63	118	18
Başarısız	2	16	18
Devamsızlıktan Kalan	20	54	74
Mezun	318	622	940
Toplam Katılan	403	810	1213
İstihdam Edilmiş	122	190	312
İstihdamı Kabul Etmemiş	52	102	154
İstihdam Edilmemiş	144	330	474
Toplam Mezun	318	622	940

Antalya'da İŞKUR'un uyguladığı turizme yönelik meslek eğitim kurslarından beklenen etkinliği gösterip göstermedi araştırılması gereken ilginç bir konudur. Bu konuda Antalya için yapılmış ampirik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu kursların istihdam edilebilirlik üzerindeki etkisi ampirik olarak bu çalışmamızın üçüncü bölümü ele alınmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İŞKUR'UN TURİZME YÖNELİK MESLEK EĞİTİM KURSLARININ ETKİ ANALİZİ

3.1 Materyal

Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari bilimler Fakültesi İktisat bölümünde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kitlesi Antalya ilinde ve Alanya ilçesinde İŞKUR'un düzenlemiş olduğu istihdam garantili meslek eğitim kurslarına katılan kursiyerler ve kursların başlama tarihlerine göre İŞKUR'a başvuruda bulunmuş ve mesleği pratikten yapan işsizlerdir. Bahsi edilen kitleyi en iyi temsil eden örneklem rastgele seçim yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Örneklem oluşturmak için Antalya ili ve Alanya ilçesinde turizme yönelik düzenlenmiş olan istihdam garantili meslek eğitim kurslarına katılan kursiyerlerin bilgileri ve meslek eğitimi verilen dallarda pratikten meslek bilgisine sahip olan işsizlerin bilgileri Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR)'dan temin edilmiştir.

İŞKUR'dan alınan bilgiler, 2009 yılında İŞKUR'un meslek eğitim kurslarından Aşçılık, Garsonluk, Kat Görevliliği, Resepsiyonistlik ve Komilik mesleklerini kapsayan kursları almış kursiyerlerin yaş, cinsiyet, meslek ve iletişim bilgisi ile beraber, aynı mesleklerde kursun başlama süresi baz alınarak (1 Ocak- 15 Şubat) İŞKUR'a işsizlik başvurusunda bulunmuş kimselerin aynı özelliklerinin olduğu bilgileri kapsamaktadır.

Çalışmada kullanılan verilerin sadece 2009 yılını kapsamasının sebebi kısa ve uzun dönem sonuçları için ideal bir sonuç oluşturabilecek olmasıdır. Araştırma grubu olarak meslek eğitim kurslarına katılan ve kurslardan mezun olan kursiyerlerden rastgele seçilen örneklem büyüklüğü 665 kişidir. Kontrol grubu olarak ise kursların başlama tarihleri baz alınarak 1 Ocak 15 Şubat tarihleri arasında kuruma başvuru yapmış ve aşçılık, garsonluk, kat hizmetliliği, komilik ve resepsiyonistlik mesleklerinde herhangi bir okuldan mezun olmamış ve herhangi bir kurs almamış işsizlerden rastgele seçilen örneklem büyüklüğü 557 kişidir.

Çalışmada araştırma ve kontrol grubundaki bireyler yaş grubu, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre sınıflandırılmıştır. Cinsiyete bağlı olarak çeşitli özelliklerine göre araştırma grubunun toplam örneklem büyüklüğü Tablo 3.1'de gösterilmektedir. Araştırma grubunun 397'si erkek ve 268'i kadındır. Toplamda ilköğretim düzeyinde eğitimi olanlar % 67, ortaöğretim düzeyinde olanlar % 27, lisans ve ön lisans düzeyinde eğitimi olanlar % 3'lük bir orandadır.

Tablo 3.1 Araştırma Grubu Toplam Örneklem Büyüklüğünün Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı

Özellik	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Yüzde (%)
Cinsiyet				
Erkek			397	60%
Kadın			268	40%
Toplam			665	100%
Eğitim Durumu				
İlköğretim	266	179	445	67%
Ortaöğretim	110	72	182	27%
Lisans	9	10	19	3%
Önlisans	12	7	19	3%
Toplam	397	268	665	100%
Medeni Durum				
Bekar	342	99	441	66%
Boşanmış/Dul	10	30	40	0%
Evli	45	139	184	28%
Toplam	397	268	665	100%
Yaş Grubu				
18-24	185	59	244	37%
25-29	105	39	144	22%
30-34	55	35	90	14%
35-39	20	48	68	10%
40+	32	87	119	18%
Toplam	397	268	665	100%
Askerlik Durumu				
Muaf	9			
Tecilli	4			
Yapmadı	242			
Yaptı	142			
Toplam	397			
İş Arama Statüsü				
Aktif	58	33	91	14%
Kaldırılmış	339	235	574	86%
Toplam	397	268	665	100%
İş Arama Durumu				
İşsiz	180	143	323	49%
Yerleşmiş	217	125	342	51%
Toplam	397	268	665	100%
İşgücündeki Durumu				
Çalışırken işsiz kalan	211	119	330	50%
Daha İyi şartlarda iş arayan	182	149	331	50%
İlk kez iş hayatına atılan	4	0	4	1%
Toplam	397	268	665	100%
İlçe				
Akdeniz	158	119	277	42%
Ege	22	19	41	6%
Doğu Anadolu	26	17	43	6%
Güneydoğu Anadolu	36	19	55	8%
Marmara	21	22	43	6%
Karadeniz	21	21	42	6%
İç Anadolu	106	44	150	23%
Diğer	7	7	14	2%
Toplam	397	268	665	100%

Medeni durumlarına bakıldığında 441 bekâr, 40'ı boşanmış/dul, 184 kişi evlidir. Medeni durum bakımından araştırma grubunda bekârlar daha ağırlıkta bir gruptur. Cinsiyetlere göre yaş gruplarına bakıldığında 18-24 yaş grubunda 185 erkek ve 59 kadınla en yoğundur. 25- 29 yaş grubunda kadınlar erkeklerin neredeyse 1/3'ü oranındadır. 35-39 ve 40 üstü yaş grubunda kadınların sayısı erkeklerin sayısından daha fazladır.

İş arama statüsüne göre dağılımda aktif olan 91 kişi ve kaldırılmış olan 574 kişi bulunmaktadır. İş arama statüsü kaldırılmış olan kimseler iki yıldır İŞKUR'a hiç başvuruda bulunmamış ya da SGK tarafından sigortalı bir işte çalışıyor görülen kimseleri tanımlamaktadır. İş arama durumuna bakıldığında bir işe yerleşmiş olan kurs katılımcılarının sayısı ile işsiz olanların sayısı birbirlerine çok yakındır. Daha iyi şartlarda iş arayan 331 kişi, çalışırken işsiz kalan 330 kişi ve ilk kez iş hayatına atılan 4 kişi bulunmaktadır. Doğum yerlerine göre kurslara katılan 277 kişi Akdeniz Bölgesi'ndedir. Bunu İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir.

Tablo 3.2'de gösterildiği gibi kontrol grubunun 404'ü erkek ve 173'ü kadındır. Toplamda ilköğretim düzeyinde eğitimi olanlar % 71, ortaöğretim düzeyinde olanlar % 26, lisans ve ön lisans düzeyinde eğitimi olanlar % 1'lük bir orandadır. Medeni durumlarına bakıldığında 244 kişi bekâr, 27 kişi boşanmış/dul, 306 kişi evlidir. Cinsiyetlere göre yaş gruplarına bakıldığında 18-24 yaş grubunda 65 erkek ve 13 kadınla, yoğunluğu 30-34 yaş grubuna göre daha azdır. Bu nedenlerle yaş grubu ve medeni durum bakımından kontrol grubu bir miktar değişiklik göstermektedir.

İş arama statüsüne göre dağılımda aktif olan 44 kişi ve kaldırılmış olan 533 kişi bulunmaktadır. İş arama statüsü kaldırılmış olan kimseler iki yıldır İŞKUR'a hiç başvuruda bulunmamış ya da SGK tarafından sigortalı bir işte çalışıyor görülen kimseleri tanımlamaktadır. İş arama durumuna bakıldığında bir işe yerleşmiş olan kurs katılımcısı olmayanların sayısı 472 ile işsiz olanların sayısı 105 kişidir. Bu yapıyla araştırma grubundan yine farklılık göstermektedir. Daha iyi şartlarda iş arayan 304 kişi, çalışırken işsiz kalan 273 kişi bulunmakta ve ilk kez iş hayatına atılan kimse bulunmamaktadır.

Doğum yerlerine göre kurs katılımcısı olmayanlar, kurs katılımcısı olanlar gibi çoğunlukla Akdeniz Bölgesi'ndedir. Bunu İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir

Tablo 3.2 Kontrol Grubu Toplam Örneklem Büyüklüğünün Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı

Özellik	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Yüzde (%)
Cinsiyet				
Erkek			404	70%
Kadın			173	30%
Toplam			577	100%
Eğitim Durumu				
İlköğretim	282	129	411	71%
Ortaöğretim	113	39	152	26%
Lisans	4	2	6	1%
Önlisans	5	3	8	1%
Toplam	404	173	577	100%
Medeni Durum				
Bekar	213	31	244	42%
Boşanmış/Dul	6	21	27	5%
Evli	185	121	306	53%
Toplam	404	173	577	100%
Yaş Grubu				
18-24	65	13	78	14%
25-29	96	24	120	21%
30-34	116	28	144	25%
35-39	53	29	82	14%
40+	74	79	153	27%
Toplam	404	173	577	100%
Askerlik Durumu				
Muaf	6			
Tecilli	4			
Yapmadı	132			
Yaptı	262			
Toplam	404			
İş Arama Statüsü				
Aktif	29	15	44	8%
Kaldırılmış	375	158	533	92%
Toplam	404	173	577	100%
İş Arama Durumu				
İşsiz	317	155	472	82%
Yerleşmiş	87	18	105	18%
Toplam	404	173	577	100%
İşgücündeki Durumu				
Çalışırken işsiz kalan	169	104	273	47%
Daha İyi şartlarda iş arayan	235	69	304	53%
İlk kez iş hayatına atılan	0	0	0	0%
Toplam	404	173	577	100%
Demografik Özellikleri				
Akdeniz	197	82	279	48%
Ege	15	13	28	5%
Doğu Anadolu	27	10	37	6%
Güneydoğu Anadolu	54	10	64	11%
Marmara	13	12	25	4%
Karadeniz	23	11	34	6%
İç Anadolu	68	33	101	18%
Diğer	7	2	9	2%
Toplam	404	173	577	100%

Araştırma ve kontrol grubunda bu şartlarda aynı özelliklere sahip bireyler tespit edilerek (ikiz) bir anket çalışması uygulanmak istenmiştir. Bu özellikler yaş, cinsiyet, eğitim durumudur. Ayrıca, örneğin aşçılık mesleğine sahip olan (kontrol grubu) ile aşçılık kursu almış (araştırma grubu) olanlar meslek olarak eşleştirilmiştir. Aynı özelliklere sahip, ikiz bireylerin, örneklem büyüklüğü araştırma grubu 291 kişi ve kontrol grubu 291 kişi olmak üzere toplam 582 kişi olarak tasarlanmıştır. Bu hedef uygulamaya koyulmuştur. Ancak İŞKUR'dan alınan kişilerin iletişim bilgilerinin 2009 yılına ait olması ve güncellenmemiş olması dolayısıyla bu tasarlama gerçekleşmemiştir.

Bunun yerine rastgele seçilen tüm örneklem ankete dâhil edilmiştir. Ankete katılma oranı, Tablo 3.3'de gösterilmektedir. Araştırma grubundan kadın katılımcılar 45 kişi ve erkekler ise 97 kişidir. Araştırma grubunda toplam ankete katılan kişi sayısı 175 olmuştur. Araştırma grubundan 58 kişi ankete katılmak istememiştir. Telefon numarası değişmiş ya da çeşitli sebeplerle ulaşılamayan kimseler toplam sayının (665) yüzde 60'ını oluşturmaktadır. Örneklemimizde kursa katılan kişilerden 33'ünün kendi numarası yerine işverenin numarasını kullandığı belirlenmiştir.

Tablo 3.3 Ankete Katılma Oranları

	Katıldı	Katılmak istemedi	Numara Değişmiş	Ulaşılamadı	İşveren	Grup
Kadın	78	31	71	79	9	Araştırma
Erkek	97	27	133	116	24	
Toplam	175	58	204	195	33	
Toplam (%)	26%	9%	31%	29%	5%	
Kadın	45	28	59	40	1	Kontrol
Erkek	95	62	116	131	0	
Toplam	140	90	175	171	1	
Toplam (%)	24%	16%	30%	30%	0%	

Kontrol grubunda 45 kadın ve 95 erkek olmak üzere toplam 140 kişi ankete katılmıştır. Toplam örneklemin %24'ünü oluşturmaktadır. Kontrol grubunda görüşme yapılan kimselerden 90'ı ankete katılmak istememiştir. Bu oran araştırma grubuna nispeten fazladır. Numarası değişen veya ulaşılamayan kişilerin sayısı toplamda kontrol grubu örnekleminin %60'ını oluşturmaktadır.

Örneklemdaki anket için iletişim kurulan kişilerden ulaşılamayan olarak belirtilenler, çağrıya cevap vermeyen ya da telefonu kapalı olan kişilerdir. Ancak numarası değişmiş olan kişiler araştırma grubunda 204 ve kontrol grubunda ise 175 kişi olmak üzere toplamda 379 kişidir. Örneklem içerisinde bu grubun çok büyük olmasının sebebi iletişim bilgilerinin 2009 yılından sonra güncellenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Anket 1 Nisan 2012 – 7 Mayıs 2012 tarihlerinde telefonla mülakat şeklinde tarafımızca yapılmıştır. Bir telefon mülakatının süresi minimum 5 dakika, maksimum 45, ortalama 12 dakika olmuştur. Tüm bireylere ulaşabilmek için hafta sonu ve akşam saatlerinde de anket yapılmıştır.

3.2 Yöntem

Verilerin düzenlenmesi, örneklem oluşturulması, derlenmesi sürecinde Excel 2007 programı kullanılmıştır. Bunun yanı sıra verilerin analiz edilmesi amacıyla Stata ver. 10 ve SPSS v. 17 istatistik paket programları kullanılmıştır. Kontrol grubu ve araştırma grubu arasında yaş grubu, cinsiyet, eğitim durumu, 2009 öncesinde çalışma durumu, 2009 sonrası çalışma durumu, Sosyal yardım ve işsizlik sigortası gibi nitel veriler derlenip bu değişkenler için t testi yapılmıştır. Bunun yanı sıra yaş, 2009 öncesi ve sonrası toplam çalışma, 2009 sonrası toplam işsiz kalma, işsizlik sigortası, 2009 öncesi ve sonrası ücretlerle ilgili nicel veriler derlenip bu değişkenler için ortalamalar belirlenmiştir. Ayrıca meslek eğitim kursları ve İŞKUR hakkında katılımcıların cevapları grafikler halinde oransal olarak belirtilmeye çalışılmıştır. Aktif istihdam politikalarının etkisi istihdam ve ücretler yönüyle incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda istihdam ve ücretler için ayrı iki model kurulmuştur.

İstihdam için logit model kullanılarak değerlendirme yapılmıştır. Öncelikle istihdamı etkileyebileceğini düşünülen değişkenlerin tamamı modele eklenmiştir. İstihdama ilişkin logit model, ayrıca hem araştırma hem kontrol grubuna ayrı ayrı uygulanmıştır.

İstihdam için bahsedilen model şu şekilde gösterilmiştir:

$$\begin{aligned} \text{İstihdam edilebilirlik} = & \beta_0 + \beta_1 \text{ALMP} + \beta_2 \text{Yaş} + \beta_3 \text{Cinsiyet} + \beta_4 \text{MD} + \beta_5 \text{Eğitim} + \\ & \beta_6 \text{Deneyim} + \beta_7 \text{Hane} + \beta_8 \text{ücret1} + \beta_9 \text{ücret2} + \beta_{10} \text{İs.sig} + \beta_{11} \text{TIS} + \beta_{12} \text{TC} + \\ & \beta_{13} \text{HHTC} + \beta_{14} \text{GCS} + u_i \end{aligned}$$

Ücretlerle ilgili model regresyon analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Ücretleri etkileyebileceği düşünülen değişkenlerin tamamı modele eklenmiştir, bağımlı değişkeni 2009 sonrası ücretlerdir. Ücretler için söz konusu model şu şekildedir:

$$\begin{aligned} \text{Ücretler} = & \beta_0 + \beta_1 ALMP + \beta_2 Yaş + \beta_3 Cinsiyet + \beta_4 MD + \beta_5 Eğitim + \beta_6 Deneyim + \beta_7 Hane \\ & + \beta_8 \text{ücret1} + \beta_9 \text{ücret3} + \beta_{10} \text{İs.sig} + \beta_{11} TIS + \beta_{12} TC + \beta_{13} HHTC + \beta_{14} GCS \\ & + u_i \end{aligned}$$

İstihdam bağımlı değişkeni için, anket sorularında sorulan iki sorunun ikisi de ele alınmıştır Sorulardan ilki anketin yapıldığı dönemde çalışıp çalışmamayı ifade etmektedir. İkincisi ise kurs bitimi ve ya İŞKUR başvurusundan, yani 2009'dan sonra çalışıp, çalışmadığıdır. İlk soru, yani şu anda çalışıp çalışmadığı, uzun dönem etkisi için düşünülmüştür. 2009 kurs bitiminden ya da İŞKUR başvurusundan hemen sonra çalışıp çalışmadığı ise kısa dönem etkisi için düşünülmüştür. Ücretler bağımlı değişkeni için, anket sorularında sorulan 2009 sonrası ücret temel alınmıştır.

- β_0 : Modelin sabitidir
ALMP : Anket katılımcılarının aktif istihdama yönelik programa katılıp katılmaması
Yaş : Katılımcıların 2012 yılı itibariyle yaşlarıdır
Cinsiyet : Kadın ve Erkek katılımcılardır.
MD : Medeni durum; bekâr, evli veya boşanmış/dul olmayı ifade etmektedir
Eğitim : Eğitim, kişilerin eğitim düzeylerini tanımlamaktadır ve resmi kaynaklardan
Deneyim : 2009 yılından önce çalışıp çalışmama durumu
Hane : Ankete katılan kişilerin, evinde yaşayan toplam kişi sayısını belirten hanehalkı
Ücret1 : Emek karşılığında alınması beklenen ideal ücret
Ücret2 : Meslek eğitim kursu ya da İŞKUR başvurusundan sonra elde edilen ücret
Ücret3 : Meslek eğitim kursu ya da İŞKUR başvurusundan önce elde edilen ücret
İs.sig : Ankete katılanların işsizlik sigortası alıp almadıkları ile ilgilidir.
TIS : 2009 yılından anketin yapıldığı döneme kadar toplam işsiz kalma süresi
TC : 2009 yılından anketin yapıldığı döneme kadar toplam çalışma süresi
HHTC : Katılımcıların kendileri dışında hanehalkları içinde çalışan toplam kişi sayısı
GCS : Katılımcıların 2009 yılından sonra günlük çalışma saati değişkenidir.

3.3 Betimsel Bulgular

Özelliklere göre araştırma ve kontrol grubu arasındaki farklılığı belirlemek için t testi uygulanmıştır. Tablo 3.4.'de cinsiyet, yaş grupları, medeni durum ve eğitim durumu farkları görülmektedir.

Tablo 3.4 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (1)

	Araştırma		Kontrol		Fark(%)	Z	p
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde			
Cinsiyet							
Erkek	97	55,4	94	67,1	-12%	-2,112	0,035
Kadın	78	44,6	46	32,9	12%	2,112	0,035
Yaş grupları							
18-24 Yaş	27	15,4	10	7,1	83%	2,276	0,023
25-29 Yaş	52	29,7	35	25	47%	0,927	0,354
30-34 Yaş	33	18,9	34	24,3	-5%	-0,723	0,469
35-39 Yaş	25	14,3	27	19,3	-5%	-1,187	0,235
40+Yaş	38	21,7	34	24,3	-3%	-0,546	0,585
Medeni durum							
Bekâr	93	53,1	60	42,9	10%	1,799	0,072
Evli	70	40	70	50	-10%	-1,774	0,076
Boşanmış/Dul	12	6,9	10	7,1	0%	-0,069	0,945
Eğitim durumu							
İlköğretim	104	59,4	105	75	-16%	-2,911	0,004
Ortaöğretim	58	33,1	31	22,1	11%	2,155	0,031
Üniversite	13	7,4	4	2,9	5%	1,755	0,079

Araştırma ve Kontrol grubu arasında cinsiyet farklılığı % 5 önem düzeyine göre anlamlıdır. Yaş gruplarında ise sadece 18-24 yaş grubu yine % 5 önem düzeyine göre anlamlıdır. Medeni durumlarına göre gruplar arasında bekâr ve evli olmak anlamlı farklılık göstermektedir. Eğitim düzeyine göre % 1 önem düzeyinde ilköğretimde ve % 5 düzeyinde ortaöğretimde gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Tablo 3.5.'de gruplar arasında iş arama statüsü, işgücündeki durum, 2009 öncesinde çalışma, 2009 sonrasında çalışma ve 2009 sonrasında işten ayrılma ile ilgili farklar belirlenmiştir. İş arama statüsü ile işgücündeki durum resmi kaynaklardan alınan verilerden hesaplanmıştır.

Tablo 3.5 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (2)

İş Arama Statüsü	Araştırma		Kontrol		Fark(%)	Z	p
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde			
Aktif	35	20	15	10,7	9%	2,244	0,025
Kaldırılmış	140	80	125	89,3	-9%	-2,244	0,025
Toplam	175	100	140	100			
İşgücündeki durumu							
İşsiz	91	52	121	86,4	-34%	-6,466	0
Yerleşmiş	84	48	19	13,6	34%	6,466	0
Toplam	175	100	140	100			
2009 öncesinde çalışma							
Hayır	16	9,1	5	3,6	6%	1,946	0,052
Evet	159	90,9	135	96,4	-6%	-1,946	0,052
Toplam	175	100	140	100			
2009 sonrasında çalışma							
Hayır	19	10,9	6	4,3	7%	2,149	0,032
Evet	156	89,1	134	95,7	-7%	-2,149	0,032
Toplam	175	100	140	100			
2009 sonrasında işten ayrılma							
Hayır	22	14,1	22	16,4	-2%	-0,544	0,586
Evet	134	85,9	112	83,6	2%	0,544	0,586
Toplam	156	100	134	100			

İş arama statüsü ve işgücündeki durumda gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. 2009 öncesi çalışma (kurs ve kuruma başvurudan önce) ve 2009 sonrası çalışmada da (kurs ve kuruma başvurudan sonra) gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır (% 5). Ancak 2009 sonrası işten ayrılmada gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kontrol grubunda 2009 öncesinde çalışma durumu % 96.4 oranla araştırma grubundan fazladır. Yine aynı şekilde 2009 sonrası çalışma durumunda % 95.7 ile araştırma grubuna oranla daha fazladır. Araştırma grubunda kurstan hemen sonra çalışma oranında az da olsa bir düşüş yaşanmıştır.

Ankete katılanlara, 2009 sonrasında (kurstan sonra ya da kuruma başvurudan sonra girdikleri) ilk işten ayrılma nedenleri, meslek değişimi olup olmadığı, anketin yapıldığı dönemde çalışıp çalışmadığı, çalışıyorsa kendi işinde çalışıp çalışmadığı ve sigortalılık durumu sorulmuştur. Verilen cevaplara göre hazırlanmış farklar Tablo 3.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (3)

Özellikler	Araştırma		Kontrol		Fark(%)	Z	p
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde			
İşten ayrılma nedeni							
İşten çıkarıldı	5	3,7	7	6,3	-3%	-0,942	0,346
İşyeri kapandı	3	2,2	2	1,8	0%	0,222	0,824
İşyeri mali sıkıntıda	9	6,7	2	1,8	5%	1,852	0,064
Kendi isteği ile ayrıldı	44	32,8	39	34,8	-2%	-0,330	0,741
İş geçiciydi	9	6,7	8	7,1	0%	-0,123	0,902
Sezon sonuydu	57	42,5	43	38,4	4%	0,652	0,514
Ücret yetersizdi	7	5,2	11	9,8	-5%	-1,382	0,167
Toplam	134	100	112	100			
2009'dan sonra meslek değiştirdi mi?							
Hayır	102	59,6	91	65	-5%	-0,976	0,329
Evet	69	40,4	49	35	5%	0,976	0,329
Toplam	171	100	140	100			
Şu anda çalışıyor mu?							
Hayır	60	34,3	34	24,3	10%	1,927	0,054
Evet	115	65,7	106	75,7	-10%	-1,927	0,054
Toplam	175	100	140	100			
Şu an çalışılan yer							
Kamu	7	6,1	3	2,8	3%	1,180	0,238
Özel sektör	95	82,6	97	91,5	-9%	-1,957	0,05
Kendi işi	13	11,3	6	5,7	6%	1,482	0,138
Toplam	115	100	106	100			
Şu an çalışanların SGK durumu							
SGK'lı	91	79,1	89	84	-5%	-0,932	0,349
SGK'sız	17	14,8	11	10,4	4%	0,981	0,326
Bilmiyor	7	6,1	6	5,7	0%	0,126	0,9
Toplam	115	100	106	100			

Tablo'da görüldüğü gibi, 2009 yılından işten ayrılma nedenleri bakımından, sadece iş yerinin mali sıkıntıda olması nedeniyle işten ayrılmalarda, araştırma ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (% 10). Araştırma grubunda sezon sonu ayrılma % 42,5, kontrol grubunda sezon sonu ayrılma % 38,4 oranıyla, işten ayrılma nedeni bakımından ilk sıradadır. Kendi isteği ile ayrılanlar kontrol grubunda % 34,8 ve araştırma grubunda ise % 32,8'dir. İşten ayrılma nedenlerinde işten çıkarılma sebebi kontrol grubunda araştırma grubuna oranla daha fazladır. Aynı şekilde araştırma grubuna oranla kontrol grubunda ücretleri yetersiz bularak işten ayrılma daha fazladır. Anket katılımcılarının kendi isteği ile ayrılma alt sebepleri genel olarak, doğum, sağlık sebepleri, iş yerine ulaşım, günlük çalışma saatleri, iş yerinde iletişim sorunlarıdır.

Meslek değişim oranlarına baktığımızda araştırma grubunun % 59,6 mesleğini değiştirmemiştir. Kontrol grubunda ise bu oran % 65'dir. Araştırma grubunda 2009 sonrasında meslek değişimi kontrol grubuna oranla daha fazladır.

Anketin yapıldığı tarihler içerisindeki katılımcılara, anketin yapıldığı gün itibari ile çalışıp çalışmadığı sorusu sorulmuştur. Araştırma grubu katılımcılarının % 65,7'si, kontrol grubu katılımcılarının % 75,7'si çalışmaktadır. Gruplar arasındaki fark % 10 önem düzeyine göre anlamlıdır. Eğer bu oranlar, bir önceki tabloda verilen, katılımcıların kursu bitirmelerinden ve kuruma başvuru yapmalarından hemen sonra bir işe girip girmedikleri ile ilgili oranlarla karşılaştırılırsa uzun vadede istihdam edilme oranının düştüğü görülmektedir. Kurstan ve kuruma başvurudan hemen sonra araştırma grubu % 89,1 oranında istihdam edilirken, anketin yapıldığı dönemde bu oran % 75,7'ye düşmüştür. Kontrol grubunda ise bu oran % 95,7'den % 75,7'ye gerilemiştir.

Kurs alan katılımcıların % 11,3'ü kendi işini yapmaktadır, bu oran kontrol grubundan fazladır. Kamuya bağlı herhangi bir işte çalışma oranı araştırma grubunda % 6,1 oranıyla yine kontrol grubundan fazladır. Her iki grupta da özel sektörde çalışma daha fazladır. Özel sektör olarak yapılan tanımlama hem turizm ile ilgili hem turizm dışı iş yerlerini tanımlamaktadır.

Anketin yapıldığı tarih itibariyle hali hazırda bir işte çalışanlardan her iki gruptaki katılımcılar büyük oranla sosyal sigortalı olarak çalışmaktadır. Sigortasız çalışanlar araştırma grubunda yüzde % 14,8 olarak, kontrol grubundan daha fazladır. Gruplar arasında, anketin yapıldığı tarih itibariyle çalışanlarda, sigortalı veya sigortasız çalışmaya göre anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Anketin yapıldığı tarih itibariyle çalışma hayatında olmayan katılımcılara çalışmama nedenleri, iş arayıp aramadıkları ve işsizlik sigortası alıp almadıkları soruları sorulmuştur. Sonuçlar Tablo 3.7'de gösterilmiştir. Araştırma grubunda çalışmama nedenlerinden "uygun işin olmaması" diğer nedenlere göre % 45'lik bir oranla en fazla durumdadır. Bu şıkkı özel sebepler takip etmektedir.

Tablo 3.7 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (4)

Çalışmama nedeni	Araştırma		Kontrol		Fark(%)	Z	p
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde			
Canı istemiyor	0	0	1	2,9	-3%	-1,326	0,185
Uygun iş yok	27	45	10	29,4	16%	1,487	0,137
Ücret yetersizdi	2	3,3	4	11,8	-9%	-1,620	0,105
Özel sebepler	26	43,3	16	47,1	-4%	-0,351	0,722
Diğer	5	8,3	3	8,8	-1%	-0,083	0,933
Toplam	60	100	34	100			
İş arama durumu							
Hayır	21	35	9	26,5	9%	0,0849	0,396
Evet	39	65	25	73,5	-9%	-0,0849	0,396
Toplam	60	100	34	100			
İşsizlik sigortası aldı mı?							
Hayır	58	96,7	28	82,4	14%	2,392	0,017
Evet	2	3,3	6	17,6	-14%	-2,392	0,017
Toplam	60	100	34	100			
Tam/Yarı Zamanlı							
Tam zamanlı	31	77,5	22	88,0	-11%	-1,062	0,288
Yarı zamanlı	3	7,5			8%	1,402	0,161
Fark etmez	6	15,0	3	12,0	3%	0,341	0,733
Toplam	40	100,0	25	100,0			
Günlük saat karşılaştırma							
Arttı	65	37,4	34	24,3	13%	2,483	0,013
Azaldı	61	35,1	49	35	0%	0,018	0,985
Aynı	48	27,6	57	40,7	-13%	-2,446	0,014
Toplam	174	100	140	100			

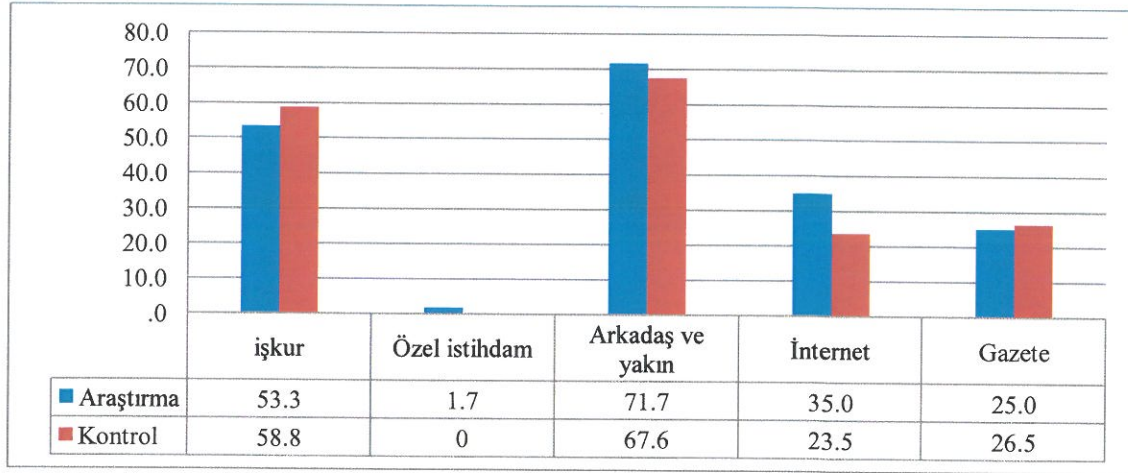
Kontrol grubunda ise çalışmama nedenlerinden özel sebepler diğer nedenler arasında % 47,1 oranla en fazladır. Bu oranı % 29,4 ile uygun iş olmama nedeni takip etmektedir. Araştırma ve kontrol grubu karşılaştırıldığında ücret yetersizliği kontrol grubunda daha yüksek bir yüzdeler dilime sahiptir. Her iki grupta çalışmayan katılımcılara anketin yapıldığı zamanda iş arayıp aramadıkları sorulmuştur. Kontrol grubu katılımcıları % 73,5 oranıyla araştırma grubuna göre daha fazla bir oranda iş aramaktadırlar. Gruplar arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Çalışmayan katılımcılara 2009 sonrasında işsizlik sigortası alıp almadıklarına yönelik dağılıma göre % 17,6 oranında kontrol grubu araştırma grubuna göre daha fazla oranda işsizlik sigortasından yararlanmışlardır.

Anketin yapıldığı dönemde işsiz olan ve iş arayanlara tam zamanlı ya da yarı zamanlı iş arayıp aramadıkları da sorulmuştur. Kontrol grubunda yarı zamanlı iş arayan bulunmazken araştırma grubunda % 7,5 oranındadır. Her iki grupta da tam zamanlı iş beklentisi daha fazladır. Tam ya da yarı zamanlı arasında tercih yapmayıp, fark etmez diyenlerin araştırma grubundaki oranı % 15, kontrol grubundaki oranı ise % 12'dir.

Bunların dışında katılımcılara 2009 yılı öncesi ve sonrası çalışma saatleri arasında bir kıyaslama yapılması istenilmiştir. 2009 öncesine göre çalışma saatleri bakımından her iki grupta azaldı diyenlerin % 35 ve % 35,1 oranıyla hemen hemen aynıdır. Ancak arttı diyenler arasında araştırma grubu katılımcıları kontrol grubuna göre % 37,4 oranıyla daha fazladır. Kontrol grubundakiler çalışma saati bakımında % 40,7 oranıyla değişmediğini düşünmektedirler.

Anketin yapıldığı dönemde işsiz olanlara hangi kanallarla iş aradıkları sorulmuştur. Şekil 3.1.'de işsizlerin iş arama kanalları gösterilmektedir. Belirtilen kanallardan sadece birinden iş arayanlar olduğu gibi, iki veya daha fazlasından da iş arayanlar bulunmaktadır.

Şekil 3.1 Araştırma ve Kontrol Grubunda İşsizlerin İş Arama Kanalları

Bu dağılıma göre araştırma grubu katılımcılarının % 53,3'ü ve kontrol grubunun % 58,8'i İŞKUR vasıtasıyla iş aramaktadırlar. Arkadaş ve yakın vasıtasıyla iş arama oranı araştırma grubunda % 71,7 ve kontrol grubunda ise % 67,6'dır. İnternet vasıtasıyla iş aramalarda sırasıyla % 35 oranıyla araştırma grubu, % 23,5 oranıyla kontrol grubu bulunmaktadır. Gazeteden arama yapanlarda gruplar arasında % 1,5 fark bulunmaktadır. Özel istihdam büroları vasıtasıyla sadece araştırma grubunda % 1,7'lik bir oran bulunmaktadır.

Ankete katılanlardan evli olanlara eş çalışma durumları sorulmuştur. Bunun yanı sıra ev sahibi olup olmama sosyal yardım başvurusunda bulunma ve alma ile ilgili sorularda sorulmuştur. Farklar Tablo 3.8.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8 Araştırma ve Kontrol Grubunda Fark Tablosu (5)

	Araştırma		Kontrol		Fark(%)	z	p
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde			
Eş Çalışma							
Hayır	25	34.2	35	44.3	-10%	-1.2729	0.203
Evet	48	65.8	44	55.7	10%	1.2729	0.203
Toplam	73	100	79	100			
Ev sahipliği							
Kira	70	40.7	81	57.9	-17%	-3.0236	0.002
Kendi evi	79	45.9	52	37.1	9%	1.5666	0.117
Kredi	12	7	6	4.3	3%	1.0157	0.31
Lojman	11	6.4	1	0.7	6%	2.6052	0.009
Toplam	172	100	140	100			
Sosyal yardım için başvuru durumu							
Hayır	145	84.8	111	80.4	4%	1.0197	0.308
Evet	26	15.2	27	19.6	-4%	-1.0197	0.308
Toplam	171	100	138	100			
Sosyal yardım alma durumu							
Hayır	148	87.1	120	88.2	-1%	-0.29	0.722
Evet	22	12.9	16	11.8	1%	0.29	0.722
Toplam	170	100	136	100			

Ankete katılan evli katılımcılardan, kursa katılanların % 65,8'inin eşi çalışmaktadır. Bu oran kontrol grubu yüzdesinden daha fazladır. Gruplar arasında eş çalışma durumuna göre anlamlı fark bulunmamaktadır.

Ev sahibi olup olmama (kira ödeyip ödemediği) konusunda, araştırma grubunun % 40,7'si ve kontrol grubunun da % 57,9'u kiralık bir evde oturmaktadırlar. Gruplar arasında kirada oturanlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Ev sahibi olmada araştırma grubu % 45,9'luk bir orana sahiptir. Lojmanda yaşayan ve kredi ile alınmış bir evde oturanların yüzde oranı araştırma grubunda daha fazladır.

Ankete katılan katılımcılara sosyal yardım almak için bir kuruma başvuru yapıp yapmadıkları ile ilgili bir soru sorulmuştur. Verilen cevaplara göre kontrol grubu % 19,6 ve araştırma grubu ise % 15,2 oranla sosyal yardım almak için başvuruda bulunmuştur. Buna ek olarak araştırma grubunun % 12,9'u ve kontrol grubunun % 11,8'i sosyal yardım almıştır.

Araştırma ve kontrol grubunda çeşitli özelliklere göre ortalamalar Tablo 3.9'da gösterilmiştir. Bu tabloya göre gruplar arasında yaş farkı bakımından % 10 önem düzeyinde anlamlı farklılık bulunmaktadır. Araştırma grubu yaş ortalaması 32,3 ve kontrol grubu yaş ortalaması ise 34'tür.

2009 öncesinde toplam çalışma olarak ay bazında ortalamalara bakıldığında kontrol grubu katılımcıları ortalama 86,5 ay çalışmış, araştırma grubu katılımcıları ise ortalama 60,4 ay çalışmışlardır. Gruplar arasındaki fark % 1 önem düzeyinde anlamlıdır. 2009 öncesi toplam iş değiştirme sayısına bakıldığında kontrol grubu 4,6 kere, araştırma grubu ise 4,3 kere iş değiştirmiştir. Kontrol grubunun 2009 öncesinde araştırma grubuna göre daha fazla iş değiştirdiği anlaşılmaktadır.

Tabloda bahsi geçen 2009 öncesinde en son işe giriş, araştırma grubu için kurslara başlama tarihi ve kontrol grubu için İŞKUR'a başvuru tarihi temel alınarak hesaplanan bir değişkendir. Yani araştırma grubunun katılımcıları kurs başlamadan ne kadar süre önce en son işlerine girmiştir sorusunun cevabıdır. Aynı şekilde kontrol grubu içinde İŞKUR'a işsizlik başvurusu yapmadan ne kadar süre önce en son işlerine girdiklerini ifade etmektedir. Kontrol grubu katılımcıları İŞKUR'a başvurmadan, ortalama 31,1 ay önce bir işe girmişlerdir. Araştırma grubu katılımcıları ise kurslara başlamadan, ortalama 31,7 ay önce bir işe girmişlerdir. Ortalama ay bazında fark oldukça azdır .

Kursa başlama veya İŞKUR'a başvurmadan önce girdikleri en son işe kaç ay önce girdikleri sorusuna takiben katılımcılara bu işten kaç ay sonra ayrıldıkları sorulmuştur. Verdikleri cevaplara göre kursa başlama veya İŞKUR'a başvuru tarihinden kaç ay önce bu işlerden ayrıldıkları hesaplanmıştır. Kontrol grubu ortalama 10,5 ay önce ve araştırma grubu ise ortalama 15,2 ay önce bu işlerden ayrılmışlardır. Bu halde araştırma grubunun kontrol grubuna göre İŞKUR başvurusundan önce ortalama olarak daha fazla işsiz kaldıkları görülmektedir. İşsiz kalma süreci arttıkça, işsizlerin meslek edindirme kurslarına devam etme eğilimini artırdığı görülmektedir.

Tablo 3.9 Araştırma ve Kontrol Grubunda Çeşitli Özelliklere Göre Ortalamalar (1)

Özellikler	Gruplar	Ortalama	Std, Sapma	Fark	t	p
Yaş	Kontrol	34,014	7,569	1,689 *	1,855	0,065
	Araştırma	32,326	8,376			
2009 öncesinde toplam çalışma	Kontrol	86,585	64,967	26,173***	3,702	0,000
	Araştırma	60,413	56,438			
2009 öncesinde iş değiştirme	Kontrol	4,659	4,575	0,397	0,626	0,532
	Araştırma	4,263	6,041			
2009 öncesinde en son işe giriş	Kontrol	31,074	48,825	-0,645	-0,113	0,910
	Araştırma	31,719	49,183			
2009 öncesinde en son işten çıkma	Kontrol	10,496	36,719	-4,691*	-1,096	0,274
	Araştırma	15,188	36,531			
2009 sonrasında ilk işe giriş	Kontrol	4,996	5,289	0,586	0,789	0,431
	Araştırma	4,410	7,317			
2009 sonrasında ilk çıkış	Kontrol	13,654	7,871	5,430***	5,637	0,000
	Araştırma	8,224	7,222			
2009dan beri toplam çalışma	Kontrol	24,346	10,523	6,358***	5,302	0,000
	Araştırma	17,988	10,546			
2009'dan beri toplam işsiz kalma	Kontrol	12,514	9,677	-2,172*	-1,839	0,067
	Araştırma	14,686	10,904			
2009'dan beri toplam iş arama	Kontrol	7,214	9,067	-0,169	-0,156	0,876
	Araştırma	7,384	9,890			
2009'dan beri iş değiştirme	Kontrol	2,321	2,177	0,350	1,504	0,134
	Araştırma	1,971	1,929			
Toplam çalışma (şu an çalışan)	Kontrol	11,894	13,042	3,250**	2,077	0,039
	Araştırma	8,643	9,849			
İşsizlik sigortası (çalışan)	Kontrol	4,022	2,003	-1,705**	-2,630	0,011
	Araştırma	5,727	1,555			
Ne zamandır iş arıyor	Kontrol	9,910	11,277	-1,790	-0,487	0,628
	Araştırma	11,700	16,052			
İşsizlik sigortası (işsiz)	Kontrol	4,000	3,033	-2,000	-0,885	0,410
	Araştırma	6,000	0,000			

* 0,10 yanılma düzeyinde anlamlı

** 0,05 yanılma düzeyinde anlamlı

*** 0,01 yanılma düzeyinde anlamlı

Araştırma grubunun kurslardan sonra işe girmek için bekleme süresi kontrol grubuna oranla daha azdır. Ancak bu katılımcıların yerleştikleri işten ayrılma süreleri, kursa başlama veya İŞKUR'a başvurma sürelerinden itibaren incelendiğinde kontrol grubunda ortalama 13,6 ay ve araştırma grubunda ise 8,2 aydır. Katılımcıların işte kalma süreleri 2009 sonrası ilk işe giriş ve 2009 sonrası girdikleri ilk işten çıkış tarihleri arasındaki fark hesaplanarak bulunabilmektedir. Bu bağlamda kontrol grubunun işte kalma süresi araştırma grubuna göre daha fazladır. Gruplar arası fark % 1 önem düzeyine göre anlamlı olmaktadır. Bu bağlamda kurslar, istihdam olunan işlerde uzun vadeli olamamaktadır.

Her iki grubun da 2009 yılından, anketin yapıldığı döneme kadar toplam çalışma süreleri ay bazında incelenmiştir. Kontrol grubu bu belirtilen zaman diliminde, ortalama 24,3 aylık toplam çalışma süresine sahiptir. Araştırma grubu ise ortalama 17,9 aylık toplam çalışma süresine sahiptir. Toplam çalışma özelliklerine göre kontrol grubunun ortalama çalışma süresi araştırma grubundan daha fazladır ve fark % 1 önem düzeyine göre anlamlıdır.

Toplam işsiz kalma özelliği incelendiğinde, ankete katılan katılımcılara 2009'dan anket yapılan tarihe kadar toplam işsiz kalma süreleri sorulmuştur. Bu değişkendeki ay sayısı hesaplanırken gönüllü olarak işsiz kaldıkları dönemler, askerlik, eğitim gibi sebepler çıkartılarak toplam işsiz kalma süresi hesaplanmıştır. Hesaplamaya göre kontrol grubu ortalama olarak 12,5 ay toplam işsiz kalma süresine sahipken araştırma grubu ortalama 14,6 ay toplam işsiz kalma süresine sahiptir. Gruplar arası fark % 10 önem düzeyine göre anlamlıdır.

Toplam iş arama özelliğinde ankete katılan katılımcılar 2009'dan anketin yapıldığı tarihe kadarki iş arama süreleri sorulmuştur. Kontrol grubu ortalama 7,214 ay ve araştırma grubu ise ortalama 7,384 ay iş aramıştır. İş değiştirme sayılarına bakıldığında sözü edilen zaman diliminde kontrol grubu 2,3 kere iş değiştirirken araştırma grubu 1,9 kere iş değiştirmiştir. Kurs ve kurum başvurusundan sonra toplam çalışma süresi ortalamaları ve iş değiştirme ortalamalarına bakıldığında, kontrol grubu daha çok iş değiştirdiği halde toplam çalışma süresi bakımından araştırma grubundan daha fazladır. Bu durum iş bulma kolaylığı konusunda bir fikir vermektedir.

Anket katılımcılarına anketin yapıldığı tarih itibariyle çalışıp çalışmadıkları sorusunun devamı olarak şu anda çalıştıkları işte kaç aydır çalıştıkları sorulmuştur. Kontrol grubu katılımcıları ortalama 11,9 aydır çalışmakta ve araştırma grubu ortalama 8,6 aydır çalışmaktadır. Ortalama olarak kontrol grubu araştırma grubuna göre ay bazında daha fazla

çalışmıştır ve gruplar arası fark % 5 önem düzeyine göre anlamlıdır. Çalışan kişilerden işsizlik sigortası almış olanların ortalamalarına bakıldığında araştırma grubu 4 ay ve kontrol grubu 5,7 ay işsizlik sigortasından yararlanmışlardır.

Ankete katılanlardan anketin yapıldığı tarih itibariyle bir işte çalışmayanlara, ne zamandır iş aradıkları sorulmuştur. Kontrol grubu ortalama 9,9 aydır ve araştırma grubu ise ortalama 11,7 aydır iş aramaktadırlar. Anketin yapıldığı tarih itibariyle işsiz olanlardan, araştırma grubundakiler ortalama 6 ay ve kontrol grubu ise ortalama 4 ay işsizlik sigortasından yararlanmışlardır. Tablo 3.10'da günlük çalışma saatleri, hanehalkı büyüklüğü, hanehalkı çalışanları, evli olan katılımcıların çocuk sayısı, ücretler ve harcamalarla ilgili bazı sorulara ilişkin ortalamalar verilmiştir.

Emek piyasasında önemli bir yeri olan çalışma saatleri ile ilgili anket katılımcılarına 2009 sonrasında günlük çalışma saatleri sorulmuştur Buna göre kontrol grubu günlük ortalama 9,6 saat ve araştırma grubu 8,8 saat çalışmaktadırlar. Gruplar arası fark % 10 önem düzeyinde anlamlıdır.

Hane halkı büyüklüğü olarak belirtilen özellik anket yapılan kişilerin evlerinde ortalama kaç kişinin yaşadığını belirtmektedir. Kontrol grubu hane halkı ortalama büyüklüğü 3,5 kişi, araştırma grubunda ortalama 3,9 kişidir. Gruplar arası fark % 5 düzeyinde anlamlıdır. Anket katılımcılarına kendilerinden başka evde kaç kişinin çalıştığı sorusu sorulmuştur. Kontrol grubu katılımcılarının hanesinde kendilerinden başka çalışan kişi sayısı ortalama 0,7 ve araştırma grubunda 0,8 kişidir. Evli katılımcılardan kontrol grubundakilerin ortalama çocuk sayısı araştırma grubundan ortalama olarak daha azdır.

Tabloda belirtildiği gibi katılımcılara 2009 öncesi ücretleri, 2009 sonrası ücretleri ve emeklerinin karşılığında almayı bekledikleri ideal ücretler sorulmuştur. Kontrol grubu katılımcıları 2009 öncesinde aylık ortalama 792,8 lira ve araştırma grubu katılımcıları ise 632,7 lira aylık ortalama ücret almışlardır. Gruplar arası fark % 1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Aralarındaki fark 160,1 liradır.

Aynı şekilde gruplara 2009 sonrası aylık ortalama ücretleri kontrol grubunda 1013,9 lira ve araştırma grubunda ortalama olarak daha az olarak 793,6 lira olmuştur. Aralarındaki fark 220,2 liradır ve gruplar arası fark % 1 önem düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3.10 Araştırma ve Kontrol Grubunda Çeşitli Özelliklere Göre Ortalamalar (2)

Özellikler	Gruplar	Ortalama	Std, Sapma	Fark	t	p
Günlük kaç saat çalışıyor/çalıştı	Kontrol	9,611	3,304	0,743*	1,879	0,061
	Araştırma	8,868	3,621			
Hane halkı büyüklüğü	Kontrol	3,529	1,829	-0,431**	-2,222	0,027
	Araştırma	3,960	1,607			
Hane halkı çalışanlar	Kontrol	,703	,758	-0,136	-1,472	0,142
	Araştırma	,839	,852			
Çocuk sayısı	Kontrol	1,420	,960	-0,155	-1,120	0,265
	Araştırma	1,575	,792			
2009 yılından önceki ücret	Kontrol	792,864	550,772	160,140***	3,018	0,003
	Araştırma	632,723	335,152			
2009 yılından sonraki ücret	Kontrol	1013,943	669,250	220,293***	3,326	0,001
	Araştırma	793,649	454,771			
Emek karşılığı beklenen ücret	Kontrol	1600,971	867,694	295,619***	3,417	0,001
	Araştırma	1305,353	603,912			
Kira bedeli	Kontrol	408,125	221,724	-1,640	-0,051	0,960
	Araştırma	409,765	204,092			
Yoksul hissetmemek için gelir	Kontrol	2301,190	1251,851	236,603*	1,687	0,093
	Araştırma	2064,587	1187,737			
Hane halkı toplam gelir	Kontrol	1590,729	928,115	-60,488	-0,472	0,637
	Araştırma	1651,216	1261,414			
Hane halkı toplam harcama	Kontrol	1570,993	925,440	-122,200	-0,951	0,342
	Araştırma	1693,193	1268,616			
Hane halkı toplam mutfak harcaması	Kontrol	328,813	220,262	-10,128	-0,368	0,713
	Araştırma	338,941	256,631			
Hane halkının yapmak istediği mutfak harcaması	Kontrol	621,763	370,930	9,468	0,221	0,825
	Araştırma	612,294	378,293			
Çocuklara harcanan	Kontrol	134,892	191,044	10,451*	0,471	0,638
	Araştırma	124,441	196,171			
Yetişkinlere harcanan	Kontrol	219,604	539,765	63,016*	1,215	0,226
	Araştırma	156,588	317,392			

Bu betimsel istatistiğe göre, meslek kurslarının ücretler üzerindeki etkisi, beklenenin aksine negatif gerçekleşmiştir. Yani meslek kurslarının ücretler üzerindeki etkisi beklenen etkiyi yaratmamıştır. Emeklerinin karşılığında almayı bekledikleri ideal ücret ile ilgili, kontrol grubunun ortalama aylık ücret beklentisi 1600,9 lira ve araştırma grubunun ortalama aylık ücret beklentisi 1305,3 lira olmaktadır. Gruplar arası fark % 1 önem düzeyinde anlamlıdır.

Gruplar arasında kira bedeli farkı 1,6 liradır. Kira ödeyen katılımcılardan kontrol grubundakiler ortalama 408,1 lira, araştırma grubu ortalama 409,7 lira kira ödemektedirler. Katılımcılara kendilerini yoksul hissetmemek için elde etmek istedikleri gelirin ne kadar olduğu sorulmuştur. Kontrol grubu katılımcıları ortalama 2301,1 lira ve araştırma grubu katılımcıları ise ortalama 2064,5 lira beklediklerini söylemektedirler. Araştırma grubunun beklentisi ortalama olarak kontrol grubundan daha azdır.

Katılımcılardan kontrol grubunun ortalama hanehalkı geliri ortalama 1590,7 lira ve ortalama harcaması 1570,9 liradır. Buna karşılık araştırma grubunun ortalama hanehalkı geliri 1651,2 lira iken, ortalama hanehalkı toplam harcaması 1693,1 liradır. Bu farklılığın nedeni araştırma ve kontrol grubu hanehalkında çalışan toplam kişi değişkeni ile açıklanabilir.

Kontrol grubunun ortalama mutfak harcaması aylık olarak 328,8 lira ve araştırma grubundaki ortalama 338,9 liradır. Gelir durumlarının daha iyi olması durumunda yapmayı arzu ettikleri aylık mutfak harcamaları sorulduğunda kontrol grubu ortalama 621,7 ve araştırma grubu ortalama 612,2 lira mutfak harcaması yapmak istemektedirler.

Harcama kalemlerinden çocuklara yapılan harcamalara bakıldığında, kontrol grubu 134,8 lira aylık harcama yaparken, araştırma grubu 124,4 lira aylık harcama yapmaktadır. Hanehalkındaki yetişkinlere yapılan harcamalar incelendiğinde araştırma grubu aylık ortalama 156,5 lira ve kontrol grubu aylık ortalama 219,6 lira harcama yapmaktadır.

Ortalamaları yaş grupları, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumuna göre de incelemek mümkündür. Tablo 3.11 ve 3.12'de görüldüğü gibi kontrol grubundaki kadınlar 2009 öncesinde toplam çalışmada ay bazında ortalama 75,1 ay çalışmışlardır, erkeklerin ortalama ay bazında 2009 öncesi toplam çalışması 91,7 aydır. Araştırma grubunda bu ortalamalar erkeklerde 65,5 ay kadınlarda ise 53,1 aydır. Sonuçta kontrol grubu, araştırma grubuna göre cinsiyet düzeyinde daha uzun süre çalışmıştır.

Araştırma grubunda kurs bitiminden günümüze kadar toplam çalışma ortalaması erkeklerde 20,3 ay, kadınlarda ise 14,9 aydır. Araştırma grubundaki kadınların kursa

katılmadan önce ortalama 45,3 ay önce bir işe girdikleri ve kurs başlamadan, ortalama 26,1 ay önce işten çıktıkları görülmektedir. Aynı gruptaki erkeklerin ise kursa katılmadan ortalama 22,1 ay önce bir işe girdikleri ve kursa başlamadan ortalama 7,5 ay önce işten çıktıkları görülmektedir. Bu halde kursa başlamadan önce erkekler ortalama 14,6 ay, kadınlar ise ortalama 19,2 ay istihdamda kalmışlardır. Bu durumda, kurstan önce kadınların ortalama istihdam kalma süresi erkeklere oranla daha uzun olduğu halde bekleme süresinin oldukça yüksek olduğunu ifade etmektedir. Araştırma grubunun 2009 sonrası ilk işe giriş ve çıkışları incelendiğinde, kadınlar kurs bitiminden ortalama 5,4 ay sonra işe girmiş ve ortalama 7,2 ay sonra işten çıkmışlardır. Kadınların ortalama istihdamda kalma süreleri 1,8 aydır. Erkekler ise kurs bitiminden sonra ortalama 3,7 ay sonra işe girmiş ve 8,8 ay sonra işten ayrılmışlardır, ortalama istihdamda kalma süreleri ise 5,1 aydır.

Kontrol grubundan 2009'dan beri toplam çalışma erkeklerde ay bazında ortalama 26,3, kadınlarda ise ortalama 20,2 aydır. Kadınlar, İŞKUR'a işsizlik başvurusu yapmadan ortalama 43,6 ay önce bir işe girmiş ve başvurularından 25,2 ay önce bu işlerden ayrılmışlardır. Erkeklerde ise İŞKUR başvurularından ortalama 25,4 ay önce bir işe girmiş ve başvurularından ortalama bu işten 3,8 ay önce bu işlerden ayrılmışlardır. Yani erkekler İŞKUR'a başvurmadan önce ortalama 21,5 ay kadınlar ise ortalama 18,3 ay istihdamda kalmıştır. İŞKUR başvurusundan sonra kadınlar ortalama 6,3 ay sonra bir iş bulabilmişler ve buldukları işlerden ortalama 15,3 ay sonra ayrılmışlardır. Erkekler ise başvurularından ortalama 4,38 ay sonra bir işe girmişler ve 12,8 ay sonra buldukları işlerden ayrılmışlardır. İŞKUR başvurusu sonrası kadınların ortalama istihdamda kalma süresi ortalama 8,9 ay, erkeklerin ortalama istihdamda kalma süresi ortalama 8,4 aydır.

2009'dan beri işsiz kalmada araştırma grubunda erkek ve kadın arası fark ortalama 3,7 ay iken, kontrol grubunda bu oran ortalama 3,3 aydır. Anketin yapıldığı dönemde çalışanların ne kadar süredir çalıştıklarına ilişkin ortalamalara bakıldığında kontrol grubunda hem kadınlar hem erkekler araştırma grubuna göre ortalama daha uzun süredir çalışmaktadırlar.

Yaş grupları bazında, 18-24 yaş grubundakiler, 2009 öncesinde toplam çalışma ortalaması araştırma grubunda 16,3 ay, kontrol grubunda ise 31 aydır. Diğer yaş gruplarında da kontrol grubu ortalamaları, 2009 öncesinde toplam çalışma ayı bakımından araştırma grubuna göre daha fazladır. Araştırma grubunda 18-24 yaş grubu kursa başlamadan hemen önceki işlerinde ortalama 9,7 ay, kurs bitiminden hemen sonraki işlerinde ortalama 3,5 ay istihdamda kalmışlardır. 25-29 yaş grubu kurstan önce ortalama 10,9 ay, kurstan sonra ortalama 4,1 ay istihdamda kalmışlardır. Yaş grubu 30-34 arasında olanlar kurstan önce

ortalama 8,9 ay, kurstan sonra ortalama 3,4 ay istihdamda kalmışlardır. 35-39 yaş grubundakilere bakıldığında kurstan önceki en son işlerinde ortalama 34 ay, kurstan sonraki işlerinde ortalama 2,7 ay istihdamda kalmışlardır.

İş değiştirme oranlarına bakıldığında araştırma grubunda 40 üstü yaşa sahip katılımcılar 25-29 yaş grubu katılımcılarından hemen sonra gelmektedir. En az iş değiştiren yaş grubu 35-39 yaş grubudur. Anketin yapıldığı dönemdeki en son işlerindeki toplam çalışma bakımından 18-24 ve 25-29 yaş grubu arasında sadece ortalama 0,3 aylık bir fark bulunmaktadır.

Kontrol grubunda 18-24 yaş aralığındakilerin İŞKUR başvurusundan hemen önceki işlerine 10,2 ay önce girdikleri ve bu işlerden ortalama 2,4 ay önce çıktıkları görülmektedir. 25-29 yaş grubunda bu oranlar İŞKUR başvurusundan önce ortalama 21,2 ay işe başladıkları ve bu işlerinden ortalama 7,7 ay önce ayrıldıkları görülmektedir. 30-34 yaş grubu İŞKUR başvurusundan önce ortalama 17,8 ay, 35-39 yaş grubu ortalama 23,2 ay istihdamda kalmışlardır. İŞKUR başvurusundan sonra ise 30-34 yaş grubu 10,1, 35-39 yaş grubu ise 9,5 ay ortalama istihdamda kalmışlardır.

İş değiştirme oranı bakımından kontrol grubunda, 40 yaş üstü grup en fazla iş değiştirme sayısına sahiptir. En az iş değiştiren yaş grubu ise 30-34 yaş arasında olanlardır. Anketin yapıldığı dönemdeki en son işlerinde toplam ne kadar süredir çalıştıklarına ilişkin ortalamalarda 18-24 ve 25-29 yaş grubu arasında ortalama 3,1 aylık bir fark bulunmaktadır.

Medeni durumlar bakımından ortalamalarda araştırma grubundaki bekârlar 2009 öncesi çalışma bakımından ortalama 51,1 ay, evliler ise ortalama 68,1 ay çalışmışlardır. Araştırma grubunda kurstan hemen önceki işlerinde bekârlar ortalama 13,7 ay evliler ise ortalama 19,7 ay istihdamda kalmışlardır. Kurs bitiminden hemen sonraki işlerinde bekârlar ortalama 4,8 ay, evliler 2,9 ay istihdamda kalmışlardır. Kontrol grubundaki bekârlar İŞKUR başvurusundan hemen önceki işlerinde ortalama 10,3 ay, evliler ise ortalama 31,3 ay istihdamda kalmışlardır. İŞKUR başvurusundan hemen sonraki işlerinde bekârlar ortalama 8,9 ve evliler ortalama 8,3 ay istihdamda kalmışlardır.

Eğitim durumlarına göre ilköğretim mezunları, araştırma grubunda kurstan hemen önceki işlerinde ortalama 18,2 ay, ortaöğretim mezunları da 12,2 ay istihdamda kalmışlardır. Kurstan hemen sonraki işlerinde ise ilköğretim mezunları ortalama 3,5 ay ve ortaöğretim mezunları ise ortalama 5,1 ay istihdamda kalmışlardır.

Tablo 3.11 Araştırma Grubu Çeşitli Özelliklere Göre Çalışma İstatistikleri (Ay Bazında Ortalamalar)

	2009		2009		2009		2009		2009		2009		2009		2009		2009		Şu anda toplam çalışma	Ne zamandır arıyor
	öncesinde toplam çalışma	öncesinde toplam iş değiştirme	öncesinde en son işe girme	öncesinde en son işten çıkma	2009 sonrasında ilk işe giriş	2009 sonrasında ilk işten çıkış	2009'dan beri toplam çalışma	2009'dan beri toplam işsiz kalma	2009'dan beri toplam iş arama	2009'dan beri toplam iş değiştirme	Şu anda toplam çalışma	Ne zamandır arıyor								
Yaş Grupları																				
18-24 yaş	16.33	5.00	15.29	5.57	4.60	8.14	15.85	14.37	4.30	2.26	7.00	6.22								
25-29 yaş	47.84	3.70	22.42	9.04	4.31	8.48	19.12	13.86	7.55	2.10	7.38	9.17								
30-34 yaş	65.47	4.25	20.97	12.03	5.52	8.92	18.67	15.09	8.55	1.90	9.00	10.38								
35-39 yaş	73.86	2.81	50.57	16.57	4.10	6.82	17.13	14.50	4.58	1.42	11.50	4.83								
40+ yaş	91.25	5.47	52.78	31.33	3.52	8.14	17.95	15.81	10.19	2.00	9.95	22.27								
Toplam	60.41	4.26	31.72	15.19	4.41	8.22	17.99	14.69	7.38	1.97	8.64	11.70								
Cinsiyet																				
Erkek	65.50	5.34	22.15	7.50	3.73	8.88	20.37	13.06	6.98	2.30	8.73	11.00								
Kadın	53.17	2.73	45.35	26.14	5.41	7.26	14.91	16.79	7.91	1.54	8.47	12.27								
Toplam	60.41	4.26	31.72	15.19	4.41	8.22	17.99	14.69	7.38	1.97	8.64	11.70								
Medeni Durum																				
Bekar	51.18	4.37	22.98	9.23	3.80	8.66	18.83	14.45	6.73	1.96	7.17	10.18								
Evlü	68.17	3.80	44.18	24.57	4.48	7.47	17.31	13.65	7.28	1.98	11.12	14.00								
Boslanmış/Dul	85.09	6.18	24.82	5.27	8.42	8.40	15.42	22.42	13.00	2.00	7.11	11.33								
Toplam	60.41	4.26	31.72	15.19	4.41	8.22	17.99	14.69	7.38	1.97	8.64	11.70								
Eğitim Durumu																				
İlköğretim	64.26	5.22	37.12	18.96	4.62	8.16	16.38	15.74	9.39	2.11	8.11	15.78								
Ortaöğretim	50.33	2.93	19.89	7.65	3.13	8.29	21.27	12.27	4.54	1.80	8.56	2.44								
Üniversans	60.00	2.86	17.71	3.86	9.38	9.83	15.63	17.50	2.63	1.88	15.50	5.67								
Lisans	97.60	2.60	77.60	41.60	6.60	5.67	18.20	15.60	5.60	1.20	11.25	3.00								
Toplam	60.41	4.26	31.72	15.19	4.41	8.22	17.99	14.69	7.38	1.97	8.64	11.70								

Kontrol grubundaki ilköğretim mezunları İŞKUR işsizlik başvurusundan hemen önceki işlerinde ortalama 21,9 ay ve ortaöğretim mezunları da ortalama 16,1 ay istihdamda kalmışlardır. İŞKUR başvurusundan hemen sonraki işlerinde ise, ilköğretim mezunları ortalama 8,5 ay ve ortaöğretim mezunları 9,8 ay istihdamda kalmışlardır.

Gerçekleşen ücretler ve beklenen ücretler, hanehalkı toplam gelir ve harcama kalemleri Tablo 3.13 ve Tablo 3.14’de gösterilmiştir. Kontrol grubunda erkekler İŞKUR başvurusu öncesinde aylık ortalama 922,2 lira ücret alırken İŞKUR başvurusundan sonra ortalama 1180,6 lira ücret almışlardır. Kadınlar ise, başvurusu öncesi aylık ortalama 528,4 lira kazanırken, başvurudan sonra aylık ortalama 673,3 lira kazanmaktadır. Araştırma grubunda ise bu ortalamalar, kurstan önce erkeklerde 719,6 lira ve kurstan sonra ise 903,2 liradır. Kadınlar ise kurstan önce ortalama 521,8 lira alırken kurstan sonra 655,6 lira ücret almışlardır.

Kontrol grubundaki erkeklerin, emek karşılığı aylık bekledikleri ortalama ücret 1829,1 lira ve kadınlarınki 1134,7 liradır. Araştırma grubunda bu ortalamalar erkeklerde 1423,9 ve kadınlarda 1153,9 liradır. Genel olarak kontrol grubunun emek karşılığı bekledikleri ücret ortalaması, araştırma grubunun emek karşılığı bekledikleri ücret ortalamasından 295,62 lira fazladır.

Araştırma grubundaki erkekler ortalama 1862,7 lira, kadınlar ise ortalama 2324,4 lira kendilerini yoksul hissetmemek için gelir elde etmek istemektedirler. Kontrol grubunda bu ortalamalar erkeklerde 2339,5 lira ve kadınlarda 2225,2 liradır. Araştırma grubundaki erkeklerin hanehalkı toplam gelir ortalaması 1780,7 lira ve kadınların hanehalkı toplam gelir ortalaması 1485,3 liradır. Kontrol grubunda bu ortalamalar erkeklerde ortalama 1744 ve kadınlarda 1277,3 liradır. Hem 2009 öncesi hem de sonrası açısından araştırma grubunun kontrol grubuna göre aylık ücretleri daha azken, Hanehalkının toplam geliri bakımından araştırma grubu kontrol grubundan ortalama 80,2 lira daha fazla gelire sahiptir.

Araştırma grubundaki bekârların 2009 öncesi ücretleri, 2009 sonrası ücretlerinin ortalamasına göre 244,05 lira artmıştır. Evlilerde bu artış oranı ortalama 47 liradır. Kontrol grubunda ise bekârların 2009 öncesi ücretleri, 2009 sonrası ücretlerinin ortalamasına göre 239,4 lira artmıştır. Evlilerde bu artış oranı ortalama 216 liradır.

Tablo 3.13 Araştırma Grubu Bazı Özelliklere Göre Ücret, Gelir ve Harcamalarla İlgili İstatistikler

Yaş Grupları	2009 yılından önceki ücreti	2009 yılından sonraki ücret	Emek karşılığı beklenen ücret	Yoksul hissetmemek için gelir	Hanehalkı toplam gelir	Hanehalkı toplam harcama	Hanehalkı toplam mutfağ harcaması	Hanehalkının yaptığı mutfağ harcaması	Çocuklara harcanan	Yetişkinlere harcama
18-24 yaş	602.04	754.78	1124.67	1583.33	2086.00	2072.00	302.00	552.00	47.00	320.00
25-29 yaş	719.53	947.04	1440.43	2150.71	1748.80	1695.98	347.06	568.24	83.43	148.63
30-34 yaş	631.85	794.82	1244.73	1803.33	1581.91	1502.69	359.38	617.19	118.13	135.94
35-39 yaş	558.28	669.80	1323.44	2440.00	1665.28	1790.00	322.00	632.00	184.60	104.00
40+ yaş	586.54	695.87	1292.86	2216.22	1283.32	1536.97	346.49	696.22	198.11	110.54
Toplam	632.72	793.65	1305.35	2064.59	1651.22	1693.19	338.94	612.29	124.44	156.59
Cinsiyet										
Erkek	719.63	903.21	1423.98	1862.77	1780.77	1707.55	353.44	625.83	78.70	189.06
Kadın	521.80	655.64	1153.95	2324.47	1485.39	1674.81	320.14	594.73	183.78	114.46
Toplam	632.72	793.65	1305.35	2064.59	1651.22	1693.19	338.94	612.29	124.44	156.59
Medeni Durum										
Bekar	634.29	878.34	1336.41	1871.43	1933.62	1802.87	348.88	585.17	43.99	228.09
Evlü	619.45	666.51	1248.93	2397.01	1354.54	1582.07	330.72	655.22	225.94	68.41
Boşanmış/Dul	697.00	886.00	1391.67	1625.00	1287.33	1528.00	312.50	566.67	137.50	133.33
Toplam	632.72	793.65	1305.35	2064.59	1651.22	1693.19	338.94	612.29	124.44	156.59
Eğitim Durumu										
İlköğretim	609.54	760.51	1251.12	2057.22	1492.91	1601.15	287.20	581.60	142.65	124.40
Ortaöğretim	668.59	834.36	1395.28	1818.18	1727.96	1625.79	408.77	641.23	98.95	192.63
Önlisans	633.63	821.13	1235.75	2825.00	2860.00	3056.25	325.00	510.00	43.75	300.00
Lisans	688.20	960.00	1480.00	3800.00	2040.00	2140.00	600.00	1060.00	180.00	160.00
Toplam	632.72	793.65	1305.35	2064.59	1651.22	1693.19	338.94	612.29	124.44	156.59

Tablo 3.14 Kontrol Grubu Bazı Özelliklere Göre Ücret, Gelir ve Harcamalarla İlgili İstatistikler

	2009 yılından önceki ücreti	2009 yılından sonraki ücret	Emek karşılığı beklenen ücret	Yoksul hissetmemek için gelir	Hanehalkı toplam gelir	Hanehalkı toplam harcama	Hanehalkı toplam mutfak harcaması	Hanehalkının yaptığı mutfak harcaması	Çocuklara harcanan	Yetişkinlere harcaması
Yaş Grupları										
18-24 yaş	750.80	943.60	1465.00	2005.56	1790.00	1660.00	390.00	670.00	110.00	180.00
25-29 yaş	705.20	1035.09	1615.71	2205.71	1790.91	1730.00	384.71	669.29	94.29	400.00
30-34 yaş	849.12	966.26	1514.71	2106.06	1509.85	1547.15	287.94	564.71	83.82	145.15
35-39 yaş	859.96	1082.70	1724.07	2491.22	1617.48	1623.56	296.30	583.33	151.85	181.48
40+ yaş	785.94	1005.94	1614.29	2522.73	1385.68	1363.24	319.70	646.97	224.24	148.18
Toplam	792.86	1013.94	1600.97	2301.19	1590.73	1570.99	328.81	621.76	134.89	219.60
Cinsiyet										
Erkek	922.28	1180.64	1829.11	2339.56	1744.09	1629.57	359.84	664.25	106.45	265.75
Kadın	528.41	673.30	1134.78	2225.28	1277.35	1451.28	266.09	535.87	192.39	126.30
Toplam	792.86	1013.94	1600.97	2301.19	1590.73	1570.99	328.81	621.76	134.89	219.60
Medeni Durum										
Bekar	790.00	1029.43	1675.83	2228.45	1833.25	1722.72	374.42	650.42	79.00	330.17
Evli	822.07	1038.11	1564.09	2369.75	1460.44	1499.09	309.42	631.16	193.62	145.87
Bosanmış/Dul	605.60	751.80	1410.00	2250.00	1047.60	1164.00	189.00	385.00	65.00	65.00
Toplam	792.86	1013.94	1600.97	2301.19	1590.73	1570.99	328.81	621.76	134.89	219.60
Eğitim Durumu										
İlköğretim	784.10	989.55	1553.20	2232.17	1475.26	1442.28	309.28	588.22	136.83	208.32
Ortaöğretim	834.29	1075.77	1688.71	2495.00	1908.06	1940.32	364.19	669.35	141.94	270.97
Önlisans	723.00	1266.67	2566.67	3000.00	2250.00	2450.00	650.00	1300.00	20.00	133.33
Lisans	638.00	900.00	1000.00	1500.00	1900.00	1000.00	300.00	600.00	60.00	60.00
Toplam	792.86	1013.94	1600.97	2301.19	1590.73	1570.99	328.81	621.76	134.89	219.60

Araştırma grubundaki bekârların toplam hanehalkı gelir ortalaması 1933,6 lirayken kontrol grubunda bu ortalama 1833,2 lira olarak kursa katılan gruptan 100,3 lira daha azdır. Evlilerin toplam hanehalkı gelir ortalamalarına bakıldığında araştırma grubu kontrol grubundan ortalama 105,9 lira daha azdır. Hanehalkının toplam harcamaları kıyaslandığında araştırma grubundaki hem bekârlar hem de evliler kontrol grubuna göre ortalama daha fazla harcama yapmaktadırlar.

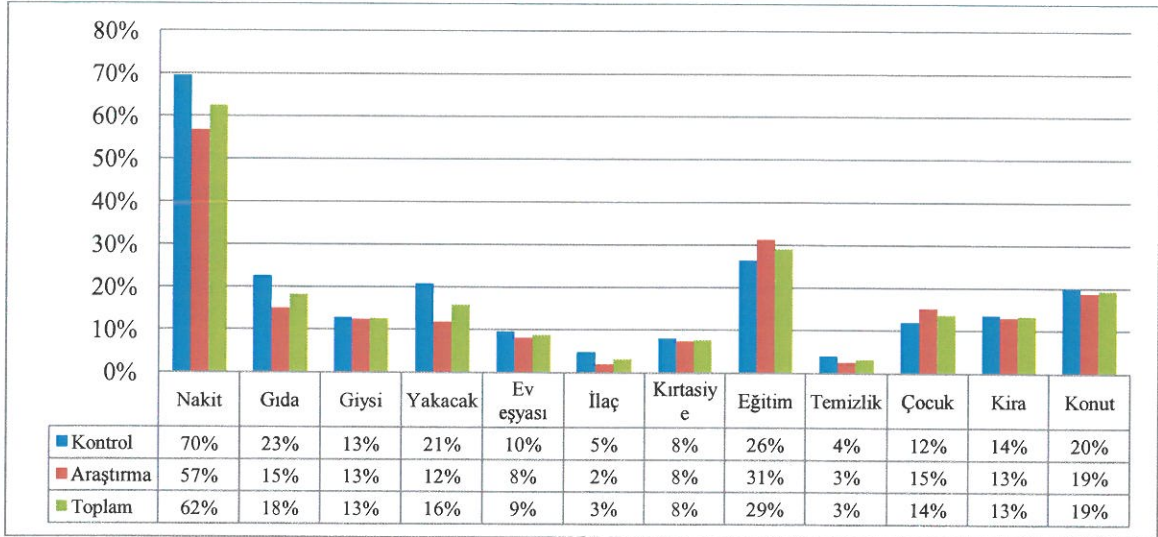
İlköğretim mezunu araştırma grubu katılımcılarının 2009 yılından önceki ücretlerinin ortalaması 609,5 lira iken 2009 sonrası ortalama ücretleri ortalama 760,5 liradır. Ortaöğretim mezunlarında bu oran 2009 öncesinde ortalama 668,5 lira ve 2009 sonrasında ise ortalama 834,36 lira olmaktadır. Araştırma grubunda, ortaöğretim mezunları emeklerinin karşılığında ilköğretim mezunlarına göre ortalama 144,1 lira daha fazla beklemektedirler. Kontrol grubu katılımcıları 2009 yılından önce ortalama 784,1 lira ücret alırlarken, 2009 sonrasında ortalama ücretleri 989,5 lira olmuştur.

Ortaöğretim mezunları 2009 öncesinde ortalama 834,2 lira ve 2009 sonrasında ortalama 1075,7 lira ücret almışlardır. Araştırma grubunda, ortaöğretim mezunları emeklerinin karşılığında ilköğretim mezunlarına göre ortalama 135,5 lira daha fazla beklemektedirler.

Araştırma grubunun hanehalkı toplam harcama ortalaması 1693,19 lirayken, kontrol grubunun ortalaması 1570,9 liradır. Araştırma grubu anket katılımcılarının hanehalkı toplam mutfak harcaması ortalama 338,9 lira, kontrol grubunun ise ortalama 328,8 liradır. Araştırma grubundaki erkekler, kadınlara oranla ortalama 33,3 lira daha fazla mutfak harcaması yapmaktadırlar. Kontrol grubundaki erkeklerse kadınlara oranla ortalama 93,7 lira fazla mutfak harcaması yapmaktadırlar. Araştırma grubunun yapmak istediği mutfak harcaması aylık ortalama 612,2 lirayken kontrol grubunda bu ortalama 621,7 lira olmaktadır.

Harcama kalemlerinden çocuklara yapılan harcamaya bakıldığında hem araştırma hem de kontrol grubunda kadınların erkeklere oranla daha fazla harcama yaptıkları görülmektedir. Araştırma grubundaki evlilerin çocuklara yaptığı harcama kontrol grubundakilerin yaptığı harcamaya oranla ortalama 32,3 lira daha fazladır.

Anket katılımcılarına sosyal yardıma ihtiyaçları olup olmadıkları sorulmuştur. Şekil 3.2.'de ihtiyaç olunan sosyal yardımların gruplara göre dağılımı görülmektedir.

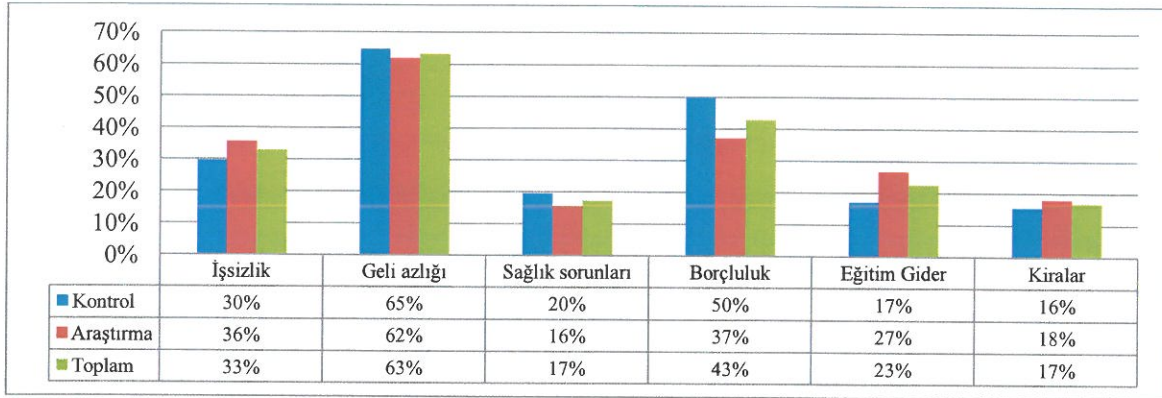

Şekil 3.2 Araştırma ve Kontrol Grubunda İhtiyaç Olunan Yardımların Dağılımı

Dağılıma göre en fazla yardıma ihtiyaç duyulan seçenek nakit yardımı toplamda % 62 oranındadır. Kontrol grubu araştırma grubuna göre daha fazla nakit ihtiyacı duymaktadır. Nakit ihtiyacının belirgin olmasına sebep olarak katılımcılar, en fazla turizmin mevsimsel olmasını ve kış mevsiminde işsizliğin daha belirgin olmasını göstermişlerdir. Bu oranı toplam % 29 oranla eğitim yardımı takip etmektedir. Araştırma grubu, kontrol grubundan % 5 fazla oranda eğitim yardımına ihtiyaç duymaktadır. Konut yardımına toplam ihtiyaç oranı % 19 ve gıda yardımına toplam ihtiyaç oranı % 18'dir. Çocuk yardımına, araştırma grubu kontrol grubundan % 3 daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Kontrol grubu Yakacak yardımına % 21 oranla, ev eşyası yardımına % 10 oranla araştırma grubundan daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Bahsi edilen yardımlara ihtiyaç duyma nedenlerinin oransal dağılımı Şekil 3.3.'de gösterilmektedir. Araştırma grubu % 36 ve kontrol grubu % 30 oranında yardıma ihtiyaç duyma sebeplerini işsizlik olarak tanımlamışlardır.

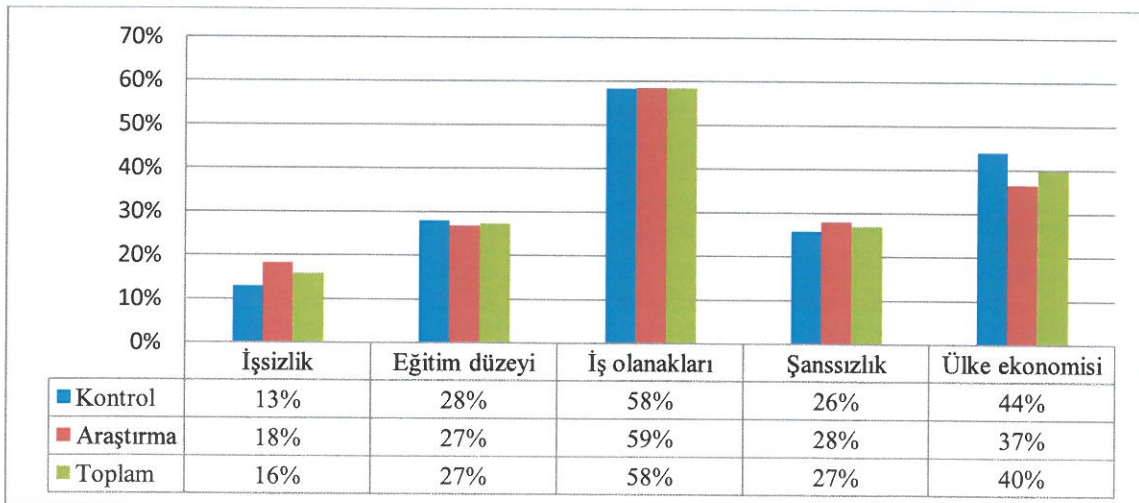
Gelir azlığı kontrol grubunda % 65, araştırma grubunda % 62 oranında ihtiyaç duyma nedenidir. Her iki grup toplamında % 63 oranında gelir azlığı yardıma ihtiyaç duyma sebebi olarak düşünülmektedir. Sağlık sorunları kontrol grubunda araştırma grubuna oranla daha fazladır.

Şekil 3.3 Kontrol ve Araştırma Grubunun Yardıma İhtiyaç Duyma Nedenlerinin Dağılımı

Yardıma ihtiyaç duyma nedenlerinden, borçluluk kontrol grubunda % 50 ve araştırma grubunda % 37 oranındadır. Gelir azlığı nedeninden sonra borçluluk gelmektedir. Eğitim giderleri nedeniyle yardıma ihtiyaç duyma şikkında araştırma grubu kontrol grubuna göre daha fazla bir oranla ihtiyaç duymaktadır. Kiraların yüksek olması toplamda % 17 oranında yardıma ihtiyaç duyma nedenidir.

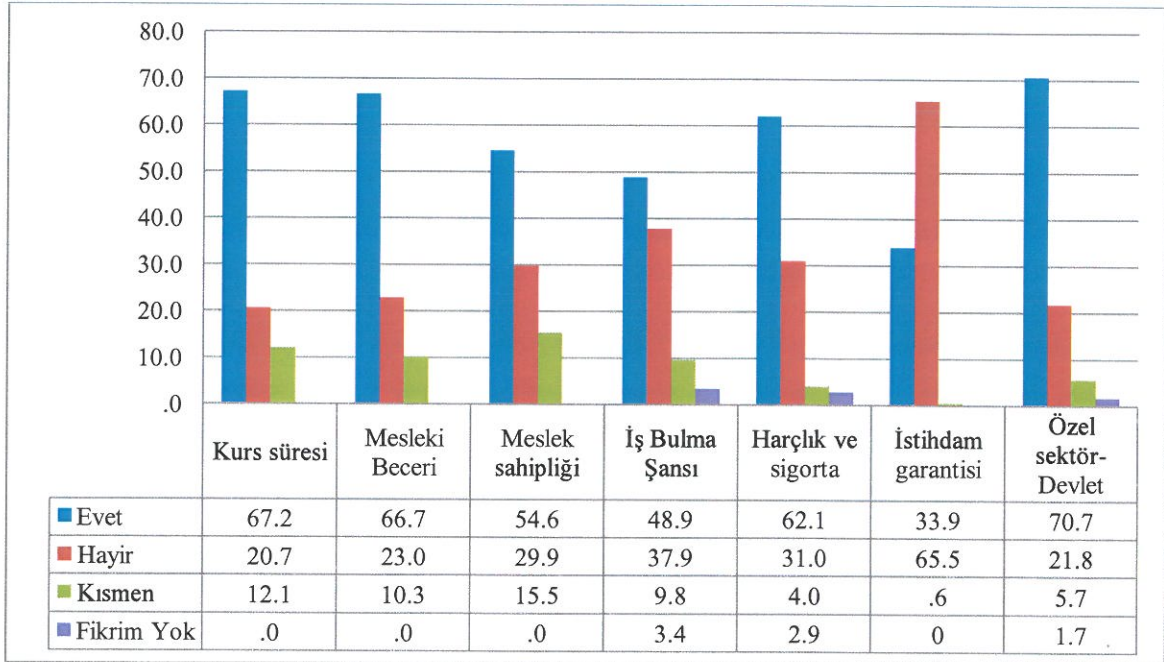
Katılımcılara yardım ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların neden kaynakladığının sorulmasının yanı sıra, yoksul kalma ya da hissetme nedenleri de sorulmuştur ve oransal dağılım Şekil 3.4'de gösterilmektedir. Yoksul kalma ya da hissetme nedeni olarak iş olanaklarının kısıtlı olması düşüncesi toplam % 58 oranıyla en fazladır. Bu oranı % 40 oranla ülke ekonomisinin durumu takip etmektedir. Eğitim düzeyinin yetersizliği ve şanssızlık faktörleri oransal olarak % 27 ile eşittir. İşsizlik nedeni ise araştırma grubunda kontrol grubuna göre % 5 daha fazladır.

Şekil 3.4 Araştırma ve Kontrol Grubu Yoksul Kalma ya da Hissetme Nedeni

İŞKUR düzenlediği kursların akabinde kursiyerlere işgücü eğitimi değerlendirme anketi adında bir memnuniyet anketi uygulamaktadır. Bu anket ile eğitimin hem teorik hem pratik kalitesini ölçmek, meslek edindirme kurslarının kursiyerlerin istihdam edilebilmesine olanak sağlayıp sağlamadığına yönelik bazı sorular sorulmuştur.

Bu çalışmada hem araştırma hem kontrol grubuna İŞKUR' un kursları ile ilgili bazı sorular sorulmuştur. Araştırma grubuna sorulan sorularla oluşturulmuş dağılım Şekil 3.5'de görülmektedir. Kurs alan katılımcıların % 67,2'si kurs süresinin eğitim için yeterli olduğunu düşünmektedirler. Kursların mesleki beceri kazandırması konusunda % 66,7'si evet demiştir. Kurs süresi ve mesleki beceri konusunda katılımcılar, daha önceden kurs aldıkları konularda kısa sürede olsa bir işte çalışan kimselerin daha avantajlı olduğunu belirtmektedirler.

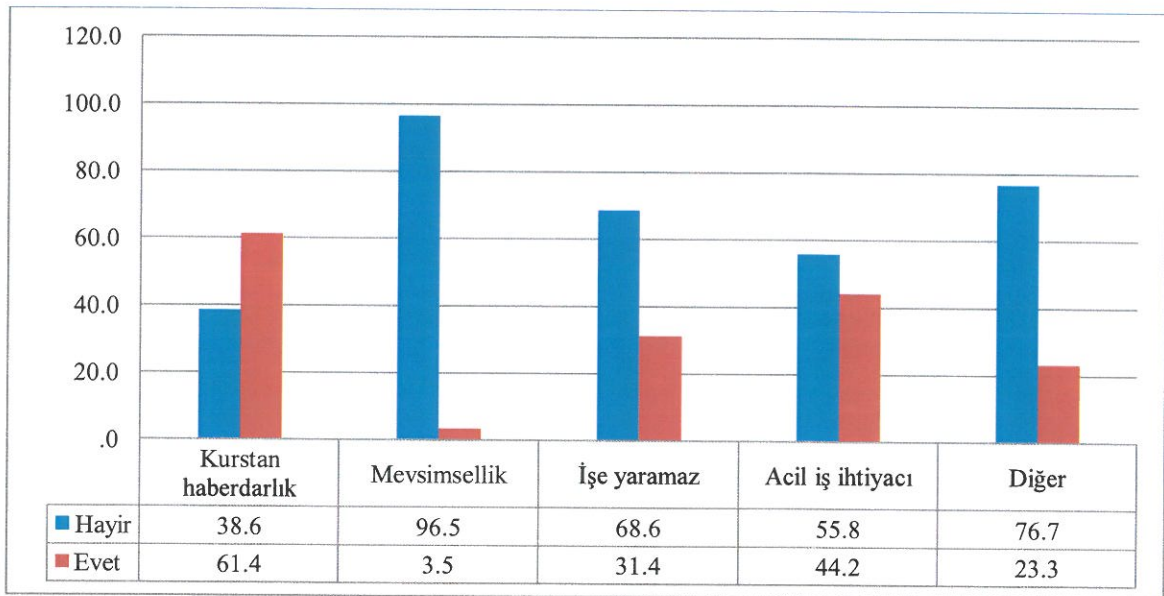
Şekil 3.5 Araştırma Grubu Meslek Eğitim Kurslarıyla İlgili Değerlendirme Sonuçları

Katıldıkları kursların geçimlerini sağlayacak bir meslek sahibi yapıp yapmadığı ile ilgili sorulara verilen cevaplara göre, katılımcıların % 54,6'sı meslek sahibi olduğunu düşünmektedir. Ancak katılımcıların bir kısmı (% 15,5) gönüllü olarak iş aramamaları, kendi tercihleri ile meslek değişimi yapmaları gibi gerekçelerle kısmen meslek sahibi olduklarını düşünmektedirler. Kursların iş bulma şansını arttırdığını düşünenlerin yüzdesi % 48,9 iken arttırmadığını düşünenlerin yüzdesi ise % 37,9'dur. Kurslara katılanlara günlük 15 liralık cep harçlığı verilmektedir ve aynı zamanda sağlık sigortası yapılmaktadır. Kurs katılımcılara bu

olanakların olmaması halinde kursa katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre katılımcıların % 62,1'i bu olanaklar olmadan da kursa katılabileceklerini belirtmişlerdir.

Kurs alanlara kurs aldıkları yerde istihdam edilip edilmedikleri sorulmuş, verilen cevaplara göre % 65,5'i kurs aldıkları yerde istihdam edilmemişlerdir. Kısmen cevabını veren % 0,6'sı kursta pratik eğitim aldıkları yerler tarafından bir işe yönlendirilmişlerdir.

Ayrıca katılımcılara aldıkları kurs eğitiminin (hem teorik hem pratik) devlet veya özel sektör kanallarından hangisiyle almak istedikleri sorulmuştur. Bu veri, meslek kursu eğitiminde devlete olan güveni göstermektedir. Katılımcıların % 70,7'si kursların bizzat devlet tarafından verilmesini, % 21,8'i de özel sektör (otel, restaurant vb. turizm ile ilgili iş yerlerinde) tarafından verilmesini istemektedirler. Kısmen diyen % 5,7'lik kesim kursların hem özel sektörün hem devletin ortak girişimiyle düzenlenmesini isterken, % 1,7'si ise kursu aldıkları kanal konusunda fark eden bir durum olmayacağını söylemektedirler. Kursu katılmayan grup olarak belirlenen kontrol grubuna 2009 yılında, yani araştırma grubunun kurslara başvuru yaptığı dönemde, İŞKUR'un düzenlendiği bu kurslardan haberdar olup olmadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplar Şekil 3.6'da gösterilmektedir.

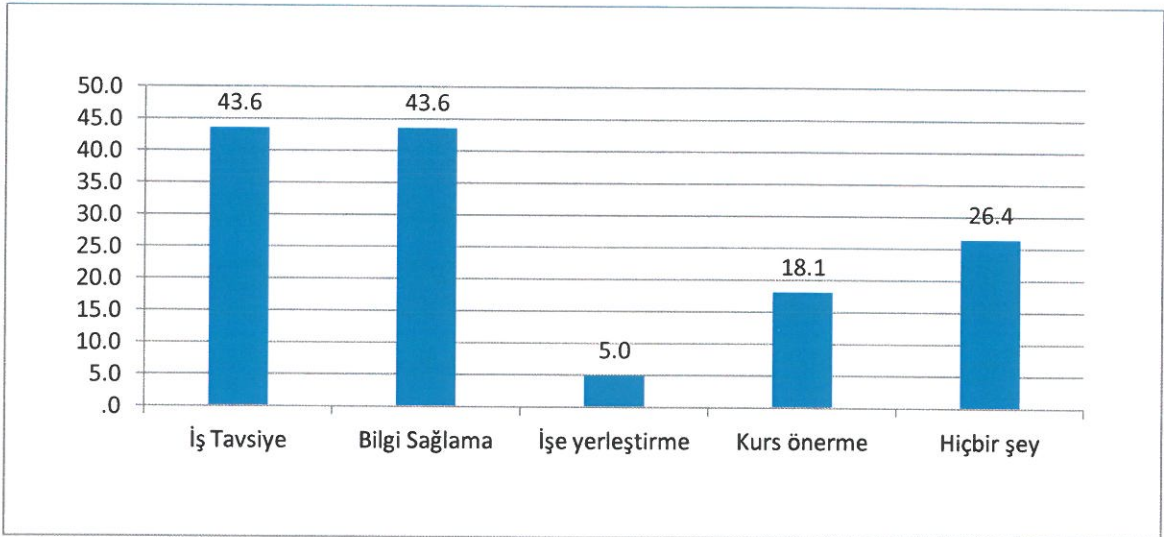

Şekil 3.6 Kontrol Grubu Meslek Eğitim Kurslarıyla İlgili Değerlendirme Sonuçları

Şekle göre katılımcıların % 61,4'ü kurslardan haberdardır. Haberdar olan katılımcıların bu kurslara katılmama nedenleri merak edilmiştir. Kursu katılmama nedenlerinde en fazla belirtilen, bahsi geçen dönemde acil iş ihtiyacının olması % 44,2 oranla en fazladır. Bu oranı % 31,4 oranla kursların işe yaramayacağı düşüncesi takip etmektedir.

Kursların mevsimsel işlere yönelik olmasına evet diyenlerin yüzde oranı % 3,5 ile en azdır. Bunların dışında % 23,3'lük oranla bu şıkların dışındaki diğer sebepler gösterilmiştir. Kurslara başvuru yapmama sebebi olarak gösterilen diğer sebepler arasında, doğum, hastalık, ulaşım problemleri, askerlik gibi nedenler bulunmaktadır.

Kontrol grubuna 2009 yılında İŞKUR'a başvuru yaptıklarında kurumdan ne gibi bir istihdam yardımı aldıkları sorulmuştur. Şekil 3.7'de, katılımcıların % 43,6'sı İŞKUR'dan iş tavsiyesi aldıklarını belirtmişlerdir. Kurum katılımcılara %43,6 oranında istihdam olanakları ile ilgili bilgi sağlamıştır. Bilgi sağlamada telefon mesajları önemli bir yer tutmaktadır. İşe yerleştirme olanaklarından yararlandıklarını belirten % 5'lik bir kesim bulunmaktadır. Kurum tarafından katılımcılara kurs önermesi de yapılmıştır, bu oran % 18,1 'dir. Hiçbir şey yapmadı diyenlerin oranı ise % 26,4'tür.

Şekil 3.7 Kontrol Grubu İŞKUR İle İlgili Değerlendirme Sonuçları

3.4 İstihdam Edilebilirlik ve Ücretlerin Modellenmesi

İstihdam için oluşturulan logit modelde tüm değişkenler analize dâhil edilmiştir. İstihdam bağımlı değişkeni, kursa katılıp katılmama, yaş, cinsiyet, eğitim, deneyim, hanehalkı sayısı, beklenen ücretler, işsizlik sigortası alıp almama, 2009 sonrası toplam çalışma ve işsiz kalma, hanehalkında çalışan toplam kişi sayısı ve günlük çalışma saati bağımsız değişkenleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu modeldeki istihdam değişkeni anketin yapıldığı anda istihdamda olup olmama ile ilgilidir.

$$\text{İstihdam edilebilirlik}_{(S_{uan})} = \beta_0 + \beta_1 ALMP + \beta_2 Yaş + \beta_3 Cinsiyet + \beta_4 MD + \beta_5 Eğitim + \beta_6 Deneyim + \beta_7 Hane + \beta_8 ücret1 + \beta_9 ücret2 + \beta_{10} İş.sig + \beta_{11} TIS + \beta_{12} TC + \beta_{13} HHTC + \beta_{14} GCS + u_i$$

Analiz sonuçları Tablo 3.15’de sunulmuştur. Logit model, olabilirlik istatistiğine göre %1 düzeyinde istatistiksel olarak önemlidir. Modelin açıklama gücü 0,3536’dır. Analiz sonucuna göre Kurs almış olup olmamak % 10 düzeyinde, yaş % 1 düzeyinde, cinsiyet % 5 düzeyinde, medeni durum % 5 düzeyinde ve toplam çalışma süreleri % 1 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Katılımcıların kursa katılmış olması anketin yapıldığı dönemde istihdamda olmalarını % 69 olasılık oranında ve % 10 anlamlılık düzeyinde pozitif etkilemektedir. Bu sonucun anlamı, uzun dönemde meslek kurslarının istihdam edilebilirliğe etkisi olumludur. Katılımcıların yaşlarındaki bir birimlik artışa karşılık anketin yapıldığı dönemde istihdamda olmaların oranı 0,0803 kat azaltmıştır. Erkeklerin anketin yapıldığı dönemde istihdam edilme olasılığı kadınlara göre % 105 oranındadır. Medeni durumları açısından bekâr olmak, anketin yapıldığı dönemde istihdamda olma olasılığını % 150 oranında azaltmaktadır. Toplam çalışma değişkenine bakıldığında katılımcıların toplam çalışmalarında ay bazında bir birimlik bir artış, anketin yapıldığı dönemde istihdam olma olasılıkları 0,1537 kat arttırmaktadır.

Katılımcıların ilköğretim ya da ortaöğretim seviyesinde eğitim almış olmaları istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların 2009 öncesinde çalışmış olmaları anketin yapıldığı dönemde istihdamda olmaları açısından istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer şekilde hanehalkında çalışan toplam kişi sayısı, günlük çalışma saatleri, 2009 sonrasında toplam işsiz kalma süresi (ay bazında) ve işsizlik sigortası almış olmak istatistiksel olarak anlamlı bulunmamışlardır.

Tablo 3.15 İstihdam Edilebilirlik İçin Logit Model Analiz Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	Z	P değeri
Bağ. Değişken: Şu an				
Sabit	-1.1453	1.7342	-0.66	0.509
ALMP	0.6910*	0.3702	1.87	0.062
Yaş	-0.0803***	0.0265	-3.03	0.002
Cinsiyet	1.0515**	0.4415	2.38	0.017
Medeni Durum 1	-1.5078**	0.6945	-2.17	0.030
Medeni Durum 2	-0.3638	0.5926	-0.61	0.539
Eğitim 1	0.2031	0.6545	0.31	0.756
Eğitim 2	0.2712	0.6923	0.39	0.695
2009 öncesi	0.5441	0.5883	0.92	0.355
Hane halkı	-0.1370	0.1066	-1.29	0.199
Ücret 1	0.0007	0.0004	1.51	0.130
Ücret 2	0.0003	0.0007	0.53	0.593
İşsizlik sigortası	0.5837	0.5265	1.11	0.268
Toplam işsizlik	0.0342	0.0240	1.42	0.155
Toplam çalışma	0.1537***	0.0290	5.3	0.000
Hh toplam çalışan	0.0652	0.2453	0.27	0.790
Günlük çalışma saati	-0.0267	0.0564	-0.47	0.636
Gözlem	315			
LR chi2(16)	135,79			
P > chi2	0,000			
Pseudo R ²	0,3536			

* 0,10 düzeyinde önemli, ** 0,05 düzeyinde önemli, *** 0,01 düzeyinde önemli

Modelden, bir öncekinde önem düzeylerine göre anlamsız bulunan hanehalkı sayısı değişkeni ile birlikte beklenen ücret değişkeni analiz dışına çıkartılarak yeni bir model kurulmuştur. Bu model şu şekildedir:

$$\text{İstihdam edilebilirlik}_{(Şu an)} = \beta_0 + \beta_1 ALMP + \beta_2 Yaş + \beta_3 Cinsiyet + \beta_4 MD + \beta_5 Eğitim + \beta_6 Deneyi + \beta_8 ücret2 + \beta_9 İş.sig + \beta_{10} TIS + \beta_{11} TC + \beta_{12} HHTC + \beta_{13} GCS + u_i$$

Tablo 3.16.'da oluşturulan yeni modele ilişkin sonuçlar gösterilmiştir. Bu yeni modelde, 2009 sonrası ücretler %10 düzeyinde anlamlı olmaktadır. Ancak kontrol ve araştırma grupları açısından bakıldığında, kursa katılmış olmanın anketin yapıldığı dönemde istihdamda olma olasılığı % 53,75 pozitif etki etmektedir ancak istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 3.16 İstihdam Edilebilirlik İçin Logit Model Analiz Sonuçları (2)

Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	Z	P değeri
Bağ. Değişken: Şu an				
Sabit	-0.8576	1.7026	-0.5	0.614
ALMP	0.5375	0.3567	1.51	0.132
Yaş	-0.0713***	0.0259	-2.75	0.006
Cinsiyet	1.0279***	0.4185	2.46	0.014
Medeni Durum 1	-1.6047**	0.6973	-2.3	0.021
Medeni Durum 2	-0.5142	0.5908	-0.87	0.384
Eğitim 1	0.1256	0.6518	0.19	0.847
Eğitim 2	0.2397	0.6901	0.35	0.728
2009 öncesi	0.6543	0.5826	1.12	0.261
Ücret 2	0.0010*	0.0005	1.82	0.069
İşsizlik sigortası	0.4792	0.5077	0.94	0.345
Toplam işsizlik	0.0277	0.0243	1.14	0.254
Toplam çalışma	0.1442***	0.0283	5.09	0.000
Hh toplam çalışan	-0.0809	0.2150	-0.38	0.707
Günlük çalışma saati	-0.0455	0.0552	-0.82	0.410
Gözlem	315			
LR chi2(14)	131,84			
P > chi2	0,000			
Pseudo R ²	0,3433			

Modelde bağımlı değişken olan, anket katılımcıların şu anda istihdamda olmaları (yani anketin yapıldığı dönemde) ile 2009'da kurs bitiminden ya da İŞKUR başvurusundan hemen sonra istihdam edilmiş olma bağımlı değişkeni durumunda karşılaştırma yapmak amacıyla yeni bir model kurulmuştur. Bu model şu şekildedir:

$$\text{İstihdam edilebilirlik} = \beta_0 + \beta_1 \text{ALMP} + \beta_2 \text{Yaş} + \beta_3 \text{Cinsiyet} + \beta_4 \text{MD} + \beta_5 \text{Eğitim} + \beta_6 \text{Deneyim} + \beta_7 \text{ücret2} + \beta_8 \text{İs.sig} + \beta_9 \text{TIS} + u_i$$

Bu modelin analiz sonuçları Tablo 3.17'de gösterilmektedir. Tablonun ikinci sütunundaki bağımlı değişken, anketin yapıldığı dönemde istihdamda olup olmamayı, tablonun üçüncü sütunundaki bağımlı değişken ise kurs bitimi ve kurum başvurusundan hemen sonra istihdam edilip edilmemeyi ifade etmektedir. Bağımsız değişkenler, her iki model için de aynıdır. Her iki modelde logit model olabilirlik istatistiğine göre %1 düzeyinde istatistiksel olarak önemlidir. Modelin bağımsız değişkenleri, kurs almış olmak (ALMP), yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, 2009 öncesi çalışma durumu (deneyim), 2009 sonrası ücretler, işsizlik sigortası alma ve 2009 sonrası toplam işsiz kalma süresidir.

Bu değişkenlerin olduğu modelde bağımlı değişken, anketin yapıldığı dönemde istihdamda olmak iken, yaş değişkeni % 10 düzeyinde, cinsiyet % 1 düzeyinde, bekâr olmak % 5 düzeyinde, 2009 sonrası ücretler % 1 düzeyinde ve 2009 sonrası toplam işsizlik süresi % 1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. 2009 sonrasında toplam işsizlik süresindeki bir birimlik artış, anketin yapıldığı dönemde katılımcıların istihdam edilebilirlik olasılığını 0,6725 kat arttırmaktadır.

Tablo 3.17 Bağımlı Değişkenin Şu Andaki İstihdam ve 2009 Sonrası Olması Durumunda Logit Model Analiz Sonuçları

Bağ. Değişken	Şu an istihdam		2009 Sonrası istihdam	
	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri
Değişkenler				
Sabit	1.1557	0.408	36.0717	0.996
ALMP	0.0345	0.913	-2.7030*	0.096
Yaş	-0.0401*	0.073	-0.1418	0.122
Cinsiyet	1.0845***	0.004	5.3722**	0.014
Medeni Durum 1	-1.4496**	0.024	-21.9205	0.996
Medeni Durum 2	-0.5908	0.296	-14.1258	0.997
Eğitim 1	0.0512	0.936	-18.1509	0.998
Eğitim 2	0.3393	0.611	-17.3458	0.998
2009 öncesi	0.4604	0.390	-4.7805	0.159
Ücret 2	0.0020***	0.000	0.0178***	0.001
İşsizlik sigortası	0.4792	0.146	4.7968**	0.028
Toplam işsizlik	0.6725***	0.000	0.1997**	0.032
	Gözlem	315	Gözlem	315
	LR		LR	
	chi2(11)	96,59	LR chi2(11)	149,79
	P > chi2	0,000	P > chi2	0,000
	Pseudo R ²	0,2515	Pseudo R ²	0,8577

* 0,10 düzeyinde önemli, ** 0,05 düzeyinde önemli, *** 0,01 düzeyinde önemli

Modeldeki bağımlı değişken 2009'da kurs bitiminden ya da İŞKUR başvurusundan hemen sonra istihdam edilmiş olma değişkeni olduğunda, karşılaştırılan diğer modelin aksine kurs almış olmak % 10 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. İstatistiksel olarak yaş anlamlı bir değişken değilken cinsiyet % 5 düzeyinde anlamlıdır. Diğer modele göre medeni durum anlamlı değilken, işsizlik sigortası % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Katılımcıların işsizlik sigortası almış olmaları, 2009'da kurs bitiminden ya da İŞKUR başvurusundan hemen sonra istihdam edilmiş olma olasılıklarını % 479 oranında arttırmıştır. İkinci modelde, yani bağımlı değişkenin kurs bitimi ve kurum başvurusundan hemen sonra istihdam olma durumu olması halinde 2009 sonrasında toplam işsizlikte meydana gelen bir birimlik artış, istihdam edilme olasılığını 0,1997 kat arttırmaktadır.

Bağımlı değişkenlerden ilki olan, anketin yapıldığı dönemde istihdamda olmayı uzun dönem istihdam ve ikincisi kurs bitimi ve kuruma işsizlik başvurusundan hemen sonra istihdamda olup olmama kısa dönem istihdam olarak düşünülebilir. Bu bağlamda kursa katılmış olmak kısa dönemde istihdam edilebilirliği % 10 anlamlılık düzeyinde olumsuz etkilemektedir. Kısa dönemde erkeklerin istihdam edilme olasılığı kadınlara oranla daha fazladır. Uzun dönemde etkisi pozitif olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı değildir. İşsizlik sigortası almanın kısa dönemde anlamlı pozitif bir etkisi varken, uzun dönemde pozitif ancak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Model 2009 sonrası ücretlerin bağımlı değişken olduğu durum için de kurulmuştur. İstihdam ile ilgili logit modelden farklı olarak bu modelde 2009 öncesi ücretlere de yer verilmiştir. Şu şekilde ifade edilmektedir:

$$\text{Ücretler} = \beta_0 + \beta_1 ALMP + \beta_2 Yaş + \beta_3 Cinsiyet + \beta_4 MD + \beta_5 Eğitim + \beta_6 Deneyim + \beta_7 Hane + \beta_8 ücret1 + \beta_9 ücret3 + \beta_{10} İş.sig + \beta_{11} TIS + \beta_{12} TC + \beta_{13} HHTC + \beta_{14} GCS + u_i$$

Modelde değişen varyanslılık problemi olup olmadığı Breusch-Pagan / Cook-Weisberg testi ile sınanmıştır. Test sonuçları Tablo 3.18’de gösterilmiştir.

Tablo 3.18 Model İçin Değişen Varyans Testi Sonuçları

	Model
chi2(1)	131.26
Prob > chi2	0.0000

Modelde değişen varyans sorunu tespit edilmiştir ve robust (dayanıklı) regresyon ile sorun çözüldükten sonraki regresyon analizi sonuçları Tablo 3.19’da gösterilmiştir. Modelin kendisi %1 düzeyinde istatistiksel olarak önemlidir. R² değeri bağımlı değişkendeki değişimin %73,8’inin, modele dâhil edilen bağımsız değişkenlerdeki değişmeden kaynaklandığını göstermektedir. Uygulama sonucu, 2009 öncesi çalışma, beklenen ücretler ve 2009 öncesi ücretler ile 2009 sonrası toplam çalışma süresi % 1 önemlilik düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İşsizlik sigortası alma ve 2009 sonrası toplam işsizlik süresi % 5 önemlilik düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Meslek kurslarına katılmış olmanın ücretlere olan etkisi pozitifdir ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Cinsiyetin erkek olması, kurs bitiminden ya da kuruma işsizlik başvurusu yaptıktan sonraki ücretleri negatif yönde etkilemektedir.

Tablo 3.19 Ücretlere İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Robust Std. Hata	z	P değeri
Bağ. Değişken: 2009 sonrası ücret				
Sabit	-367.5409	194.0998	-1.89	0.059
ALMP	68.6376	42.2723	1.62	0.105
Yaş	-3.2346	3.1471	-1.03	0.305
Cinsiyet	-68.4083	49.2004	-1.39	0.165
Medeni Durum 1	107.7331	82.6256	1.30	0.193
Medeni Durum 2	6.5890	68.0216	0.10	0.923
Eğitim 1	39.1314	69.7948	0.56	0.575
Eğitim 2	-10.5689	70.4137	-0.15	0.881
2009 öncesi	-264.2997***	83.6108	-3.16	0.002
Hanehalkı	-6.6355	13.4653	-0.49	0.623
Ücret 1	0.3742***	0.0665	5.63	0.000
Ücret 3	0.4656***	0.1241	3.75	0.000
İşsizlik sigortası	107.5519**	45.1883	2.38	0.018
Toplam işsizlik	6.8746**	2.8665	2.40	0.017
Toplam çalışma	13.7788***	3.0154	4.57	0.000
Hh toplam çalışan	-5.9227	25.4755	-0.23	0.816
Günlük çalışma saati	32.7198***	7.4155	4.41	0.000
Gözlem	315			
F(16, 298)	18.48			
P > F	0,000			
R ²	0.7381			
Root MSE	299.15			

* 0,10 düzeyinde önemli, ** 0,05 düzeyinde önemli, *** 0,01 düzeyinde önemli

Bu sonuçlara göre, 2009 öncesinde çalışma 2009 sonrası ücretleri negatif yönde etkilemektedir. Günlük çalışma saatinde bir birimlik artış, 2009 sonrası ücretleri 32,71 birim arttırmaktadır. Toplam çalışmada (2009 sonrası) bir birimlik artış 2009 sonrası ücretleri 13,77 birim arttırmaktadır, aynı şekilde 2009 sonrası toplam işsiz kalma süresinde bir birimlik artış bağımlı değişkeni 6.87 birim arttırmaktadır. Ayrıca 2009 öncesi ücretlerde ve beklenen ücretlerde bir birimlik artış 2009 sonrası ücretleri 0,37 ve 0,46 birim arttırmaktadır. Modelden beklenen ücretlerle ilgili değişken çıkartıldığında (ücret 1), 2009 sonrası toplam işsizlik süresi istatistiksel olarak anlamlı olmamaktadır.

İstihdama ve ücretlere ilişkin model hem araştırma hem kontrol grubuna ayrı ayrı uygulanmıştır. Uygulama sonuçları Tablo 3.20'nin ikinci sütununda araştırma grubu ve

üçüncü sütununda kontrol grubu için gösterilmektedir. Yaş değişkeni hem araştırma hem kontrol grubu için % 5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaşta bir birimlik artış anketin yapıldığı dönemde istidam edilme olasılığını araştırma grubunda 0,0894 kat, kontrol grubunda 0,0897 kat azaltmaktadır.

Cinsiyet değişkeni sadece araştırma grubunda % 5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ve anketin yapıldığı dönemde istihdam edilme olasılığını % 119 arttırmıştır. Bekâr olmak ise % 5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır ve % 222 oranda istihdam edilme olasılığını negatif etkilemektedir.

Tablo 3.20 Araştırma ve Kontrol Grubu Logit Regresyon Analizi

Bağımlı değişken: İstihdam	Araştırma		Kontrol	
	Katsayı	P	Katsayı	p
Sabit	0,0730	0,974	-3,2109	0,326
Yaş	-0,0894**	0,020	-0,0897**	0,033
Cinsiyet	1,1937**	0,041	0,6500	0,378
Medeni Durum 1	-2,2284**	0,027	-0,3327	0,761
Medeni Durum 2	-0,7598	0,392	0,3008	0,736
Eğitim 1	0,1166	0,886	0,5844	0,665
Eğitim 2	0,0336	0,968	0,8670	0,570
2009 öncesi	0,7571	0,305	0,4361	0,720
Hanehalkı	-0,0430	0,786	-0,2294	0,155
Ücret 1	0,0003	0,609	0,0015**	0,044
Ücret 2	0,0017*	0,078	-0,0011	0,211
İşsizlik sigortası	0,0596	0,940	1,3565*	0,084
Toplam işsizlik	0,0175	0,565	0,0721	0,123
Toplam çalışma	0,1359***	0,000	0,1974***	0,000
Hh toplam çalışan	0,0238	0,941	0,1530	0,731
Günlük çalışma saati	-0,0478	0,543	-0,0065	0,946
	Gözlem	175	Gözlem	140
	LR chi2(15)	81,35	LR chi2(15)	60,42
	P > chi2	0	P > chi2	0,000
	Pseudo R ²	0,3615	Pseudo R ²	0,3893

Araştırma grubunda 2009 sonrası ücretler % 10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır ve bir birimlik artış anketin yapıldığı dönemdeki istihdam olasılığını 0,0017 kat arttırmıştır. Buna karşın kontrol grubunda ise beklenen ücretler % 5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ve bir birim artışı karşılığında istihdamı 0,0015 kat arttırmıştır. Toplam çalışma ise hem araştırma hem kontrol grubunda % 1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Araştırma grubunda toplam çalışmada bir birimlik artış karşısında istihdam edilme olasılığı 0,1359 kat, kontrol grubunda ise 0,1974 kat artmıştır. İşsizlik sigortası almış

olmak sadece kontrol grubunda % 10 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. İşsizlik sigortası almış olmak, anketin yapıldığı dönemde istihdam edilmiş olma olasılığını % 135 arttırmaktadır.

İstihdama ilişkin araştırma ve kontrol grubuna ayrı ayrı yapılan uygulamada kullanılan bağımsız değişkenlerden, hanehalkındaki kişi sayısı, hanehalkında çalışan kişi sayısı, toplam çalışma süresi, beklenen ücret ve günlük çalışma saati çıkartılarak bir analiz daha yapılmıştır. Bu uygulama sonucunda araştırma grubunda cinsiyet ve medeni durum (bekâr) % 5 düzeyinde, 2009 sonrası ücret ve 2009 sonrası toplam işsiz kalma süresi % 1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kontrol grubunda ise cinsiyet ve işsizlik sigortası almış olmak % 10 düzeyinde ve 2009 sonrası toplam işsiz kalma süresi % 5 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırma ve Kontrol grubunu kendi içlerinde değerlendirmek için 2009 sonrası ücret ile ilgili bir model kurulmuştur. Modelde değişen varyanslılık problemi olup olmadığı Breusch-Pagan / Cook-Weisberg testi ile sınanmıştır. Tablo.3.20’de sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 3.21 Araştırma ve Kontrol Grubu için Değişen Varyans Testi

	Araştırma	Kontrol
chi2(1)	75.43	23.3
Prob > chi2	0,000	0,000

Hem araştırma hem kontrol grubu modelinde değişen varyanslılık sorununa rastlanmıştır. Sorun robust (dayanıklı) regresyon yöntemiyle düzeltilmiştir. Düzeltilen sonuçlar Tablo 3.21’de verilmiştir.

Her iki model de %1 düzeyinde istatistiksel olarak önemlidir. R^2 değeri bağımlı değişkendeki değişimin araştırma grubunda %63,52’sinin, kontrol grubunda ise % 82,94’ünün modele dâhil edilen bağımsız değişkenlerdeki değişmeden kaynaklandığını göstermektedir.

Araştırma grubuna ait modelde beklenen ücretler ve hanehalkı % 10 önem düzeyinde, 2009 sonrası toplam çalışma süresi % 1 düzeyinde ve 2009 sonrası günlük çalışma saatleri de % 1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Hanehalkında bir birimlik artış 2009 sonrası ücretlerde 35,164 birimlik bir azalışa neden olmaktadır. Beklenen ücretlerdeki bir birimlik artış 0,3833 birim, 2009 sonrasındaki toplam çalışmada bir birimlik artış 14,827 birim, günlük çalışma saatindeki bir birimlik artış 29,577 birim artışa neden olmaktadır.

Tablo 3.22 Araştırma ve Kontrol Grubu Regresyon Analizi

Bağımlı değişken: 2009 sonrası ücretler	Araştırma		Kontrol	
	Katsayı	P	Katsayı	p
Sabit	51,9707	0,827	-503,8494	0,098
Yaş	-5,1528	0,283	-4,6250	0,193
Cinsiyet	-53,0770	0,385	-63,2277	0,417
Medeni Durum 1	29,7964	0,794	89,4294	0,447
Medeni Durum 2	-114,4702	0,217	68,5811	0,492
Eğitim 1	49,9324	0,582	32,1894	0,746
Eğitim 2	-47,7953	0,607	45,9877	0,723
2009 öncesi	-99,8875	0,303	-262,9411**	0,019
Hanehalkı	-35,1646*	0,072	16,3152	0,424
Ücret 1	0,3833*	0,000	0,3225***	0,000
Ücret 3	0,1720	0,191	0,5941***	0,000
İşsizlik sigortası	-84,2564	0,139	118,2469	0,120
Toplam işsizlik	3,7421	0,297	10,4459**	0,016
Toplam çalışma	14,8276***	0,000	13,9303***	0,001
Hh toplam çalışan	0,2138	0,995	9,4728	0,802
Günlük çalışma saati	29,5773***	0,001	31,1855**	0,015
	Gözlem	175		140
	F(15, 159)	9,05	F(15, 124)	23,67
	Prob > F	0,000	Prob > F	0,000
	R-squared	0,6352	R-squared	0,8294
	Root MSE	286,53	Root MSE	292,71

Kontrol grubunda ise, sonuçlara göre 2009 öncesinde çalışma durumu, 2009 sonrası ücretleri % 5 önem düzeyinde 262,94 birim azaltmaktadır. Beklenen ücretler bir birimlik artış % 1 önem düzeyinde 2009 sonrası ücretleri 0,322 birim arttırmaktadır. Ücretler bakımından 2009 öncesi ücretlerse aynı önem düzeyinde 0,594 birim azaltmaktadır. Günlük çalışma saatindeki bir birimlik artış ise % 5 önem düzeyinde 2009 sonrası ücretleri 31,185 birim arttırmaktadır.

SONUÇ

Aktif istihdam politikaları işsizlikle mücadele eden, istihdam yaratma yoluyla istihdam edilebilirliği arttıran ve emek piyasasına katılımı destekleyen programlar bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle aktif istihdam politikaları, uzun süredir gelişmiş ülkelerin gündeminde bulunan güncel bir konudur. Bazı görüşler aktif istihdam politikalarının istihdamın artırılmasında önemli bir rolü olduğunu, bazı görüşlerse bu politikaların mevcut istihdam ve işsizlik sorununa olumlu bir katkısı olmadığını belirtmektedirler.

AİP'nin, istihdamın istenilen seviyede olmasını ölçen tek bir yaklaşımı bulunmamaktadır. Literatürde en çok kullanılan teknik etki analizidir. Bu etki analizlerinin sonuçları, ülkelerin uygulamakta olduğu AİPP'lerin çok farklı türde ve şekilde olmasıyla birbirinden oldukça farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada Türkiye'de uygulanmakta olan aktif istihdam politikası programlarından, Antalya İŞKUR tarafından yürütülen turizme yönelik meslek eğitim kurslarının istihdam üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma ve Kontrol grubu olarak belirlenen turizme yönelik mesleklerde faaliyet gösteren işçilerle yapılan anket çalışması sonucunda ulaşılan en önemli sonuçlardan biri, kurslara katılan araştırma grubunun, İŞKUR'a işsizlik için başvuru yapan kontrol grubuna göre, kuruma başvuru yapmadan önce işsiz kalma süresi daha fazladır. Bu sonuç bizi işsiz kalma süresindeki artışın, meslek eğitim kursuna katılımın artmasına neden olduğu sonucuna ulaştırmaktadır.

Aktif istihdam politikası programına, yani meslek eğitim kursuna katılmış olmak, bireylerin istihdam edilebilirliğine kısa dönemde (2009 kurslarından hemen sonra istihdam edilebilirlik) negatif ancak % 10 düzeyinde anlamlı bir etki yaparken, uzun dönemde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı bir etki yapmamaktadır. Kısa dönemde araştırma grubunun meslek kurslarına devam etmesi nedeniyle kaçırılan fırsatlar ve bu nedenle dezavantajlı konumda olmak, bu duruma neden olmuş olabilir. Özellikle 2008 krizinin etkilerinin devam etmesi, istihdam olanaklarının kısa dönemde kısıtlı olmasına araştırma grubunun iş bulmasını olumsuz etkilemiş olabilir. Diğer yandan, dönem uzadıkça (uzun dönemde; anketin yapıldığı anda istihdamda olmak) istihdam edilebilirlik modelimiz meslek kurslarının etkisinin pozitif olduğunu göstermektedir. Sonuçta kursların kısa dönemde beklendiği gibi etkisi olmasa da uzun dönemde etkili olabileceği görülmektedir. Kısa dönemle ilgili bu bulgu çalışmada yer verilen bazı ampirik çalışmalara paralellik arz etmektedir. Araştırma grubunda 2009 yılından günümüze kadar toplam işsiz kalma süresi ortalama 14,69, kontrol grubunda ise ortalama 12,51 ay bulunmuştur. Toplam iş arama sürelerinin hemen hemen aynı oranda olmasına

rağmen araştırma grubunun işsiz kalma süresinin kontrol grubuna göre nisbi olarak fazla olması dikkat çekicidir. Anketin yapıldığı tarih itibariyle araştırma grubunun en son işinde ortalama toplam çalışma süresi 8,64 ay olarak, kontrol grubundan daha azdır. Mesleki eğitim yoluyla beceri kazandırılmış ve uygulama yoluyla tecrübe edindirilmiş araştırma grubunda, istihdamda süreklilik beklentisi karşılanmamıştır. Bu noktada çalışmada meslek kurslarının uzun dönemde beklenen etkisinin kısmen de olsa ortaya çıkmasına karşın, bu kurslardan beklenen yararların tam olarak ortaya çıkmaması araştırılması ve incelenmesi gereken hususlardır.

Mesleki eğitim yoluyla beşeri sermayeye yapılan katkının bir sonucu olan bireylerin daha rekabetçi olmaları umulmaktadır. Ücretler konusunda yapılan amprik analiz sonucunda, meslek eğitim kurslarına katılmış olmanın kurs sonrası ya da kuruma işsizlik başvurusu sonrası ücretlere olumlu bir etkisinin olmasının yanı sıra bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Betimleyici istatistiklerde de bu sonucu destekler niteliktedir. Araştırma grubu 2009 öncesi ücretleri ortalama 632 lira iken kontrol grubunda bu oran ortalama 792 liradır. Hem kontrol grubunun işsizlik başvurusu hem araştırma grubunun kurs bitiminden sonra, araştırma grubu kontrol grubunun 2009 öncesi ücretlerine ulaşırken kontrol grubu ortalama 1013 lira ücret elde etmektedir.

Bu çalışmada kursa katılan araştırma grubuna, kurs aldıkları yer tarafından işe alınıp alınmadıkları yani istihdam garantisi taahhüdünün yerine getirilip getirilmediği sorulmuştur. Araştırma grubu katılımcılarının % 65,5'i kurs aldıkları yer tarafından bir işe yerleşmediğini belirtmiştir. Bu istihdam garantisinin sağlanamama nedeni, katılımcıların 2009 yılında kurs almış olmalarıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. İstihdam garantisinin 2009 yılında pratik olarak, yasal prosedürler nedeniyle uygulanmamış olması böylesi bir sonuç yaratmış olabilir. Bu nedenle, bu yıldan sonraki istihdam garantisi taahhüdü için inceleme yapılarak, garanti gelişimi irdelenebilir. Buna ek olarak, kontrol grubunda kadınlara ilişkin verilerin eksikliği, araştırma grubuna göre daha az olması, kadın istihdamı için daha net bir çıkarım yapılmasına olanak sağlamayabilir. Ancak yine de araştırma grubu kadın katılımcıları sadece kendi grubu içerisinde erkeklere oranla kıyaslandığında istihdamda istenilen konumda değildirler.

Anket katılımcılarına, yoksul kalma ya da hissetme nedenleri sorulduğunda verilen cevapların dağılımında en çarpıcı sonuç % 58 oranıyla “iş olanaklarının kısıtlı olması” olmuştur. Üstelik hem araştırma (% 59), hem kontrol grubunda (% 58) oranlar aynıdır. AİPP'nin doğru eşleşme ile iş gücü verimliliğine olan katkısına yaptığı vurgulama düşünülürse, turizm sektörünün bu konuda en büyük handikapı mevsimlik bir sektör

olmasıdır. Bu bağlamda, sektör paydaşları tarafından, MEK katılımcılarının ucuz iş gücü olarak görülmemesi gerekmektedir. Benzer şekilde MEK katılımcılarının da, aldıkları mesleki eğitim doğrultusunda istihdama katılma potansiyelleri üzerine hareket etmeleri dolayısı ile kursları geçici gelir noktası olarak görmemeleri gerekmektedir. Bu noktada, iki taraf arasında aracı olan İŞKUR'un yetki ve sorumlulukları artırılmalıdır. Ayrıyeten istihdam garantisi ile ilgili yasal prosedürler tam anlamıyla uygulanmalı ve farklılık yaratacak şekilde güncellenmeli, mevsimsellik gibi ihtiyaç bazlı tedbirler ortaya konulmalıdır. Bu sayede, eşleşme sorununa katkı sağlanabileceği gibi, doğru eşleşme ile işverenler bakımından işgücünün verimliliğinin ve iş görenler tarafından iş tatmininin artacağı düşünülmektedir.

Aktif istihdam programlarının etkilerini ölçerken, özellikle uygulanmakta olan meslek eğitim kurslarından sektörlerle göre ayrıştırılması gerekmektedir. Bu gereklilik, her sektörün kanunlarla çizilmiş kuralları olduğu kadar pratikte uygulanan kurallarının olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu duruma bağlı olarak bireylerin istihdam edilmesi, istihdam edilme süreleri, ücretleri hem sektörün kendi içerisinde hem de sektörler arasında farklılık göstermektedir. Turizm gibi mevsimsel çalışmanın yoğun olduğu sektörlerde, meslek eğitimine katılan bireyler, mevsimsellik nedeniyle işsiz kaldıkları dönemlerde, başka işlere yönelmekte bu durum dolayısıyla meslek eğitiminin kazandırdığı beceri ve bilgiyi atıl hale getirmektedir. Buna ek olarak, meslek eğitim kurslarının iller bazında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik her ilin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla istihdamda aracı kurum İŞKUR'un her ildeki gelişmişliği de birbirinden farklılık göstermektedir.

Bu çalışmada, aktif istihdam politikası programlarından sadece meslek eğitim kursları dikkate alınmıştır. AİPP'nin etkisinin bir bütün halinde ölçülebilmesi için meslek eğitim kursu dışında kalan programların da etki analizinin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu şekilde hangi programların kısa ve uzun vadede daha etkili olabileceğinin tespiti, hem program katılımcılarının istihdam edilebilirliği ve istihdam olanakları açısından hem de programların kaynak yönetiminde önemli olabilir.

Bu noktada, kursiyer seçimi aşamasında İŞKUR'un etkili olması, meslek eğitimin kalitesi, meslek eğitim süresinde denetimin etkin olması, kursiyerlerin istihdamı bağlamında (sözleşme koşulları gibi) meslek eğitimi veren firmalar ile İŞKUR arasındaki kurumsal ilişkinin güçlü olması, kursların bitimini izleyen süreçte kursiyerlerin izlenebilirliğini arttıracak şekilde İŞKUR'un kurumsal altyapısının geliştirilmesi gibi hususlar yeni çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Aktif istihdam politikalarının etkilerinin tam olarak değerlendirilmesi, büyük oranda emek ve finansman ihtiyacına neden olmaktadır. Bu çalışmanın sınırlı bir örnekleme sahip olması, ayrıca verilerin güncel olmaması sebebiyle, daha net sonuçlara ulaşmak için bu faktörlerin geliştirilmesi gereklidir. Bu gelişim için öncelikle kurumların güncel verilere eş zamanlı ulaşabilecekleri bir alt yapıya ihtiyaçları bulunmaktadır.

Bu kapsamda, bu programlara yapılan ve yapılacak harcamaların, geri dönüşümü büyük titizlikle hesaplanmalıdır. Bu amaçla kurumlar, politikanın tanımına uygun bir biçimde istihdamı arttırma yolunda hedefler belirlemeli ve politika kapsamında olan gençlerin ve kadınların işsizlik sorununa etkin çözümler aramalıdır.

KAYNAKÇA

Alper, Y. , (2003), *İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan Türkiye İş Kurumu'na*. Mayıs 20, 2012 tarihinde <http://www.isguc.org/?p=makale&id=165&cilt=5&sayi=2&yil=2003> adresinden alındı

Biçerli, K. , (2004), *İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1563.

Bonoli, G. , (2010), The political economy of active labour market policy. *Working Papers on the Reconciliation of Work and Welfare in Europe RECOWE Publication, Dissemination and Dialogue Centre (REC-WP 01/2010)* , 1-28. Edinburgh.

Card, D., Ibararan, P., Regalia, F., Rosas-Shady, D., & Soares, Y. , (2011), The Labor Market Impacts of Youth Training in the Dominican Republic. *Journal of Labor Economics* , 29 (2), 268-300.

Citil, N., (2004, Temmuz 1), Nisan 10, 2012 tarihinde http://www.turkhukuksitesi.com/makale_137.htm adresinden alındı

Dertli, N. , (2007), *Aktif İstihdam Politikaları Eleştirel Bir Yaklaşım*. 121. Ankara.

Diriöz Çapar, S. , (2012), *İstihdamın Artırılmasında Aktif İşgücü Politikalarının Rolü*. Ankara: T.C.Kalkınma Bakanlığı Yayın no:2835.

DPT. , (1999), *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı* . Mayıs 11, 2015 tarihinde <http://plan8.dpt.gov.tr/> adresinden alındı

DPT. , (2004, Nisan), *(Devlet Planlama Teşkilatı)*, Mayıs 15, 2021 tarihinde www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/8142/ilce.pdf adresinden alındı

DPT. , (1989), *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 - 1994)*, Mayıs 10, 2012 tarihinde E.kutup.gov.tr: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> adresinden alındı

DPT. , (2006), *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 - 2013)*, Mayıs 11, 2012 tarihinde <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> adresinden alındı

DPT. , (2008), *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Rekabet Hukuku ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Mayıs 11, 2012 tarihinde www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3088/oik676.pdf adresinden alındı

DPT. , (2010), *DPT 2011 Yılı Programı*. Mart 2012, 10 tarihinde <http://mevzuat.dpt.gov.tr/bkk/20101028-M1-1.pdf> adresinden alındı

DPT. , (1962), *I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*, Mayıs 10, 2012 tarihinde <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf> adresinden alındı

DPT. , (1972), *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*. Haziran 2012, 15 tarihinde <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan3.pdf> adresinden alındı

Estevão, M. , (2003, Aralık), *Do Active Labor Market Policies Increase Employment? IMF Working Paper* .

Eurostat. , (2012a, Haziran 15), 2012 tarihinde Labour market (including Labour Force Survey): http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_market_policy/ adresinden alındı

Eurostat . , (2012b), Haziran 15, 2012 tarihinde Labour market policy expenditure: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Labour_market_policy_expenditure adresinden alındı

Güray, M. , (2012), A Case Study for “Evaluation of Trainings under Active Labour Market Policies in Turkey for Women Empowerment”. *Çalışma İlişkileri Dergisi* , 3 (2), 90-108.

Hidea, T. , (2011), *The Politics of Active Labor Market Policy in Post-Industrial Democracies: Divergent Policy Responses to New Social Risks among Pro-Welfare Parties*. 003 . Tokyo, Japonya: Waseda Üniversitesi.

ILO. , (2009), *İşsizlik Hakkında 2 Numaralı Sözleşme*. Mayıs 10, 2012 tarihinde <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/soz002.htm> adresinden alındı

ILO, (2010), *Kriz ve Türkiye: Kriz Tedbirlerinin Etki Değerlendirmesi*. ILO. Ankara: ILO.

İŞKUR, (2012a), Aralık 10, 2011 tarihinde İstatistik: <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx#dltop> adresinden alındı

İŞKUR . , (2012b), Mart 10, 2012 tarihinde Meslekleri Tanıyalım: <http://e-ogrenme.iskur.gov.tr/oyscontent/Courses/Course162/pdf/a/34.pdf> adresinden alındı

İŞKUR. , (2011a), *Dünden Bugüne İŞKUR 1946 2011.* , (N. Eker, Dü.) Ankara: İŞKUR.

İŞKUR. , (2011b), *İşgücü Piyasası Araştırması Antalya İli Sonuç Raporu.* Mart 5, 2012 tarihinde <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx#dltop> adresinden alındı

İŞKUR. , (2011c), *İş ve Meslek Danışmanlığı.* Ankara: İŞKUR.

Kapar, R. , (2006), Aktif İşgücü Piyasası Politikaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* , 55 (1), 341-371.

Kazgan, G. , (17- 18 Mayıs 2002), *1990 sonrası yıllarda Türkiye 'de Krizler ve İşsizlik; Çalışanlar ve Sosyal Güvenlikleri için Çözümler Açısından bir İrdeleme.* Mayıs 10, 2012 tarihinde http://kazgan.bilgi.edu.tr/docs/1990_sonrasi_yillarda_Turkiye.doc adresinden alındı

Kluve, J. , (2010), The effectiveness of European active labor market programs. *Labour Economics* , 17, 904-918.

Leetmaa, R., & Võrk, A. , (2004), Evaluation of Active Labour Market Programmes in Estonia. Tallin: Working Papers of Eesti Pank.

Meager, N. , (2009), The role of training and skills development in active labour market policies. *International Journal of Training and Development* , 1 (13), 1-18.

Mütevellioğlu, N. , (2011), *Antalya'da İstihdam ve İşsizlik.* Antalya: Türkiye İş Kurumu-İİMEK.

Nie, J., & Struby, E. , (2011), "Would active labor market policies help combat high U.S. unemployment?," . *Economic Review, Federal Reserve Bank of Kansas City* , Q 3, 35-69.

OECD. , (2012a), Haziran 15, 2012 tarihinde Public expenditure and participant stocks on LMP: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LMPEXP> adresinden alındı

OECD. , (2012b), Haziran 15, 2012 tarihinde OECD Employment and Labour Market Statistics: http://www.oecd-ilibrary.org/employment/data/oecd-employment-and-labour-market-statistics/labour-market-programmes-expenditure-and-participants_data-00312-en adresinden alındı

Okur, A. R. , (2002), *İşkur'un Hukuki Durumu.* Mayıs 10, 2012 tarihinde TİSK İşveren Dergisi: http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=460&id=28 adresinden alındı

Perry, G., & Maloney, T. , (2007), Emerald Article: Evaluating active labour market programmes in New Zealand. *International Journal of Manpower* , 28 (1), 7 - 29.

Rodríguez-Planas, N., & Jacob, B. , (2010), Nria Rodríguez-Planas • Benus Jacob 2010, "Evaluating active labor market programs in Romania. *Empir Econ* (38), 65 - 84.

Selek z, C. , (2008), 4857 Sayılı İş Kanunu Döneminde İş ve İşçi Bulmaya Aracılık Faaliyetleri. *THİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi* , 21 (5-6), 18-30.

şener, . , (2010), *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları*. Tepav.

Sianesi, B. , (2008), Differential effects of active labour market programs for the unemployed. *Labour Economics* (15), 370-399.

TBMM. , (2009, Nisan 10), Mart 10, 2012 tarihinde <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-7048c.pdf> adresinden alındı

Toksöz, G. , (2011), *Birleşmiş Milletler Ortak Programı "Herkes için İnsana Yakışur İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması"* Antalya İli İşgücü Piyasası Analizi. Mayıs 15, 2012 tarihinde ILO: <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/info/antalya-ışgucu.pdf> adresinden alındı

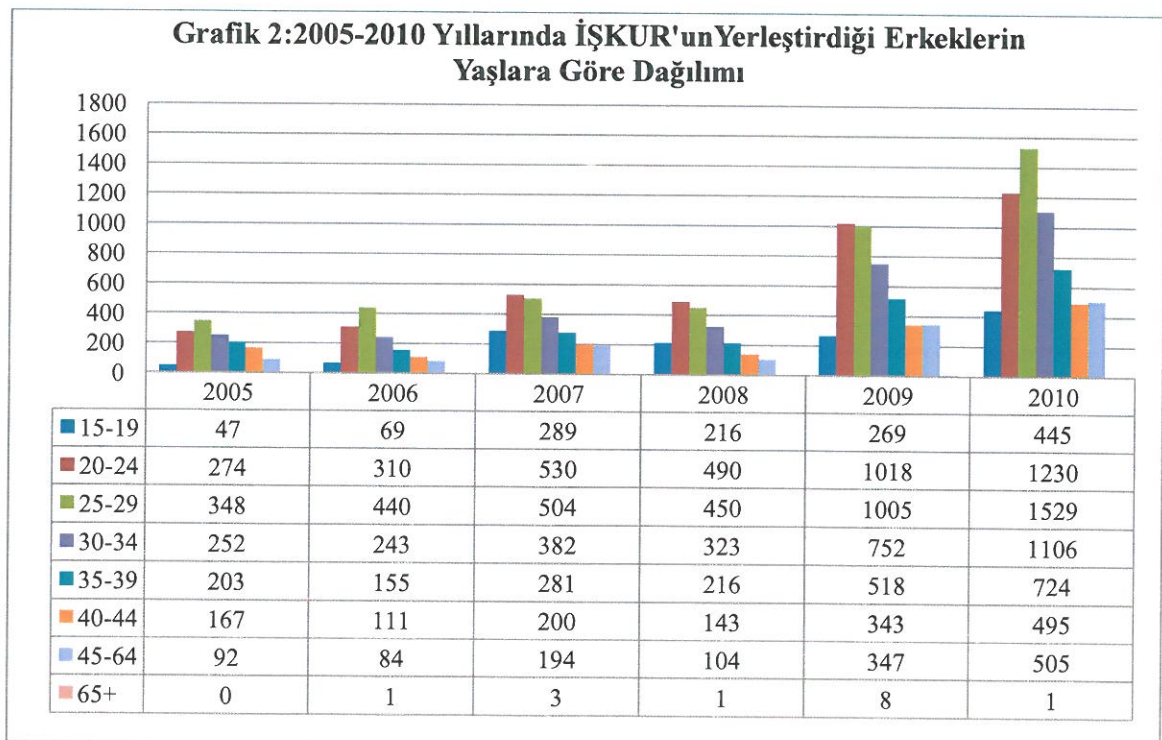
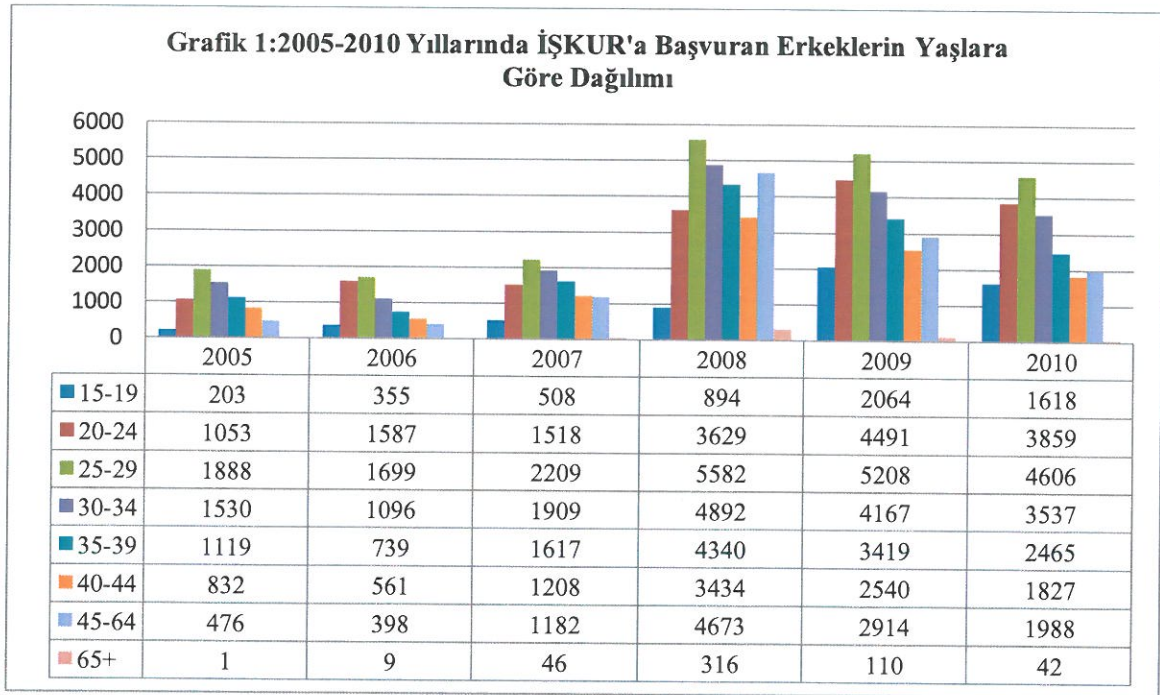
Tunalı, İ. , (2003), *İşKUR İstihdam Raporu Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdam Araştırması*. İşKUR.

Universidad Autonoma de Madrid . , (2002), *Assessment of the European Employment Strategy Spain*.

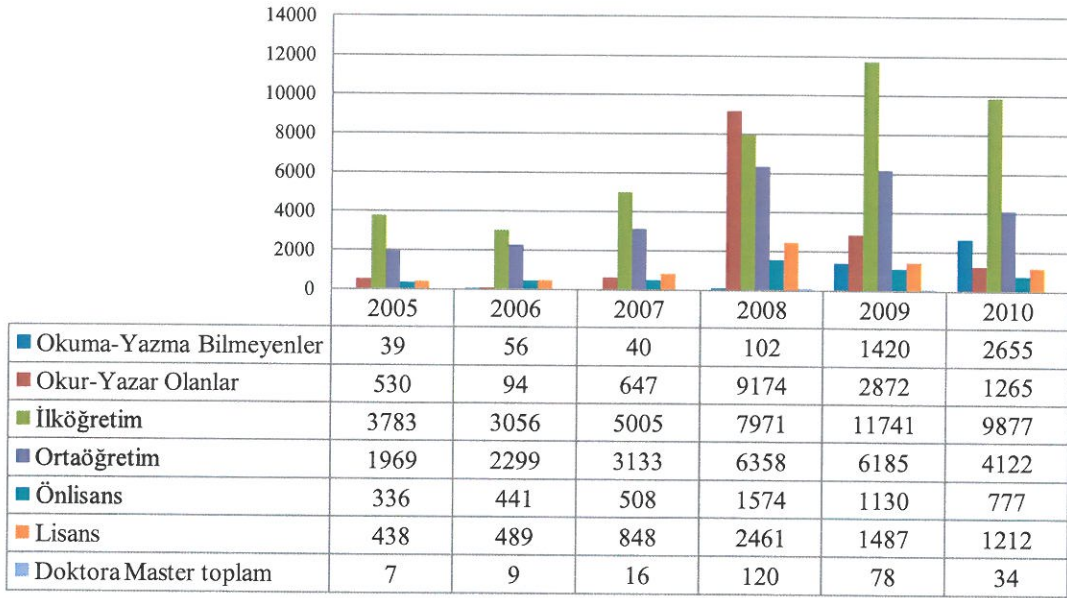
Uşen, ř. , (2007), Avrupa Birliği lkeleri ve Türkiye'de Aktif Emek Piyasası Politikaları. *alışma ve Toplum* (13), 63-94.

Varçın, R. , (2004), *İstihdam ve İşgücü Piyasası Politikaları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

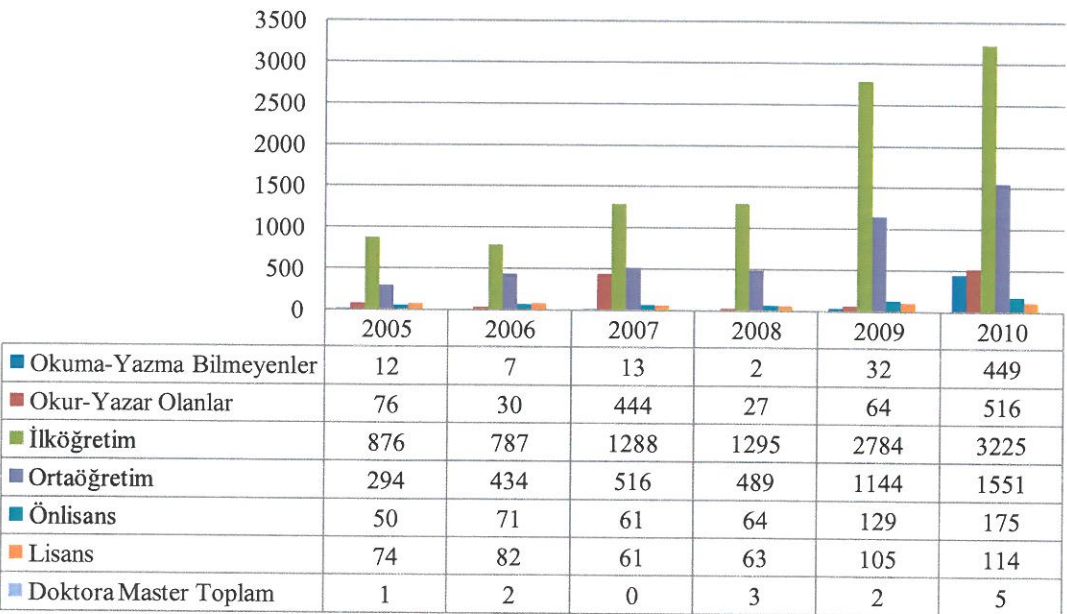
EK 1- 2005- 2010 Yılları Arasında Antalya'da İŞKUR'a Başvuran Erkeklerin Yaşlara Göre Dağılımı

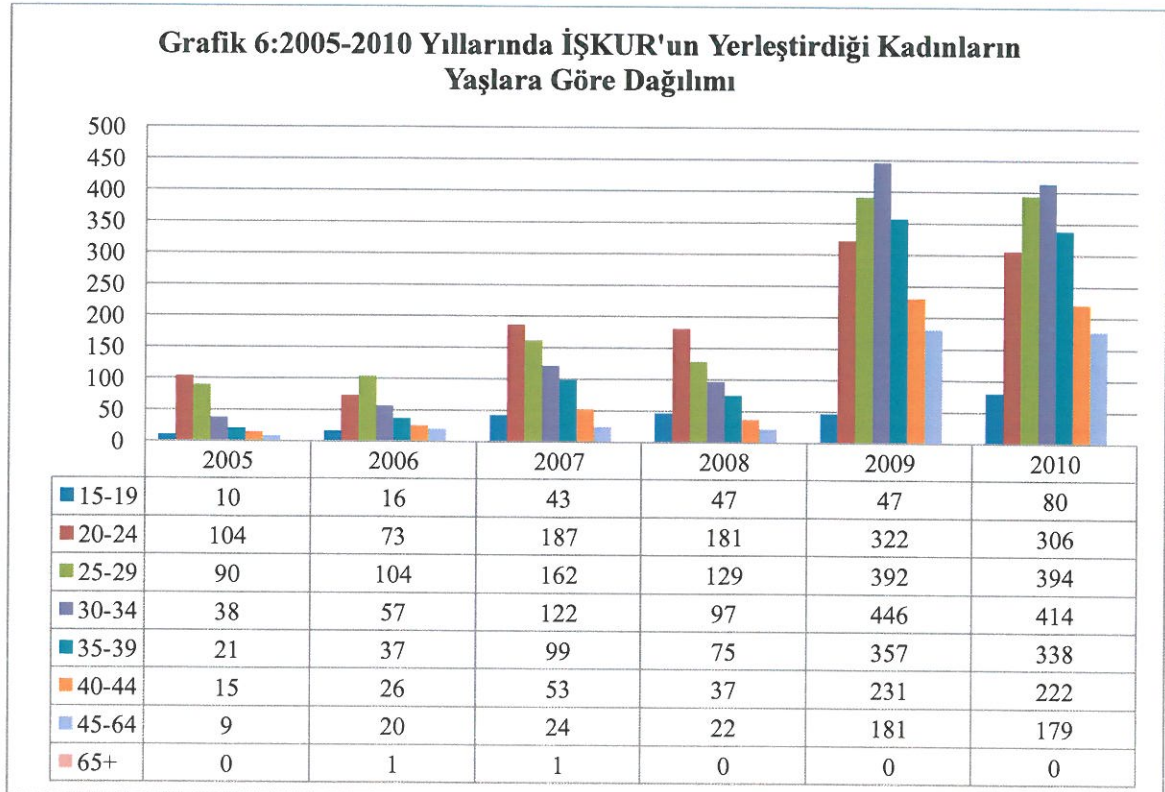
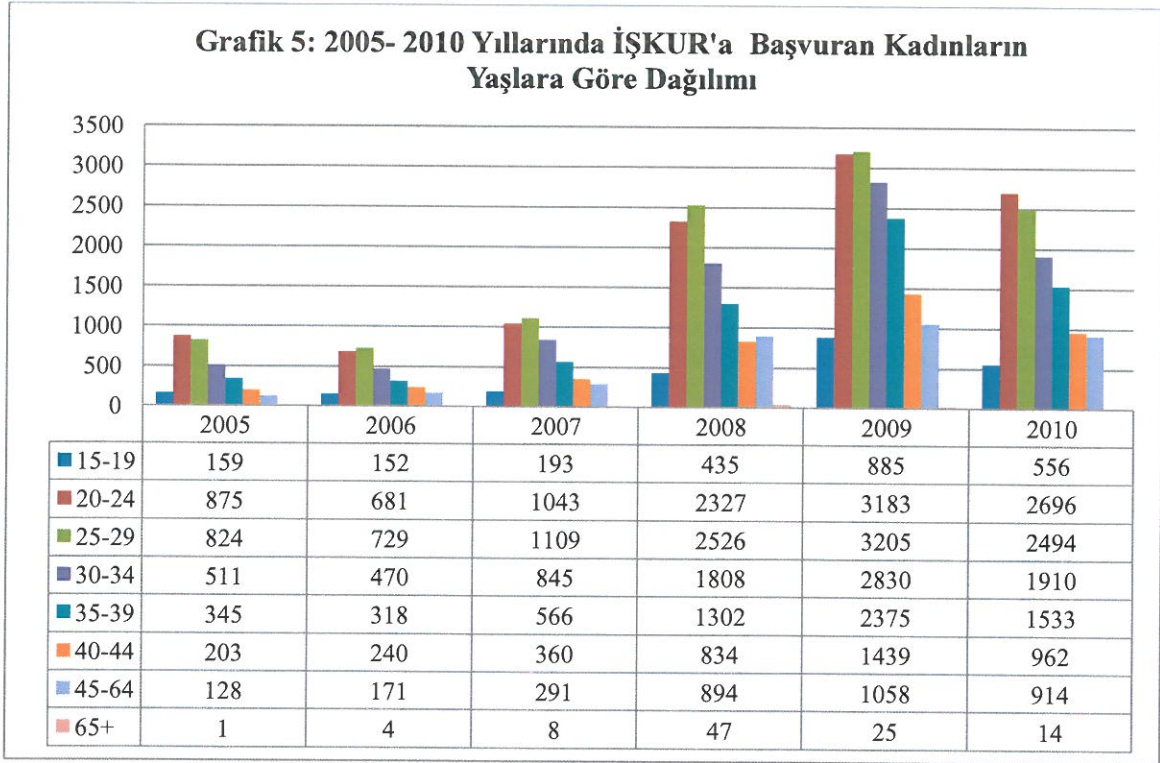
Grafik 3: 2005-2010 Yıllarında İŞKUR'a Başvuran Erkeklerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

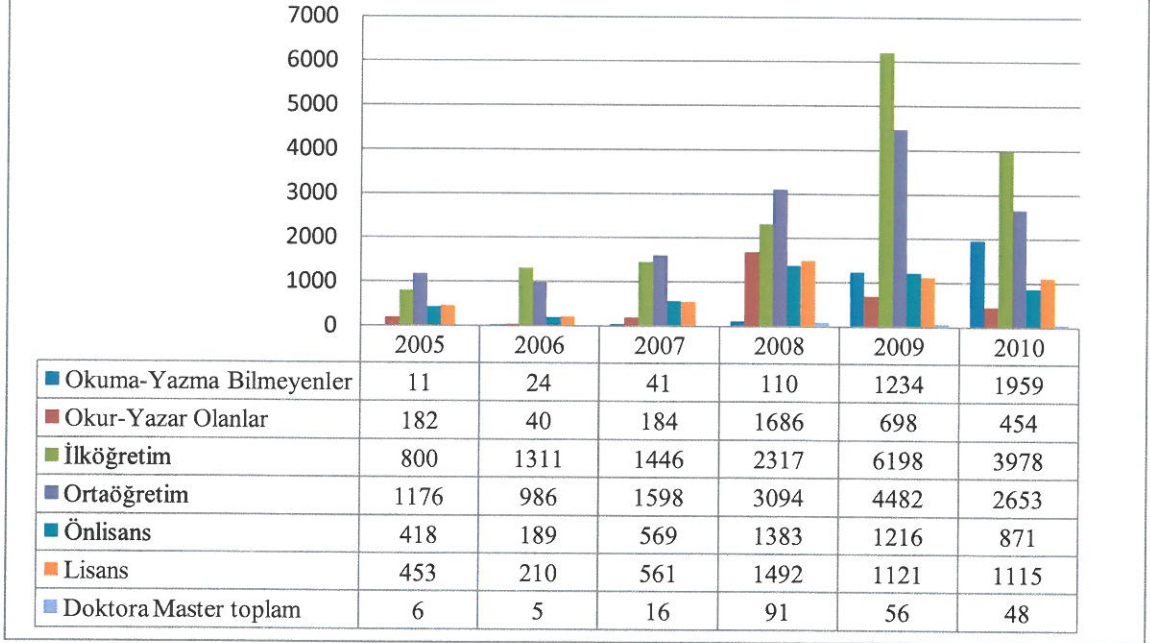
Grafik 4: 2005-2010 Yıllarında İŞKUR'un İşe Yerleştirdiği Erkeklerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

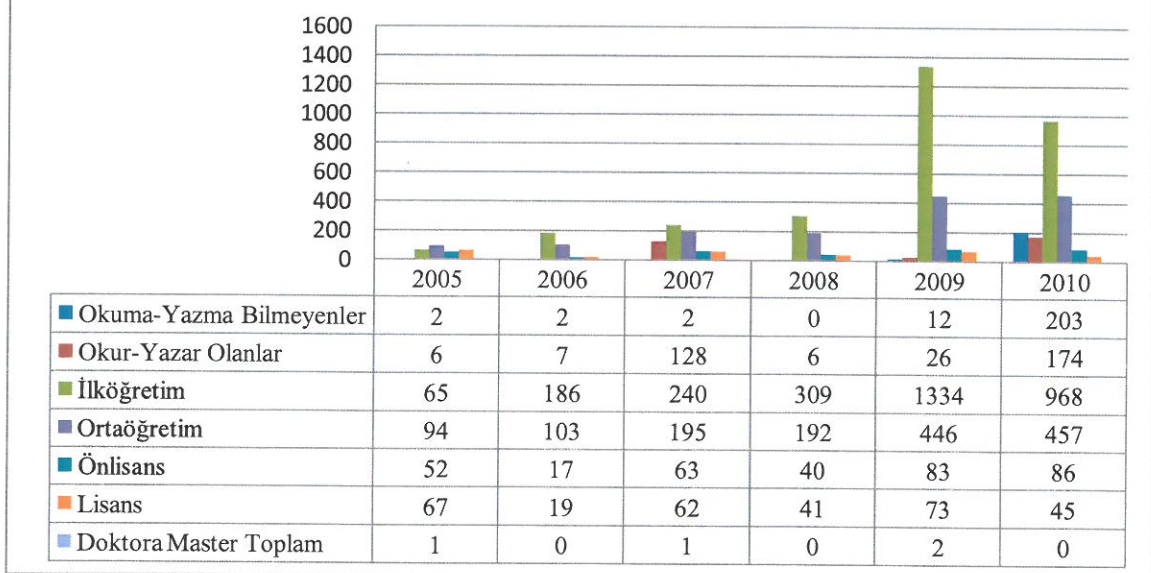
EK 2- 2005- 2010 Yılları Arasında Antalya'da İŞKUR'a Başvuran ve Yerleşen Kadınların Yaşa ve Eğitime Göre Dağılımı

Grafik 7: 2005- 2010 Yıllarında İşkur'a Başvuran Kadınların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

Grafik 8: 2005-2010 Yıllarında İşkur'un İşe Yerleştirdiği Kadınların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

EK -3: Araştırma Grubu Anket Formu

Bu Anket formu, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü tarafından yürütülmekte olan MESLEK EĞİTİM KURSLARININ İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ANTALYA ÖRNEĞİ isimli tez çalışmasının uygulama kısmı ile ilgilidir. Bu araştırma çalışması tamamen bilimsel bir amaca yöneliktir ve araştırma kapsamındadır. İş hayatının bilimle ilişkisini arttırmak ve elde edilen sonuçlardan ortak fayda sağlama amacı güdülmektedir. Verilecek cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve elde edilen sonuçlar isim soy isim ve kişisel bilgiler belirtilmeksizin genel olarak yayınlanacaktır.

İsim Soyisim:	:
Yaş:	:
Cinsiyet:	:
Medeni Durum:	:
Grup:	:
1. Nerede ikamet ediyorsunuz?	
2. Mesleğiniz nedir?	
3. İlk işe ne zaman girdiniz?	
4. 2009 yılına kadar ne kadar süre çalıştınız?	
5. 2009 yılından önce kaç tane iş değiştirdiniz?	
6. 2009 öncesinde en son işe ne zaman girdiniz?	
7. 2009 öncesinde en son işten ne zaman ayrıldınız?	
8. 2009 yılında İŞKUR meslek kursundan sonra sonrasında ilk ne zaman işe girdiniz?	
9. Bu işten kaç ay/yıl sonra ayrıldınız ?	
10. İşten çıkma nedeniniz? (eğer işten ayrıldıysanız)	<ul style="list-style-type: none"> a. İşten çıkarıldım b. İşyeri kapandı c. İşyeri Mali sıkıntıya düştü d. Kendi isteğimle ayrıldım e. İş geçiciydi f. Sezon sonuydu g. Ücret yetersizdi
11. 2009'dan beri toplam ne kadar süre çalıştınız?	
12. 2009'dan beri toplam ne kadar işsiz kaldınız?	
13. 2009 yılından sonra toplam ne kadar süre iş aradınız?	
14. 2009'dan sonra kaç tane iş değiştirdiniz ?	
15. 2009'dan sonra mesleğinizi değiştirdiniz mi ?	
16. Şu anda çalışıyor musunuz ?	
EVET	HAYIR
<p>A. Hangi sektöredesiniz?</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Kamu çalışanıyım b. Özel sektör çalışanıyım c. Kendi işimde çalışıyorum <p>B. Sigorta durumunuz nedir?</p> <ul style="list-style-type: none"> a. SGK'lı çalışanıım (kayıtlı) b. SGK'sız çalışanıım (kayıtsız) c. Bilmiyorum <p>C. Hiç işsizlik sigortası aldınız mı aldıysanız ne zaman ?</p>	<p>A. Çalışmama nedeni?</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Çalışabileceğim iş var ama canım istemiyor b. Çalışabileceğim kendime uygun iş bulamıyorum c. Çalışabileceğim bir iş var ama ücreti yetersiz d. Özel sebeplerle çalışmıyorum e. Diğer <p>B. Ne zamandır iş arıyorsunuz?</p> <p>C. Tam zamanlı mı yarı zamanlı mı arıyorsunuz?</p> <p>D. Hangi kanallardan iş arıyorsunuz?</p> <ul style="list-style-type: none"> a. İŞKUR b. Özel istihdam büroları c. Arkadaş ve yakınları d. İnternet e. Gazeteler <p>E. 2009 yılından sonra işsizlik sigortası aldınız mı ? Ne kadar süre aldınız ?</p>
17. Günlük kaç saat çalışıyorsunuz ?	
18. 2009 öncesi ve sonrası çalışma saatleriniz azaldı mı arttı mı aynı mı kaldı?	
19. Eşiniz çalışıyor mu ?	
20. Çocuğunuz var mı ? Varsa sayısı ?	
21. Evinizde kaç kişi yaşıyor?	

22. Evinizde sizin dışınızda kaç kişi çalışıyor ?				
23. Evinizde sizin dışınızda kaç kişi iş arıyor ?				
24. 2009 yılında meslek kursundan önceki en son işinizdeki aylık gelirin ne kadardı ?				
25. 2009 yılında meslek kursundan sonra aylık gelirin ne kadar?				
26. Emeginizin karşılığında almayı beklediğiniz ideal ücret ne kadar ?				
	Evet	Hayır	Kısmen	Fikrim yok
27. Kurs süresi mesleği öğrenmenize yeterli oldu mu ?				
28. Aldığınız eğitim size yeteri kadar mesleki beceri kazandırdı mı?				
29. Eğitim sonunda geçimimi sağlayabileceğim bir meslek sahibi oldum diyebilir mi?				
30. Kursa katılmanız iş bulma şansınızı arttırdı mı?				
31. Kurs sürecinde sigortanız yapılmasaydı ve günlük 15 TL harçlık verilmeseydi yine de kursa katılır mıydınız?				
32. Kurs aldığınız yerde mi istihdam edildiniz?				
33. Kursları şirketler veya işverende mi kamudan mı almayı tercih ederdiniz?				
ANTALYA'DA İŞKUR'A BAŞVURAN İŞSİZLERİN YOKSULLUK PROFİLİ				
34. Eviniz kira mı? (eğer kira ise)				
35. Evin kirası ne kadar?				
36. Sosyal bir yardım aldınız mı? (miktarı ne kadar)				
37. Ne tür bir sosyal yardım aldınız?	a. Nakit para b. Gıda c. Giysi d. Yakacak	e. Ev eşyası f. İlaç g. Kırtasiye h. Eğitim yardımı		
38. Hangi sıklıkla aldınız?	a. Her hafta b. Haftada bir c. Her ay	d. 3 ayda bir e. 6 ayda bir f. Yılda bir		
39. En çok ne tür bir yardıma ihtiyacınız var?	a. Gıda b. Giysi c. Yakacak d. Ev eşyası e. İlaç	f. Kırtasiye g. Eğitim yardımı h. Temizlik malz. i. Çocuk yardımı j. Kira yardımı		
40. Neden sosyal yardım alma gereği duymaktasınız	a. İşsizlik b. Aylık/ yıllık gelirin az olması c. Sağlık sorunları d. Borçluluk e. Eğitim giderleri f. Kiraların yüksek olması			
41. Kendinizi yoksul hissetmemek için en az ne kadar gelire sahip olmak istersiniz				
42. Neden yoksul kaldığınızı düşünüyorsunuz	a. İşsiz olduğum için b. Eğitim düzeyim düşük olduğu için c. İş olanakları kısıtlı olduğu için d. Ailem yoksul olduğu için e. Şanssız biri olduğum için f. Ülke ekonomisinin başarısızlığı			
43. Şu anda hane halkının toplam aylık geliri ne kadar				
44. Şu anda hane halkının toplam aylık harcaması ne kadar				
45. Tüpgaz dâhil mutfak harcamanız ne kadar?				
46. Kendinizi yoksul hissetmemek için en az ne kadar mutfak harcaması yapmak isterdiniz?				
47. Evdeki gelirin ne kadarı çocuklara harcanmaktadır (miktar ve oran)				
48. Evdeki gelirin ne kadarı yetişkinlere harcanmaktadır (miktar ve oran)				

EK -4: Kontrol Grubu Anket Formu

Bu Anket formu, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü tarafından yürütülmekte olan MESLEK EĞİTİM KURSLARININ İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ANTALYA ÖRNEĞİ isimli tez çalışmasının uygulama kısmı ile ilgilidir. Bu araştırma çalışması tamamıyla bilimsel bir amaca yöneliktir ve araştırma kapsamındadır. İş hayatının bilimle ilişkisini arttırmak ve elde edilen sonuçlardan ortak fayda sağlama amacı güdülmektedir. Verilecek cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve elde edilen sonuçlar isim soy isim ve kişisel bilgiler belirtilmeksizin genel olarak yayınlanacaktır.

İsim Soyisim:	:
Yaş:	:
Cinsiyet:	:
Medeni Durum:	:
Grup:	:
1. Nerede ikamet ediyorsunuz?	
2. Mesleğiniz nedir?	
3. İlk işe ne zaman girdiniz?	
4. 2009 yılına kadar ne kadar süre çalıştınız?	
5. 2009 yılından önce kaç tane iş değiştirdiniz?	
6. 2009 öncesinde en son işinize ne zaman girdiniz?	
7. 2009 öncesinde en son işten ne zaman ayrıldınız?	
8. 2009 yılında İŞKUR başvurusundan sonra sonrasında ilk ne zaman işe girdiniz?	
9. Bu işten kaç ay/yıl sonra ayrıldınız?	
10. İşten çıkma nedeniniz? (eğer işten ayrıldıysanız)	h. İşten çıkarıldım i. İşyeri kapandı j. İşyeri Mali sıkıntıya düştü k. Kendi isteğimle ayrıldım l. İş geçiciydi m. Sezon sonuydu n. Ücret yetersizdi
11. 2009'dan beri toplam ne kadar süre çalıştınız?	
12. 2009'dan beri toplam ne kadar işsiz kaldınız?	
13. 2009 yılından sonra toplam ne kadar süre iş aradınız?	
14. 2009'dan sonra kaç tane iş değiştirdiniz?	
15. 2009'dan sonra mesleğinizi değiştirdiniz mi?	
16. Şu anda çalışıyor musunuz?	
EVET	HAYIR
D. Hangi sektöredesiniz?	F. Çalışmama nedeni?
d. Kamu çalışanıyım e. Özel sektör çalışanıyım f. Kendi işimde çalışıyorum	f. Çalışabileceğim iş var ama canım istemiyor g. Çalışabileceğim kendime uygun iş bulamıyorum h. Çalışabileceğim bir iş var ama ücreti yetersiz i. Özel sebeplerle çalışmıyorum j. Diğer
E. Sigorta durumunuz nedir?	G. Ne zamandır iş arıyorsunuz?
d. SGK'lı çalışanım (kayıtlı) e. SGK' sız çalışanım (kayıtsız) f. Bilmiyorum	H. Tam zamanlı mı yarı zamanlı mı arıyorsunuz?
F. Hiç işsizlik sigortası aldınız mı aldıysanız ne zaman?	İ. Hangi kanallardan iş arıyorsunuz?
	f. İŞKUR g. Özel istihdam büroları h. Arkadaş ve yakınları i. İnternet j. Gazeteler
	J. 2009 yılından sonra işsizlik sigortası aldınız mı? Ne kadar süre aldınız?
17. Günlük kaç saat çalışıyorsunuz?	
18. 2009 öncesi ve sonrası çalışma saatleriniz azaldı mı arttı mı aynı mı kaldı?	
19. Eşiniz çalışıyor mu?	
20. Çocuğunuz var mı? Varsa sayısı?	
21. Evinizde kaç kişi yaşıyor?	

22. Evinizde sizin dışınızda kaç kişi çalışıyor?	
23. Evinizde sizin dışınızda kaç kişi iş arıyor?	
24. 2009 yılında İŞKUR başvurusundan önceki en son işinizdeki aylık geliriniz ne kadardı?	
25. 2009 yılında İŞKUR başvurusundan sonra aylık geliriniz ne kadar?	
26. Emeginizin karşılığında almayı beklediğiniz ideal ücret ne kadar?	
27. 2009 yılındaki İŞKUR Meslek Eğitim Kurslarından haberdar mıydınız?	
28. Neden bu kurslara katılmadınız?(Evet ise)	a. İşin mevsimsel olması b. İşe yarayacağını düşünmedim c. Acilen bir işe ihtiyacım vardı d. Diğer
29. İŞKUR'a başvurduğunuzda size nasıl yardımcı oldu?	a. İş tavsiye etti b. Bilgi sağladı c. İşe yerleştirdi d. Kurs önerdi e. Diğer
ANTALYA'DA İŞKUR'A BAŞVURAN İŞSİZLERİN YOKSULLUK PROFİLİ	
30. Eviniz kira mı? (eğer kira ise)	
31. Evin kirası ne kadar?	
32. Sosyal bir yardım aldınız mı? (miktarı ne kadar)	
33. Ne tür bir sosyal yardım aldınız?	i. Nakit para j. Gıda k. Giysi l. Yakacak m. Ev eşyası n. İlaç o. Kırtasiye p. Eğitim yardımı
34. Hangi sıklıkla aldınız?	g. Her hafta h. Haftada bir i. Her ay j. 3 ayda bir k. 6 ayda bir l. Yılda bir
35. En çok ne tür bir yardıma ihtiyacınız var?	k. Gıda l. Giysi m. Yakacak n. Ev eşyası o. İlaç p. Kırtasiye q. Eğitim yardımı r. Temizlik malz. s. Çocuk yardımı t. Kira yardımı
36. Neden sosyal yardım alma gereği duymaktasınız	g. İşsizlik h. Aylık/ yıllık gelirin az olması i. Sağlık sorunları j. Borçluluk k. Eğitim giderleri l. Kiraların yüksek olması
37. Kendinizi yoksul hissetmemek için en az ne kadar gelire sahip olmak istersiniz	
38. Neden yoksul kaldığınızı düşünüyorsunuz	g. İşsiz olduğum için h. Eğitim düzeyim düşük olduğu için i. İş olanakları kısıtlı olduğu için j. Ailem yoksul olduğu için k. Şanssız biri olduğum için l. Ülke ekonomisinin başarısızlığı
39. Şu anda hane halkının toplam aylık geliri ne kadar	
40. Şu anda hane halkının toplam aylık harcaması ne kadar	
41. Tüpgaz dâhil mutfak harcamanız ne kadar?	
42. Kendinizi yoksul hissetmemek için en az ne kadar mutfak harcaması yapmak isterdiniz?	
43. Evdeki gelirin ne kadarı çocuklara harcanmaktadır (miktar ve oran)	
44. Evdeki gelirin ne kadarı yetişkinlere harcanmaktadır (miktar ve oran)	

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Nihan ÖKSÜZ

Doğum Tarihi ve Yeri : 30/07/1982 - KONYA

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Antalya Lisesi

Lisans Diploması : Anadolu Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana
Bilim Dalı

Tez Konusu : Mesleki Eğitim Kurslarının İstihdam Üzerindeki Etkisi: Antalya
Örneği

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

E-Mail : nihanoksuz@gmail.com